

جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت معارف
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی

کتاب های درسی متعلق به وزارت معارف بوده خرید و
فروش آن ممنوع است.

curriculum@moe.gov.af

دروس اجتماعی

صف ۱۱

(برای مدارس دینی)

جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت معارف
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی

دروس اجتماعی

صنف یازدهم

(برای مدارس دینی)

۱۳۹۸
ه. ش.

مؤلفان:

- معاون سرمؤلف قدیم شیرزی بابکرخیل
- سرمؤلف شیرمحمد رونقی
- پوهنمل زلمی هوتك
- سرمؤلف نجیب الله امین افغان
- پوهنیار محمد فاروق عمرخیل
- سرمؤلف میرعبدالله فاضل
- معاون سرمؤلف محمد انور مشقق

ایدیت مسلکی:

- سرمؤلف عبدالغیاث غوری
- پوهاند غلام جیلانی عارض
- سرمؤلف محمد افضل حضرتی

کمیتهٗ دینی، سیاسی و فرهنگی:

- معاون مؤلف عبدالسلام عضو علمی دیپارتمنت علوم دینی.
- حبیب الله راحل مشاور وزارت معارف در ریاست انکشاف نصاب تعلیمی.

إشراف

دکتور شیر علی ظریفی رئیس پروژه انکشاف نصاب تعلیمی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیام وزیر معارف

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على رسوله محمد وعلى آله وأصحابه أجمعين، أما بعد: نصاب تعليمي معارف اساس نظام تعليم و تربیه را تشکیل داده و در رشد و توسعه علمی، فکری و سلوکی نسلهای امروز و فردای کشور نقش بنیادی و سرنوشت ساز دارد.

نصاب تعليمی با گذشت زمان و تحول و پیشرفت در عرصه های مختلف زندگی، مطابق با نیازهای جامعه، باید هم از نظر مضمون و محتوا و هم از نظر شیوه و روش عرضه معلومات، تطور و انکشاف نماید.

یکی از عرصه های نصاب تعليمی که مورد توجه جدی برای تجدید نظر و بهبود می باشد، نصاب تعليمات اسلامی است؛ زیرا از یک جانب، فارغان مدارس دینی به حیث پیشوایان معنوی جامعه، باید محور تلاشهای معارف قرار گیرند و از سوی دیگر نصاب تعليمات اسلامی شامل عقاید، احکام و هدایات دین مبین اسلام است که به حیث نظام و قانون مکمل، تمام ابعاد زندگی انسان ها را در بر گرفته و به عنوان آخرین پیام خالق و پروردگار جهان تا روز قیامت، رسالت رهنمایی و هدایت بشریت را انجام می دهد.

علمای امت اسلامی در طول تاریخ نقش مهمی را در ایجاد، توسعه و غنامندی سیستم تعليمات و معارف اسلامی مخصوصاً انکشاف تدریجی نصاب تعليمی مراکز و مؤسسات علمی جهان اسلام، ایفاء کرده اند.

مطالعه دقیق در سیر تطور تاریخی علوم و معارف اسلامی در جهان نشان می دهد که نصاب تعليمی مدارس و مراکز علمی ما، همواره بنا بر ضرورت های جامعه و در تطابق با احکام ثابت و پا بر جای دین اسلام، که برای همه انسانها در همه زمانها و مکانها می باشد، توسعه یافته است.

کشور عزیز ما افغانستان با سابقه درخشان علمی، روزگاری مهد علم و دانش و جایگاه بزرگترین مراکز علمی عصر بوده و در شکل گیری تمدن بزرگ اسلامی نقش عظیمی داشته است، وجود هزاران دانشمند و عالم در عرصه های مختلف علم و فرهنگ مخصوصاً در علوم شرعی مانند عقاید، تفسیر، حدیث، فقه، اصول فقه و غیره، گواه واضح آنچه گفته شد می باشد.

همزمان با رشد بیداری اسلامی در عصر حاضر، تعليمات اسلامی در کشور ما شاهد تحول کمی و کیفی بوده و اطفال و جوانان کشور ما با شوق و رغبت فراوان به طرف مدارس و مراکز تعليمات اسلامی رو می آورند. وزارت معارف جمهوری افغانستان بر اساس مسؤولیت و رسالت خویش، در مطابقت با احکام قانون اساسی کشور، به منظور رشد و توسعه کمی و کیفی تعليمات اسلامی و از جمله نصاب آن، اقدامات قابل توجه نموده است.

درین راستا وزارت معارف با دعوت از علماء، استادان و متخصصین باتجربه و قابل اعتماد کشور، به بهبود و انکشاف نصاب تعليمی پرداخته و کتابهای رایج مدارس تعليمات اسلامی، را با شرح و توضیح متون، جا بجا ساختن فعالیتها، ارزیابی و تمرینها با معیارهای کتب درسی عیار ساخت.

امیدوارم این تلاشهای قابل تمجید علماء و متخصصان وزارت معارف، در بهبود و انکشاف هر چه بیشتر تعليمات اسلامی در افغانستان عزیز مفید واقع شده و سبب کسب رضای خداوند متعال قرار گیرد.

وبالله التوفيق

دکتور محمد میرویس بلخی
وزیر معارف

استادان محترم و شاگردان گرامی،

کتاب درسی مضمون اجتماعیات مدارس دینی بنا بر ضرورت و نیازمندی های جامعه افغانی، پالیسی وزارت معارف، با در نظر داشت معیارهای معاصر فن نصاب نویسی و بر بنیاد مفردات درسی، تهیه و ترتیب گردیده است.

مضمون اجتماعیات مدارس دینی مشتمل بر مطالب و مفاهیم تاریخی، جغرافیایی و معلومات مدنی میباشد. در بخش تاریخ، سعی به عمل آمده تا شاگردان مدارس دینی در جریان تحصیل با رویدادها و حوادث تاریخ قدیم، قرون وسطی، جدیده و معاصر افغانستان و جهان آشنا شوند و بدانند که انسانها در سراسر جهان و به طوری اخص در کشور عزیز ما افغانستان کدام مراحل تاریخی را عقب گذشته اند و هم با آینده چگونه برخورد نمایند.

در بخش جغرافیه با در نظرداشت ضرورت های علمی مطالب طوری توضیح شده که شاگردان در مورد موقعیت ها، طول البلد، عرض البلد، کوه ها، دریا ها، جهیل ها، ابحار، زراعت، مالداری، معادن، ترانسپورت زمینی، آبی و هوایی، نژاد، زبان، مذهب، برعظم ها و کشورها معلومات حاصل نمایند و در پیشبرد امور زنده گی آن استفاده نمایند.

در بخش معلومات مدنی، راجع به جوامع بشری، ارزش ها، مقررات و قوانین، اعتقادات، اقتصاد، سازمانها، نهادها، ساختارها و تشکلات، احتیاجات مادی و معنوی انسان، مفاهیم و مطالب ضروری و لازمی توضیح شده است. که در حیات روزمره می توان از آن مستفید گردند.

موقع میروند تا با فراغیری یک دوره مکمل (از صنف هفت الی صنف دوازده) مضمون اجتماعیات شاگردان مدارس دینی، مبادی علوم اجتماعی را بدانند؛ با اصطلاحات عمده این علم آشنا شوند؛ از اخبار رویداد های روزمره کشور و جهان مستفید شده و حوادث سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را تجزیه، تحلیل و نتیجه گیری کرده بتوانند، تا اعضای فعال و مطرح در جامعه بار آمده و با مزج علوم دینی با علوم اجتماعی دعات مؤثر و برپا کننده گان حقیقی دین خدا قرار گیرند.

امیدواریم که محتويات این کتاب مورد دلچسپی استادان و منبع مفید علوم اجتماعی برای شاگردان مدارس دینی قرار گیرد.

والله ولی التوفيق

فهرست

عنوان صفحه

بخش تاریخ

۱	فصل اول:
۳	جمهوری اسلامی پاکستان.....
۷	جدایی بنگله دیش
۹	جمهوری اسلامی ایران.....
۱۳	جمهوری خلق چین.....
۱۷	تاجکستان.....
۲۱	ازبکستان.....
۲۵	ترکمنستان.....
۳۱	فصل دوم:
۳۳	جنگ جهانی اول و علل آن.....
۳۹	جنگ جهانی دوم.....
۴۳	حمله چاپان به هند و چین.....
۴۷	تشکیل سازمان ملل متحد.....
۴۹	فروپاشی اتحاد شوروی.....

بخش جغرافیه

۵۳	فصل اول.....
۵۳	اهمیت زراعت و شیوه های زراعتی
۵۷	تولیدات مهم زراعتی.....
۶۱	مالداری و انواع حیات وحش
۶۵	فصل دوم:
۶۵	تجارت و اهمیت آن.....
۶۷	تجارت داخلی و خارجی (صادرات و واردات).....
۷۱	صنایع(اهمیت و انواع صنایع).....
۷۳	تولیدات صنعتی (دستی و ماشینی)
۷۷	بانک و عملکرد آن.....
۸۱	توریزم

۸۵	فصل سوم.....	فصل سوم
۸۵	انرژی و معدن.....	انرژی و معدن
۸۷	اهمیت انرژی و منابع آن (انرژی قابل تجدید و غیر قابل تجدید).....	اهمیت انرژی و منابع آن (انرژی قابل تجدید و غیر قابل تجدید)
۸۹	برق (حرارتی و آبی).....	برق (حرارتی و آبی)
۹۱	الف- برق آبی.....	الف- برق آبی
۹۵	ب- برق حرارتی.....	ب- برق حرارتی
۹۷	زغال سنگ.....	زغال سنگ
۱۰۱	نفت و گاز.....	نفت و گاز
۱۰۵	فلزات.....	فلزات

بخش تعليمات مدنی

۱۰۹	فصل اول.....	فصل اول
۱۱۰	ما چرا به اقتصاد ضرورت داریم؟.....	ما چرا به اقتصاد ضرورت داریم؟
۱۱۲	تولید (استحصال ثروت).....	تولید (استحصال ثروت)
۱۱۴	تبادله (مبادله) ثروت.....	تبادله (مبادله) ثروت
۱۱۶	استهلاک (صرف ثروت).....	استهلاک (صرف ثروت)
۱۱۸	عوامل تولید.....	عوامل تولید
۱۲۰	زمین یا منابع طبیعی.....	زمین یا منابع طبیعی
۱۲۲	کار یا زحمت انسانی.....	کار یا زحمت انسانی
۱۲۴	سرمایه.....	سرمایه
۱۲۶	فصل دوم:.....	فصل دوم:
۱۲۷	تعريف جامعه شناسی.....	تعريف جامعه شناسی
۱۲۹	تقسیم بندی جامعه.....	تقسیم بندی جامعه
۱۳۱	جامعه شناسی از لحاظ هدف.....	جامعه شناسی از لحاظ هدف
۱۳۳	اجتماع و جامعه.....	اجتماع و جامعه
۱۳۵	روان شناسی.....	روان شناسی
۱۳۷	تاریخچه مختصر روان شناسی.....	تاریخچه مختصر روان شناسی
۱۳۹	موضوع روان شناسی.....	موضوع روان شناسی
۱۴۱	فواید روان شناسی.....	فواید روان شناسی

بخش تاریخ

فصل اول

تاریخ معاصر کشور های همچوار افغانستان

اهداف فصل اول

- ۱- آشنایی با تاریخ و رویدادهای معاصر پاکستان؛
- ۲- آشنایی با رویدادها و تاریخ معاصر ایران؛
- ۳- آشنایی با رویدادها و تاریخ معاصر چین؛
- ۴- آشنایی با رویدادها و تاریخ معاصر تاجکستان؛
- ۵- آشنایی با رویدادها و تاریخ معاصر ازبکستان؛
- ۶- آشنایی با رویدادها و تاریخ معاصر ترکمنستان؛
- ۷- استفاده از نقشه ها و اطلس ها.

جمهوری اسلامی پاکستان

درین درس راجع به تاریخ شبه قاره هند، ایجاد پاکستان و جدایی آن از هند، و ایجاد بنگله دیش معلومات ارائه می گردد. تاریخ پاکستان قبل از به وجود آمدن آن قسمًا در تاریخ افغانستان و یا تاریخ شبه قاره هند مطالعه شده می تواند.

اسلام در اوایل قرن هفتم میلادی به شبه قاره هند رسید. سپاهیان و مهاجران مسلمان که از عربستان آمده بودند در حوزه رود سند و منطقه پنجاب که بخش اعظم پاکستان را تشکیل می دهد مسکن گردیدند. چند قرن پیش شیوه استقرار مسلمانان در شبه قاره هند به رشد دو جامعه بزرگ مسلمان و هندو در کرانه های شرقی و غربی هند منجر شد و با گرویدن مردم بومی هند به دین اسلام، تعداد مسلمانان در هند افزایش قابل ملاحظه یافت.

در زمان حاکمیت بریتانیا شمار مسلمانان در شبه قاره هند بسیار زیاد بود. با وجود آن هندوها حتی در جاهایی که تعداد شان نسبت به مسلمانان هم کمتر بود، در امور دولتی و داد و ستد غلبه داشتند. به همین جهت مسلمانان به زنده گی بهتر در کشوری که از آن خود شان باشند دل بستند. کشوری که در آن بتوانند رهبران خود را برگزینند و فرهنگ اسلامی شان را آزادانه ادامه و انکشاف دهند.

از رویدادهای مهم تاریخی شبه قاره هند و پاکستان، یکی هم استقرار مسلمانان درین سرزمین بود، پس از عهد آشو کا یکپارچه گی سیاسی دیر نپایید و هند در قرون وسطی به چندین سلطان نشین کوچک تقسیم شده بود.

محمد علی جناح

وقتیکه آین بودا رو به زوال نهاد، شاهان رقیب هندو با یکدیگر وارد جنگ شدند و این برای مسلمانان که حاملان ارزش‌های اسلامی و دین جدید بودند فرصتی مناسب را پدید آورد.

در عهد مغولان بخش اعظم این شبه قاره زیر حاکمیت مسلمانان متعدد شد؛ اما بسیاری از امیران هندو همواره با سلطه مسلمانان مخالفت کردند و مبارزه با مسلمانان را ادامه دادند. سلسله‌های اسلامی غزنویان و غوریان در شبه قاره هند حکمرانی نمودند و با وجود مخالفت‌های شدید این دوره، جامعه اسلامی تازه در کنار جامعه قدیمی هندو جان می‌گرفت. سلاطین، جامعه مذکور را به سربازان وامی داشت که ضمن سر و سامان دادن به آن از هندوان همسر می‌گرفتند. بسیاری از هندوان طبقه پایین به خاطر جاذبه آین جدید و مساوات اسلامی به دین اسلام گرویدند.

در سال ۱۸۸۵م گروهی از هندوان کنگره ملی هند را به قصد تشکیل هسته یک پارلمان بومی بنیان گذاری کردند. تعدادی از مسلمانان به کنگره پیوستند؛ ولی به زودی معلوم گشت که مسلمانان اقلیت ناچیزی خواهند بود که منافع آنها نادیده گرفته خواهد شد. در سال ۱۹۰۶م مسلمانان از کنگره کناره گیری کردند و در پی دعوت مردم به انتخابات جداگانه که در آن مسلمانان نماینده گان خود را انتخاب کنند، انجمن سراسری مسلمانان هند، «مسلم لیگ» را به عنوان سازمان رقیب کنگره هندوان تأسیس نمودند. پس از انتخابات ۱۹۴۵م. جنبش هواخواهی دولت ملی مسلمانان، شکست ناپذیر شد. اگر تجزیه به وقوع نمی‌پیوست، جنگ شروع میشد،

که در نهایت هردو واقعه رخ داد.

در سال ۱۹۳۸م. جناح برای بهبود موضع مسلم لیگ، نظریه «دو ملت» را مطرح و نخستین تقاضای رسمی در مورد یک وطن اسلامی جداگانه را طرح کرد و در سال ۱۹۴۰م. مسلم لیگ در قطعنامه بی خواستار تشکیل پاکستان شد.

در سال ۱۹۴۶م. کانگرس و هم مسلم لیگ، طرح بریتانیا را برای تشکیل حکومت فدرالی رد کردند، تا اینکه در سال ۱۹۴۷م. کانگرس نیز برای پذیرش تجزیه آمده شد و تنها مسئله مرزبندی باقی ماند. در ۱۴ آگوست ۱۹۴۷م. پاکستان به وجود آمد، بزرگترین آزمون وحدت اسلامی و ملی زمانی فرا رسید که بریتانیا پذیرفت تا شبه قاره هند را به دو کشور هند و پاکستان تجزیه کند، تنها مناطقی که اکثریت آنها مسلمان بودند اجازه داده شد تا با پاکستان بپیوندد؛ ولی با این هم بر سر مناطق اکثریت مسلمان نشین کشمیر بحث و منازعه جریان داشت.

بعد از تجزیه شبه قاره، هندو ها از پاکستان گریختند و مسلمانان، نواحی هندو نشین را ترک گفتند. صد ها هزار انسان در شورش های جمیعی فرقه یی کشته شدند. دو ملت بی درنگ بر سر کشمیر وارد جنگ شدند. کشمیر را هند به این بهانه که حاکم آن هندو بود تصرف کرد؛ ولی با درنظرداشت جمیعت مسلمان آن، کشمیر باید بخشی از پاکستان می بود.

مشکل اصلی پاکستان، خلق هویت ملی برای انطباق واقعیت مرز های سیاسی نو و ایجاد رژیمی پذیرفتی و باثبتات برای مردم تقسیم شده، بر اثر تفاوتها و اختلافات حاد قومی، زبانی، عقیدتی و حتی دینی بود.

در تأسیس پاکستان به عنوان کشور مستقل رهبرانی؛ چون: علامه اقبال لاهوری فیلسوف و شاعر، محمدعلی جناح حقوقدان و سیاستمدار نقش به سزا و بس بزرگی را ایفاء نموده اند. خان عبدالغفار خان یکی از شخصیت های بزرگ و مبارز ملی پشتونخوا بود که در مقابل استعمار و استبداد انگلیس قیام نمود و سالیان دراز عمر خود را در زندان و کسب آزادی سپری کرد.

بعد از استقلال پاکستان در گیری بر سر نقش اسلام به یک رشتہ مناقشات قانون اساسی طولانی منجر شد. قانون ۱۹۵۶م. سیستم نظام پاکستان را کشور اسلامی اعلام کرد و هم قوانین پارلمان را تابع تایید انتیتیوت تحقیقات اسلامی (Islamic Research Institute) ساخت. در ۱۹۵۸م. این قانون منسوخ گردید و با اعلان جمهوری پاکستان کوشش شد که قدرت رهبران مذهبی مهار شود؛ اما در سال ۱۹۶۳م. شرایط اسلامی سال ۱۹۵۶م. کم و بیش اعاده شد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروپ جداگانه تقسیم شوند. گروپ اول راجع به نقش رهبران و شخصیت‌های ملی در شبه قاره هند که در آزادی و استقلال پاکستان نقش داشتند و گروپ دوم راجع به گذشته تاریخی پاکستان، از همدیگر سؤال نمایند.

سؤالات

۱. مسلمانان چه وقت در شبه قاره هند مسکن گزین شدند.
۲. مسلم لیگ در کدام سال تأسیس گردید؟
۳. پاکستان در کدام سال به وجود آمد؟

فعالیت‌های بیرون صنف

شاگردان از منابع دست داشته راجع به جنبش عدم خشونت معلومات حاصل و در صنف ارائه نمایند.

جدایی بنگله دیش

در این درس مختصرًا خواهیم خواند که پاکستان چگونه به دو کشور (پاکستان و بنگله دیش) تقسیم گردید.

پاکستان بر اساس این فکر ایجاد شد که مسلمانان هند ملتی را تشکیل می‌دهند که دارای قلمرو و اراضی مشخص برای خود باشند در حالیکه پاکستان از سرزمین‌های سند، پنجاب، بلوچستان و ایالت پشتوونخوا ملتی را تشکیل نمی‌دادند و تفاوت‌های قومی زبانی عمیق میان آن‌ها وجود داشت. بنیانگذاران پاکستان این کشور جدید، دین اسلام را عامل اصلی وحدت میان دو بخش پاکستان غربی (پاکستان کنونی) و شرقی (بنگله دیش) تشخیص داده بودند.

تفاوت‌های زبانی، خصوصیات اجتماعی، میراث‌های فرهنگی و شرایط اقتصادی مشکلاتی را پدید آورد. در این کشور دو فرقه یا دو جناح هجده سال سعی کردند تا باهم زنده گی کنند و اتحاد ثمریخشی را به جود آورند؛ اما به چنین هدفی دست نیافتند.

تنشها و رقابت‌های فرقه‌یی میان جناح‌های شرقی و غربی پاکستان عامل اصلی تضعیف دولت بود که به اطراف اختلافات زبانی، به خصوص در جناح غرب و پیشرفت صنعتی ناچیز در جناح شرق دور می‌زد. رقیب سیاسی دیگری در جناح شرقی پاکستان پیدا شد و آن اینکه مجیب‌الرحمن حزب عوامی لیگ «مردم بنگال» را اساس گذاشت در تابستان سال ۱۹۶۸م. سی و پنج تَن بنگالی به رهبری مجیب‌الرحمن متهم به جداسازی شرق پاکستان شدند. تا اینکه در سال ۱۹۷۱م. اختلافات میان پاکستان شرقی و غربی منجر به یک جنگ داخلی گردید. پس از درگیریهای خونین جناح شرقی به رهبری شیخ مجیب‌الرحمن روابط خود را با دولت مرکزی (پاکستان غربی) قطع نموده و به صورت یک کشور مستقل به نام بنگله دیش عرض اندام کرد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به گروپها تقسیم شوند و هر گروپ درباره عوامل تقسیم پاکستان به کشورهای پاکستان و بنگلہ دیش، با هم بحث نمایند و عوامل را فهرست نموده به دیگران بازگو نمایند..

سؤالات

۱. جناح شرق و جناح غرب از هم چه تفاوت داشتند؟ در مورد آنها معلومات دهید.
۲. جنگ داخلی پاکستان شرقی و غربی در چه وقت رخ داد و نتیجه آن چه شد؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان در رابطه به تقسیم پاکستان به دو حصه (شرقی و غربی) از منابع معلومات جمع آوری نموده و در صنف ارائه بدارند.

جمهوری اسلامی ایران

در این درس راجع به کارکردها و وقایع مهم دوره پهلوی و عوامل وقوع انقلاب اسلامی در ایران معلومات ارائه می‌گردد.

اوپاچ اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی ایران در اوآخر دوره قاجاریه از هم متلاشی گردید و باعث یک سلسله تحولات و تغییرات بنیادی در آن کشور شد.

حوادث سال‌های اخیر ایران متأثر از دو بُعد خارجی و داخلی بوده است. در زمینه خارجی باید گفت که نفوذ و سلطه کشورهای استعماری نظری روس و انگلیس در دوره قاجاریه نقش بسیار مهمی در تضعیف توان اقتصادی ایران داشت. روابط اقتصادی ایران با کشورهای اروپایی که از دوره صفویه آغاز شده بود و از توازن نسبی برخوردار بود در اوآخر دوره قاجاریه تعادل آن برهم خورد و نفع کشورهای اروپایی و ضرر ایران تمام شد. محصولات داخلی ایران قادر به رقابت با کالای خارجی نبود بناءً تولید کالای داخلی به تدریج سیر نزولی نمود و محصولات خارجی جاگزین آن گردید. صاحبان صنایع و حرفه‌ها در شهرهای مختلف ایران به تدریج مشاغل خود را از دست داده و بیکار شدند، تولید و رفاه، جای خود را به بیکاری فقر و استبداد عوض کرد.

تمام جنبش‌های ضد استبدادی، عدالت خواهان و احزاب اسلامی نقش مؤثر خود را در اعاده آزادی و عدالت در ایران ایفا نمودند بخشی از تعالیم اسلام مبارزه با سلطه جویی، استبداد، ظلم و ستم فرمانروایان خود کام می‌باشد که اثرات آن را می‌توان در جنبش مشروطیت دوره قاجاری

و ایستاده گی مردم را در مقابل دودمان پهلوی مشاهده کرد. حوادث و واقعات جهانی نیز براین تحولات سیاسی و اجتماعی اثرات خود را به جا گذاشت. حدود یک سال قبل از شروع جنگ جهانی اول، احمد شاه قاجار که به سن بلوغ رسیده بود، ناصر الملک را از نیابت سلطنت کنار گذاشت و فرمان برگذاری انتخابات را برای تشکیل مجلس شورای ملی صادر کرد؛ اما سال بعد با آغاز جنگ جهانی اول، مجلس در پی گسترش تجاوزات بیگانگان به تعطیل کشیده شد. ایران با وجود بی طرفی در جنگ با تجاوز بیگانه گان و نتایج ناگوار جنگ مواجه گردید.

الف- دوره پهلوی

هرچه و مرج اوضاع سیاسی، اقتصادی و اداری ایران پس از جنگ جهانی اول، ایجاد نظام سوسیالیستی در روسیه شوروی و امکان سرایت آن به ممالک همجوار، نارضایتی عمومی ملت ایران از وضعیت حاکم، بروز قیام‌های مختلف در گوش و کنار کشور، مسدود شدن راه‌های تجاری و یاس و نامیدی محافل ملی و وطن دوست از احمد شاه قاجار، زمینه کودتای سوم حوت را فراهم ساخت. مجری کودتا رضاخان بود، وی بعد از تصرف تهران کابینه مستقلی به ریاست سید ضیا الدین طباطبائی تشکیل داد و چند روز بعد رضا خان به وزارت دفاع منصوب شده و سید ضیا الدین از ایران تبعید گردید و سپس در کابینه قوام السلطنه زمام وزارت دفاع و فرماندهی قوای انتظامی ایران در دست رضا خان باقی ماند.

 محمد رضا شاه در چنین وضعیت زمزمه مخالفت با احمد شاه قاجار در مجالس، محافل سیاسی و مطبوعات آغاز شد. خدمات برجسته و قدرت نظامی رضاشاه، حسن سیاست و تدبیر قاطع او مجال و زمینه را برای انفراط سلطنت قاجاریه فراهم ساخت.

زمانی که شاه در اروپا به سر می‌برد، رضاخان روز به روز موقعیت خود را بیشتر تحکیم می‌کرد و در عین حال می‌کوشید تا با تبلیغات وسیع علیه احمد شاه قاجار، او را نسبت به سرنوشت مملکت بی‌اعتنای نشان دهد.

سرانجام مجلس شورای ملی در عقرب ۱۳۰۴-ش. انفراط سلطنت قاجاریه را اعلام و حکومت مؤقت را به سر کرده سپاه، رضا خان پهلوی واگذار نمود و طبق درخواست مجلس شورای ملی در ماه قوس همان سال مجلس مؤسسان تشکیل گردید و آن مجلس سلطنت را به رضا شاه پهلوی تفویض نمود. موادی از قانون اساسی را که طبق آن سلطنت مختص به خاندان قاجاریه بود لغو و در مواد جدید سلطنت مختص خانواده پهلوی گردید.

به مناسب وقوع جنگ جهانی دوم که از سال ۱۹۳۹-۱۹۴۵ میلادی به طول انجامید در ۲۵ سنبله

۱۳۲۰ هش قوای اتحاد شوروی و انگلیس از چند جانب به ایران حمله کردند. رضا شاه در همین ماه از سلطنت کناره گیری کرد و زمام کشور را به فرزند ارشد و ولیعهد سلطنت تفویض کرد و خود عازم افریقای جنوبی گردید. نامبرده پس از دو سال و ده ماه و نه روز دوری از وطن در اثر سکته قلبی وفات نمود.

رضا خان در دوره سلطنت و حکمرانی خویش به اقدامات مهم ذیل دست زد: ایجاد اردوی منظم، تجدید نظام محاکماتی، تدوین مجموعه قوانین مدنی و جزایی، تأسیس اداره ثبت احوال نفوس، صدور کارت های هویت، تأمین اداره ثبت املاک، ساختمان راه آهن سرتاسری، تأمین بانک ملی، نشر پول، وضع تعرفه های گمرکی، اعمار شهرها، بسط و توسعه فرهنگ، ایجاد شرکت ها، ایجاد و تأسیس پوهنتون، اصلاحات و ریفورم اجتماعی مؤثر و تعمیم آن به ولایات.

محمد رضا شاه پهلوی

محمد رضا شاه پهلوی فرزند رضا شاه پهلوی دومین پادشاه خاندان پهلوی است. وی در عقرب سال ۱۲۹۸ ه.ش. در تهران متولد، تحصیلات ابتدایی در مکتب

رضا شاه پهلوی

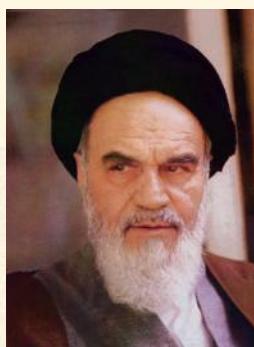
نظامی و تحصیلات عالی را در سویس به پایه اكمال رسانید. در سنبله ۱۳۲۰ ه.ش. به اثر حمله نیروهای اتحاد شوروی سابق و انگلیس بر ایران، رضا شاه از سلطنت برکنار و محمد رضا شاه پهلوی که عنوان ولیعهدی داشت عهده دار سلطنت گردید، موصوف در ۲۵ سنبله در مجلس شورا سوگند وفاداری یاد کرد، بدین ترتیب او در روز های تاریک که از یک سو جنگ جهانی دوم دنیا را فرا گرفته بود و از سوی دیگر کشور ایران تحت اشغال نیروهای روس و انگلیس به سر می برد به سلطنت رسید. سالهای نخست محمد رضا شاه مصادف با روزهای بسیار بحرانی و دشوار بود؛ زیرا توطئه های برای تهدید

کشور و استقلال آن و هم تجزیه قسمتی از خاک ایران چیده شد که با صدور اعلامیه کنفرانس تهران که مرکب از سران کشورهای انگلیس، روس، امریکا بود تا اندازه این پلان خنثی گردید، و به موجب آن پس از جنگ جهانی دوم، قوای اشغالگر، ایران را ترک گفتند. از اقدامات مهم سلطنت محمد رضا شاه، ملی شدن نفت ایران به رهبری داکتر محمد مصدق میباشد.

از وقایع مهم دوره حکمرانی محمد رضا شاه، شامل شدن دولت ایران به سازمان ملل متحد، تدویر کنفرانس تاریخی تهران که به موجب آن استقلال و تمامیت ارضی ایران تایید گردید. پیوستن به پیمان نظامی بغداد (ستتو) ایجاد نخستین دستگاه تلویزیونی، تأسیس بانک مرکزی، مبارزه با بیسوادی، حق انتخاب شدن زنان در مجلس سنا و شورا، اعمار سرکهای بزرگ جهت بهره برداری، ایجاد احزاب سیاسی، تأمین کارخانه جات موتر سازی، ایجاد خطوط آهن جدید،

کشیدن لوله گاز بین اتحاد شوروی سابق و ایران، توسعه و تحکیم روابط سیاسی با کشورهای جهان، ساختمان تصفیه خانه‌های نفت، تعیین سرحدات آبی میان ایران و عراق، ایجاد نیروگاه هسته‌ی به همکاری فرانسه و آلمان می‌توان نام برد.

ب - انقلاب اسلامی ایران

آیت الله خمینی

محمد رضا شاه در ماه جدی سال ۱۳۵۷ شمسی در اثر قیام مردم و انقلاب اسلامی، ایران را همراه با کلیه اعضای خانواده خود ترک نمود و پس از ۱۸ ماه سرگردانی با بیماری سلطان در سال ۱۳۵۹ هـ.ش. در مصر چشم از جهان پوشید و در همانجا به خاک سپرده شد.

اوپایان ایران از سال ۱۳۵۶ هـ.ش. دچار تحولاتی سریع شد و نهضتی که امام خمینی از سال ۱۳۴۱ هـ.ش. آغاز کرده بود، وارد مرحله گستردگی شده و مبدل به انقلاب اسلامی گردید که سرانجام در ماه دلو ۱۳۵۷ هـ.ش. به پیروزی رسید. بعد از فرار شاه به مصر، نظامی که ۳۷ سال بر کشور مسلط بود سرنگون ساخته شد.

سرانجام روز دوازدهم دلو امام خمینی به ایران بازگشت و با استقبال گرم مردم مواجه شد. دولت جدید به تاریخ ۱۱/۱۵ ۱۳۵۷ هـ.ش. با حکم امام خمینی به نخست وزیری مهندس بازرگان رسماً پیدا کرد. بازرگان مأمور شد تا علاوه بر اداره کشور برای تغییر نظام سیاسی به جمهوری اسلامی، ریفراندم برگزار کند و بدین ترتیب عصر تازه از تاریخ ایران آغاز گردید.

فعالیت داخل صنف

شاگردان در صنف به دو گروپ تقسیم شوند. گروپ اول راجع به عوامل سقوط حکومت قاجاریه گروپ دوم در رابطه به خاندان پهلوی از همدیگر سؤال نمایند.

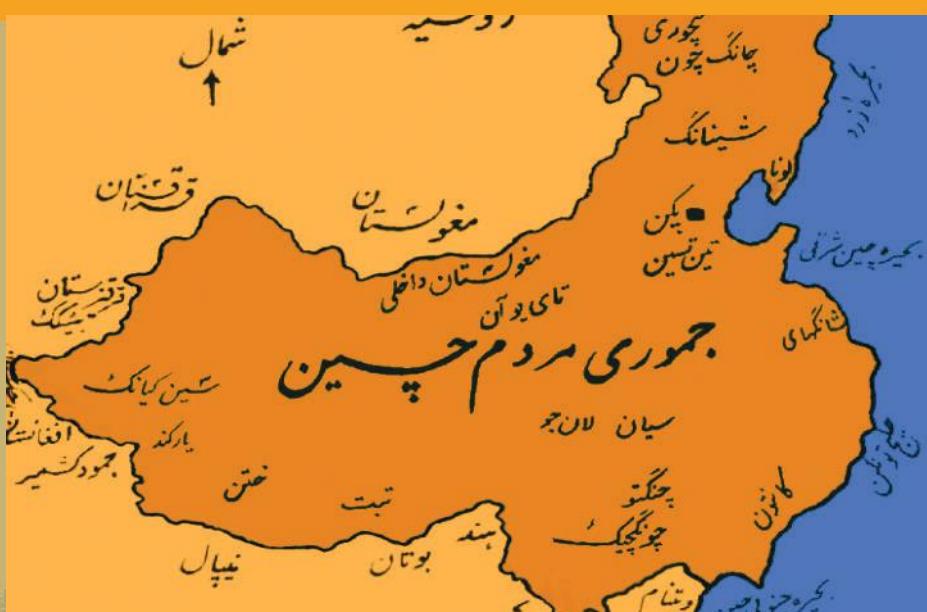
سؤالات

۱. کدام عوامل باعث سقوط سلطنت احمدشاه قاجار گردید؟
۲. کنفرانس تهران در کدام سال و در کجا منعقد گردید؟
۳. رویدادهای مهم سلطنت رضاشاه را فهرست نمایید.
۴. عوامل سقوط سلطنت محمد رضا شاه کدامها بودند؟
۵. انقلاب اسلامی ایران در کدام سال و تحت رهبری کدام شخصیت به پیروزی رسید؟

فعالیت‌های بیرون صنف

شاگردان از روی منابع و مأخذ و به همکاری معلمان، در مورد عوامل جنگ دوم و تأثیرات آن بالای ایران معلومات حاصل نموده و آنرا در صنف ارائه نمایند.

جمهوری خلق چین

در این درس با سوابق تاریخی و حوادث سال ۱۹۴۹ م. چین آشنا می‌شوید.

چین در نیم کره شمالی در قسمت شرقی قاره آسیا و ساحل غربی اقیانوس آرام، با داشتن ۹,۶ میلیون کیلومتر مربع مساحت، سومین کشور بزرگ دنیا می‌باشد.

پایتخت جمهوری خلق چین شهر پکین (بی‌جینگ) می‌باشد که یکی از مراکز عصر کهن بوده و سابقه تاریخی آن به ۳۰۰۰ سال قبل بر می‌گردد، شهر مذکور ۱۰۰۰ سال قبل بازسازی شده و هفت قرن قبل، قوبلای خان بی‌جینگ را پایتخت دائمی خویش قرار داد و تا کنون به استثنای سال‌های ۱۹۲۸-۱۹۴۹ میلادی که گومین تانگ پایتخت خود را به نن جینگ منتقل ساخت، پکین حیثیت پایتخت را دارا می‌باشد.

اکثر باشندگان چین از نژاد خان (هان) می‌باشند که طی قرون متعددی در همین سرزمین زیست نموده و از بازماندگان سلسله هان (۲۰۶ ق. م. - ۲۲۰ میلادی) می‌باشند که از نام امپراتور هان اقتباس گردیده است.

چندین قرن قبل حکومت بنی امیه سرزمین‌های وسیعی از شرق میانه و منطقه از سند تا سواحل جنوبی مدیترانه و شمال افریقا را زیر پرچم واحد اسلام قرار داد، از اینکه وضعیت جنگ و درگیری داخلی در بعضی از مناطق جهان اسلام حکم‌فرما بود، روند توسعه مناسبات با چین تحرک چندانی نداشت.

در دوران خلافی عباسی، به خصوص پس از انتقال مرکز خلافت از دمشق به بغداد از اواسط قرن هشتم میلادی، تقاضای کالای تریینی باعث تجدد روابط تجاری کشورهای منطقه با چین، به خصوص از طریق راههای زمینی آسیای مرکزی گردید؛ ولی مبادلات از طریق بحری از خلیج فارس، جنوب عربستان، شرق افریقا، هند، جنوب شرق آسیا تا چین از اهمیت بیشتری برخوردار بود. در این دوره دولت مقندر مرکزی بر دنیای اسلام حکومت می‌کرد و مدافعانه روابط تجاری گستردۀ وسیعی به خصوص با چین بود، در چین نیز سلسله تانگ ضامن امنیت جاده‌های تجاری گردید. از قرن شانزدهم میلادی به بعد در اثر تسلط یافتن پرتغالی‌ها و هالندی‌ها بر راههای بحری و تجاری منطقه هرمز در ایران، گوا در هند، و ماکائو در جنوب چین، روابط با چین و سایر کشورهای آسیای شرقی به ضعف گراید.

سون یات سن

از اوایل قرن سیزدهم میلادی در اثر هجوم مغول تعدادی از کشورهای منطقه و هم مناطق خاور میانه به تدریج به سرنوشت مشابهی روبرو شدند. اوکتای قا آن در سال ۱۲۳۰ میلادی با دو برادرش جفتای و تولی و پسران خود به طرف جلگه هوانگ هو حرکت کردند. و در سال ۱۲۳۴ میلادی شهر کای فنگ را به تصرف خویش درآورد.

در دوران معاصر، دولت منجو تجارت با انگلیس‌ها را محدود کرده تحت نظارت قرارداد و خواهان تجدید نظر در مقررات و روابط تجاری شد. انگلیس‌ها نیز تلاش کردند که از طریق هند به گسترش تجارت با جهان پردازنند. هدف اساسی روابط انگلیس‌ها با چین تجارت تریاک بود که این روابط تجاری پیامدهای ناگواری در قبال داشت که منتج به جنگ تریاک بین سال‌های ۱۸۴۱ - ۱۸۶۰ میلادی گردید.

در قرن بیست میلادی حکومت‌های امپراتوری و سپس جمهوری ملی چین بر سر کار آمدند، داکتر سون یات سن که به نام پدر چین (مدرن) مشهور است رهبر انقلاب ۱۹۱۱ میلادی و اولین رئیس جمهور چین نیز بوده است که رهبری حزب گومین تانگ را تا سال ۱۹۲۱ میلادی به عهده داشت. به اثر ضعف در برابر قدرت‌های خارجی و موجودیت درگیری‌های داخلی، چین فرصت توجه به کشورهای منطقه را از دست میدهد، اهمیت استراتیژیک این منطقه از نظر انقلابیون کمونیست که به رهبری مائوتسه تونگ در پایگاه‌های کوهستانی (ین آن) می‌جنگیدند بیشتر گردید و فعالیت‌های ایشان تشدید زیادتر یافت.

الف - انقلاب ۱۹۴۹ میلادی

در بهار سال ۱۹۲۸ میلادی افراد باقیمانده از شورش شکست خورده (فصل خزان) به رهبری مائو و سربازانیکه از شورش نافرجام نانچانگ جان به سلامت بودند با فرمانده جوده ملحق شدند. ملاقات این دو رهبر مانع از هم پاشیده گی نیروهای حزب کمونیست گردید و آن دو تصمیم

گرفتند نیروهای باقیمانده در چوکات ارتش سرخ چین، سازمان داده شود و اولین پایگاه که حزب کمونیست برای استقرار ارتش سرخ چین تأسیس کرد چنگ کانگ شن بود؛ همچنان مائو در اواخر سال ۱۹۳۱ میلادی اولین جمهوری شورای چین را در ناحیه گیانگسی اعلام داشت.

در پایان جنگ جهانی دوم عملاً دو چین وجود داشت. یکی قلمروی که زیر نظارت گومیندان و دیگری مناطق آزاد شده که تحت رهبری حزب کمونیست چین قرار داشت. گومیندان کمک‌های وسیعی از طرف ایالات متحده امریکا به شکل سلاح و مهمات، آموزش و انتقال سربازان به نواحی شرقی، ساختمان و نگهداری راه‌های ارتباطی، پشتیبانی و حمایت نظامی و دیپلوماتیک وغیره به دست می‌آورد. نیروهای کمونیست چین از نگاه نظامی، اقتصادی و تأمین ارتباطات در مقایسه با رژیم چانکای شیک عقب بودند؛ اما حمایت و پشتیبانی مردم را با خود داشتند.

حزب کمونیست چین آمادگی مؤثری برای مقاومت گرفته بود. مطابق مصوبه مؤرخ ۴ می ۱۹۴۶ م. کمیته مرکزی حزب کمونیست چین،

مأثور مصادره زمین‌های ملاکان بزرگ اقدامی در زمینه اجتماعی و اقتصادی بود. همزمان با آن تدابیری در جهت جلب و احضار عسکری اتخاذ گردید. حزب کمونیست با استفاده از اشکال مختلف مبارزه مسالمت آمیز و نظامی توانست مردم را در مقابله با حملات گومیندان آماده سازد.

اردوی آزادی بخش در تابستان و خزان سال ۱۹۴۸ م. به عملیات موفقیت آمیز قاطع و تعیین کننده دست زد. سربازان گومیندان در شمال شرق چین در شهرها محاصره شده و درهم شکسته، اسیر و یا تسليم شدند. عملده ترین ناحیه صنعتی چین یعنی مرکز کارخانه‌های ذوب فلز، استخراج زغال سنگ، ماشین سازی، مرکز انرژی با شبکه‌های پیشرفته حمل و نقل به تصرف نیروهای کمونیست افتاد. در پایان سال ۱۹۴۸ میلادی قوت‌های حزب کمونیست به سراسر شمال و شمال شرق چین مسلط گردیدند. جون ۱۹۴۹ م. بی جینگ بدون مقاومت سقوط کرد و به دست قوت‌های حزب کمونیست افتاد و در فاصله بین ماه‌های اپریل و نوامبر همان سال اغلب شهرهای چین بدون خونزیزی به دست کمونیست‌ها افتاد. چانکای شیک با گروه کوچک از سربازان خود به تایوان فرار نمود. بعد از اشغال پکن و درهم شکستن قوای چانکای شیک حزب کمونیست به پیروزی قاطع و نهایی رسید و مأثور روز اول ماه اکتوبر ۱۹۴۹ را در میدان صلح آسمانی پیکن، تأسیس جمهوری خلق چین اعلام نمود.

چون سیاست خارجی چین از ۱۹۴۹ م. به بعد بر اساس نظریات و عقاید مأثور رقم زده شد، نظریات، افکار و عکس العمل‌های او در قبال مسایل داخلی و خارجی تأثیر کلی داشت؛ لذا سیاست خارجی آن کشور از دهه ۵۰ به بعد نیز بر مبنای فراز و نشیب‌های داخلی چین و تحولات در عرصه بین‌المللی، متأثر از آن بوده است.

مائل در دوره جنگ های انقلابی و پیش از کسب قدرت کامل نیز مانند دوره های بعد هیچگاه از یک الگوی ثابت برای اعمال سیاست های مورد نظر خویش استفاده نمی کرد؛ بلکه با توجه به شرایط سیاسی، اقتصادی، نظامی و فنی چین و اوضاع بین المللی، اصول ستراتیژیکی قابل انعطاف را به کار می برد. سیاست چین بعد از سال های ۱۹۸۰ م. موجب افزایش روابط کشور مذکور با کشور های منطقه و جهان گردید. با توجه به تازه گی ورود فعال چین به صحنه رقابت، در منطقه حائز اهمیت بسیار گردید.

چین قبل از عرصه مناسبات بین المللی و به خصوص کمک های آن، بیشتر جنبه اعتقادی (ایدیولوژیک) داشت و به منظور سهم بی جینگ در گسترش سوسیالیزم و تقویت نهضت های ضد استعماری در نقاط مختلف دنیا صورت می گرفت؛ اما از اوایل دهه ۸۰ میزان، شکل و نحوه آن دستخوش تحول گردید.

سیاست و پالیسی جدید چین در مناسبات بین المللی بر اساس برابری، نفع متقابل، تنوع شکل های همکاری، نتایج عملی و کیفیت بهتر استوار گردید. هدف این سیاست حضور بیشتر و مؤثر چین در جامعه بین المللی میباشد. با اتخاذ سیاست در های باز در چین و گسترش مناسبات سیاسی و اقتصادی آن با جهان، چین در ردیف کشور های پیشرفته؛ چون: چین، ایالات متحده آمریکا و اروپای غربی قرار گرفته است و امروز یکی از قدرت های بزرگ جهان میباشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به گروپ های جداگانه تقسیم شوند. گروپ اولی در مورد سوابق، گروپ دوم راجع به تحولات چین از همدیگر سؤال نمایند.

سؤالات

۱. کشور چین در کجا موقعیت دارد؟
۲. نظام جمهوری در چین چه وقت ایجاد شد و اولین رئیس جمهور آن کی بود؟
۳. علت پیروزی حزب کمونیست چه بود؟
۴. بعد از جنگ جهانی دوم چین از نگاه سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در کدام حالت قرار داشت؟
۵. تغییرات عمده چین را بعد از دهه ۸۰ چگونه ارزیابی می کنید؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان به کمک و همکاری معلمان، شخصیت های فرهنگی و منابع دست داشته راجع به عوامل انقلاب ۱۹۴۹ م. در چین معلومات حاصل نموده و آنرا در صنف ارائه نمایند.

تاجکستان

کشور تاجکستان یکی از همسایه‌گان افغانستان می‌باشد. در درس فعلی راجع به ریشه نژادی، سابقه تاریخی و وضع فرهنگی این سرزمین معلومات به دست می‌آورید.

در شمال افغانستان سرزمین حاصلخیزی واقع است که بسیاری از علماء و دانشمندان عقیده دارند که نژاد آریایی در آن سرزمین، جوار دامنه کوه‌های هندوکش، کنار رود جیحون و سیحون اولین روزهای زنده‌گی خویش را گذرانیده است. در کتاب قدیم آریایی‌ها از سرزمینی نام برده شده که آب و هوای آن خلد زمین بود و اجداد ما در آن جا پرورش یافته‌اند. به قرینه می‌توان گفت که مراد همان اراضی دلکش جوار جیحون و سیحون باشد. به قول هنری فیلد (تاجکان مردم مشهوری هستند که در سراسر مشرق زمین پراگنده‌اند نه تنها در کشورهای ایران و افغانستان؛ بلکه در شهرهای ماوراءالنهر و کشورهای تحت تسلط تاتارها نیز سکونت دارند و به قول بعضی، آن‌ها تا مرزهای چین لااقل تا تبت پراگنده شده‌اند).

عده قابل ملاحظه یی تاجیکان در ازبکستان و قرغيزستان بسر می برند. مردم تاجیک نسل آریایی قدیم بوده و نمایانگر توسعه یکی از کهن ترین تمدن های آسیای میانه پیش از ظهور ترکان به شمار می روند. زبان ملی مردم تاجیکستان، زبان تاجیکی (دری) می باشد که هر دو وارث خصوصیات زبان و ادبیات مشترکی هستند.

اسکندر در قرن چهارم-ق.م. سرزمین تاجیکان را تصرف کرد و بعد از مطیع نگاهداشت مردم آن لشکری از یونانیان و مقدونیان را ایجاد کرد و ۳۰ هزار تن از آنها در آنجا ساکن شدند و با بومیان اختلاط و امتزاج نمودند.

در قرن دوم ق.م. سکاها جای یونانیان را گرفتند. در سال های ۲۷-۳۹ ق.م. کوای شانگ (کوشان) قبایل دیگر یوچی ها را به تصرف خویش در آورد و امپراتوری کوشان را تأسیس نمود که توانست حدود ۲۰۰ سال بر آسیای مرکزی حکومت کند. امپراتوری کوشانی در

امام علی رحمان

اواخر قرن سوم میلادی رو به ضعف نهاد و قوم دیگری که رومیان آنان را (افتالیت) یا هون های سفید و یا اهیاطله می گفتند روی کار آمدند. یورش های پی در پی مهاجران ترک، این سرزمین را چنان ترک زده کرد که مهاجمان مغول را نیز در قرن ۱۳ میلادی در خود فرو برد و آنان را هم تحت تأثیر قرار داد.

در وسط قرن نزدهم م. که به مرور زمان دامنه توسعه اراضی روسیه در جهت جنوب به سوی افغانستان کشیده شد، مراکز عمده تاجیک نظیر اورا، توبه و خجند به روسیه ضمیمه

توضیح

دو سلسله بزرگ چون صفاریان و سامانیان بر سرزمین تاجکان حکومت کرده و طی سده های متتمادی یکی از مراکز دل انگیز شعرا و فضلاء؛ چون: رود کی سمرقندی، کمال خجندی، رشید سمرقندی، خواجه عبدالمالک عصاری سمرقندی، خواجه عصمت بخاری بساط بوریاباف سمرقندی و سیفی بخاری بوده است. سمرقند و بخارا مانند بلخ هر کدام از مراکز بزرگ علوم و فنون وقت و زمان خویش به حساب میرفت.

شد. شمال تاجکستان در قلمرو حکومت روسیه تزاری و جنوب آن زیر فرمان امیر بخارا درآمد.

در سال ۱۹۱۸ میلادی حاکمیت حکومت شوروی در متصرفات پیشین روسیه در آسیای میانه برقرار شد. در جریان همین سال شمال تاجکستان بخشی از جمهوری خودمختار ترکستان شوروی شد و در سال ۱۹۲۱ میلادی ارتش سرخ وارد بخش شرقی بخارا گردید و شهر دوشنبه را تصرف کرد.

در تعیین سرحدات ملی سال ۱۹۲۴ م. جمهوری های آسیای میانه، جمهوری شورایی تاجک جز

ازبکستان و شهر دوشنبه در سال ۱۹۲۹ استالین آباد و در ۱۹۶۱ مجدداً دوشنبه نامگذاری شد و هم به اساس سرحد بندی سال ۱۹۲۴ م. شهر های چون سمرقند، بخارا مناطق چون سرخان دریا، قشقادریا و نواحی وادی فرغانه از پیکر تاجکستان جدا گردید و از همان روز های مرزبندی تا فعلاً کدام تغییری در آن رونما نگردیده است.

بعد از فروپاشی اتحاد شوروی در سال ۱۹۹۱ م. تاجکستان استقلال سیاسی خویش را اعلام نمود. و عضویت سازمان ملل متحد و تعداد مجامع بین المللی را حاصل کرد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروپ تقسیم شوند گروپ اول راجع به اقوام ساکن در تاجکستان، گروپ دوم در مورد تجاوز روس ها بر تاجکستان با یکدیگر مباحثه نمایند.

سؤالات

۱. ساکنان تاجکستان مربوط کدام نژاد میباشند؟
۲. تاجکستان در کدام سال جزء از قلمرو جمهوری خودمختار ترکستان شوروی گردید؟
۳. تاجکستان در کدام سال استقلال سیاسی خویش را کسب نمود؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان به رویت منابع و مأخذ و هم به کمک استادان خویش راجع پخش و نشر اسلام در سر زمین تاجکستان معلومات حاصل و در صنف ارائه نمایند.

ازبکستان

ازبکستان در گذشته جز مهم از منطقه پهناور ماورالنهر و یکی از مراکز بزرگ فرهنگ و تمدن اسلامی بود، در این درس به موقعیت، اقتصاد، فرهنگ و فشرده تاریخ آن آشنا می شویم.

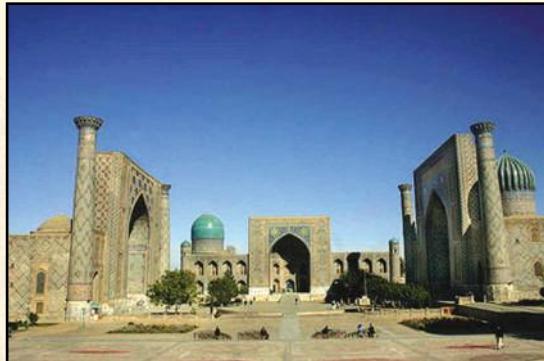
ازبکستان کشوریست که در آسیای مرکزی میان رودخانه های آمو و سیردیریا موقعیت دارد.

ازبک ها بزرگترین گروه قومی با بیش از ۷۱ میلیون نفر کشور را تشکیل می دهند. سایر اقلیت های قومی مانند: روس ها، تاجیک ها، قزاقها و تاتارها نیز در ازبکستان به سر می برند. ۶۳ درصد جمعیت در قرا و قصبات امرار معیشت دارند. زبان رسمی مردم ازبکستان ازبکی و روسی می باشد.

سرزمین ازبکستان از ادوار قبل از میلاد، مسکونی بوده است. در قرن ششم پیش از میلاد بخش بزرگ از این سرزمین جزو قلمرو هخامنشی ها شمرده می شد.

در سال ۳۲۹ ق. م. اسکندر مقدونی سمرقند و ازبکستان فعلی را جزو از قلمرو یونان

با ختری ساخت و در اواسط قرن ششم میلادی تحت سلطه خانات ترک ها قرار گرفت.
مسلمانان در نیمه دوم قرن هفتم میلادی بر قسمت های مهمی از آسیای مرکزی تسلط یافتند.

مسجد طلاکاری

قتیبه بن مسلم والی عربی خراسان مأمور
فتح نهایی ماوراءالنهر شد و طی بیست
سال تا نزدیکی مرز های چین و کاشغر،
از شمال تا تاشکند کنونی لشکر کشید
و سرانجام سمرقند، تاشکند و فرغانه را
تصرف نمود.

با ظهور و توسعه دین مقدس اسلام، در قرن دهم میلادی، منطقه کنونی ازبکستان جزء از
قلمر و سامانیان گردید و با گذشت زمان به ترتیب سلاله های؛ چون: غزنویان، سلجوقیان،
خوارزمشاهیان، مغولان، تیموریان در ازبکستان حکمرانی نمودند.

مغولان با هجوم به این منطقه، بخش بزرگی از آسیای مرکزی را تصرف کردند؛ اما به
تدریج و با تضعیف قدرت مغول، به خصوص پس از

حاکمیت تیمور که شهر سمرقند را به عنوان پایتخت
امپراتوری خود بنیان نهاد، ازبک ها برای نخستین بار به
عنوان یک قوم ظهور کردند.

ازبک ها نام خود را از ازبک خان ۱۲۸۲ - ۱۳۴۲ م. که به
دین اسلام مشرف شده بود اقتباس کردند؛ چنانکه ابوالخیر
خان (۱۴۱۲) یکی از اخلاف شیعیان جوان فرزند جوجی
بنیاد و قدرت ازبک ها را در آسیای میانه بنانهاد.

اسلام کریم

توضیح

سمرقند و بخارا از مراکز بزرگ و مهم تمدن اسلامی به حساب می‌روند. آثار و آبدات زیادی از تمدن اسلامی، در آن به یادگار مانده است که به گونه مثال می‌تواند از مدرسه شیردار، مدرسه طلاکاری، مدرسه الغ‌بیک، مسجد بی‌خانم، مسجد نمازگاه، مسجد خانقاہ، مقبره امیر تیمور گورکانی، مزار خواجه عبدالله حرار، مزار رودکی، مزار شاه اسماعیل سامانی، مجموعه آثار خواجه بهاو الدین نقشبند، مدرسه میر عرب، مناره کلان و سایر مزارات و آبدات دیگر نام برد.

نزدیک به ۸۵ فیصد مردم ازبکستان مسلمان بوده و پیرو مذهب حنفی می‌باشند. با وجود تهاجمات فرهنگی متعدد به سنت‌ها و ارزش‌های اسلامی پابند می‌باشد. ارزش‌های اسلامی، مانند: نکاح، تدفین، مراسم به خاک سپاری میت، ختنه پسران، قربانی، ذبح اسلامی، تلاوت و استماع قرآن مجید، ساختمان مساجد، دادن صدقات در این کشور رعایت می‌گردد.

ترکیب ملی جمعیت ازبکستان از نیمة قرن ۱۹ و آغاز قرن بیستم شکل گرفته است. پس از اشغال آسیای مرکزی توسط روسیه و کوچ دادن تعداد زیادی از روس‌ها به آسیای مرکزی به خصوص بعد از انقلاب اکتوبر سال ۱۹۱۷ از روسیه، قفقاز و اوکراین دهقانان و کارگران به این منطقه سرازیر شدند.

سیر تحولات سریع در اتحاد شوروی سابق در سال ۱۹۹۱ میلادی، به رهبری ازبکستان این فرصت را داد که در اول سپتember سال مذکور ازبکستان را به عنوان کشور آزاد و مستقل اعلام نماید. حزب کمونیست ازبکستان منحل اعلام شده و اولین انتخابات ریاست جمهوری صورت گرفت و اسلام کریموف به صفت رئیس جمهور انتخاب گردید. ازبکستان از بدء استقلال به عضویت سازمان ملل متحد و تعداد نهادهای، مجتمع اقتصادی،

بین المللی و منطقوی داخل گردید.

ازبکستان در میان کشورهای آسیای مرکزی دارای امکانات نسبتاً خوب اقتصادی در زمینه های رشد زراعت می باشد. سرزمین ازبکستان دارای معادن مس، سنگ زغال و نفت بوده، در تولید صنعت فولاد، مواد غذایی، منسوجات و پنبه به پیشرفت های زیاد نایل گردیده است.

زراعت مهمترین بخش اقتصاد ازبکستان را تشکیل می دهد، ۲۸ درصد از میزان رشد و ۳۵ درصد از جمعیت فعال کشور به این بخش وابسته اند. ازبکستان دومین کشور صادر کننده پنبه در جهان می باشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروپ تقسیم شوند. گروپ اول در مورد آبدات تاریخی اسلامی و گروپ دوم در مورد صنایع مهم ازبکستان باهم مباحثه نمایند.

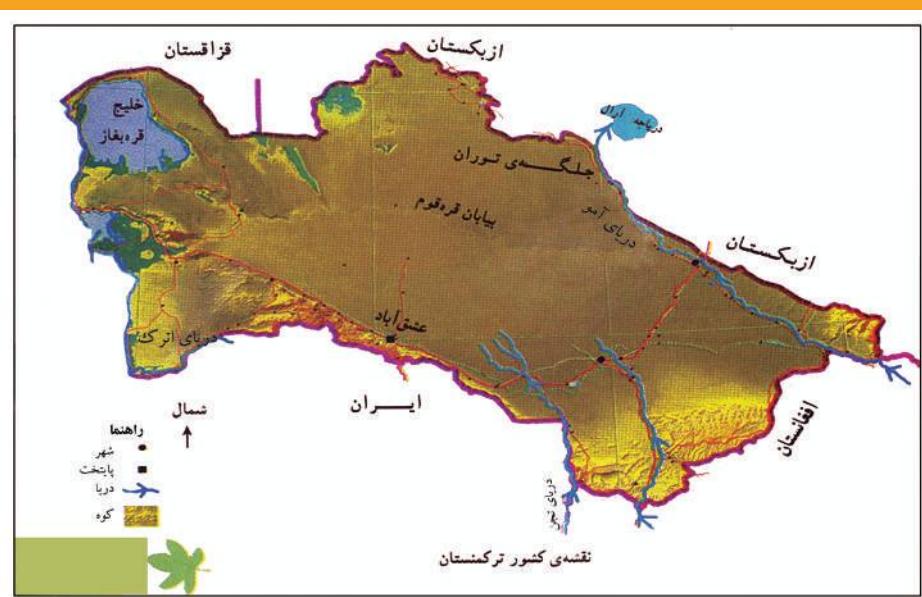
سؤالات

۱. موقعیت ازبکستان را مختصراً توضیح نمایید.
۲. کدام گروپ های قومی در ازبکستان زنده گی می کنند؟
۳. کدام سلسله یا دودمان در سرزمین ازبکستان حکمرانی نمودند؟
۴. مردم ازبکستان به کدام زبان تکلم می کنند؟
۵. صنایع عمده ازبکستان را نام بگیرید.

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان نقشه ازبکستان را ترسیم نموده و در روی آن ولایات، مراکز صنعتی و کشورهای همچوار را نشانی نمایند.

ترکمنستان

ترکمنستان در گذشته جزئی از منطقه ماوراءالنهر بوده و امروز یکی از بزرگترین کشورهای صادر کننده گاز در جهان می باشد. در این درس راجع به گذشته تاریخی، اصل نسب ترکمنها و اوضاع فرهنگی و اقتصادی ترکمنستان به طور مشرح معلومات حاصل می نمایید.

ترکمنستان کشوریست با سوابق تاریخی کهن. سرزمینی است که مهد تمدن های چند هزار ساله بوده و مرکز بزرگ فرهنگی مانند: گوک تپه، نمازگاه تپه، شهر مرو، نسae قلعه و اورگنج شهر در آن موقعیت دارد. ترکمنها از لحاظ چهره شبیه مغولها بوده، مردم نسبتاً بلند قد با مو های سیاه و لاغر اندام میباشند.

تحقیقات باستان شناسی نشان داده که ترکمنستان یکی از مرکز بزرگ مالداری و زراعت جهان بوده است. در عصر برونز تمدن های پیشرفته ازین محل نشأت گرده است. یکی از آثار معماری تمدن باستانی ترکمنستان «الیتن رپ» است که بین روستا های مینا و چاجا قرار دارد در این محل مقبره بزرگی که از نظر معماری شبیه به آثار بابل است قرار داشته و نیز باستان شناسان ثابت کرده اند که در این ناحیه زبان تحریر وجود داشته و مردم آن از فرهنگ عالی و

واحد برخوردار بوده اند.

مؤرخین می گویند سرزمین ترکمنستان از دوران قبل التاریخ مسکونی، در قرن ۶-۴ ق.م. بخشی از قلمرو امپراتوری هخامنشی بوده و پس از آن به دست پارت‌ها افتاد.

ترکمنستان به دلیل موقعیت جغرافیایی خود نقش مهمی را در جاده بزرگ ابریشم ایفا کرده و طی قرون متعدد باعث اتصال شرق و غرب گردیده است. در قرن ۵ میلادی این سرزمین در اثر هجوم هون‌ها و هپتالیان و عقب‌نشینی ساسانیان تحت سلطه ایشان درآمد. این نخستین نفوذ اقوام ترک به شمال خراسان بزرگ است. در قرن هفت میلادی با ورود مسلمانان به خراسان این منطقه نیز به تصرف ایشان درآمد. مرو پایتخت حکام عرب خراسان به شمار می‌رفت و حملات ایشان به ماوراءالنهر ازین مرکز هدایت می‌گردید؛ همچنان حضور مامون الرشید در مرو و آمدن امام رضا رحمة الله در تاریخ ثبت شده است.

گرچه نخستین حضور ترکان درین منطقه و ماوراءالنهر با هجوم هیاطله در قرن ۵ میلادی مصادف

بوده؛ لیکن هجوم ترکان غوز یا

اغوز از مرزهای مغولستان در

قرن ۱۰ میلادی بافت جمعیتی این

منطقه را برهم زد. سلجوق خان با

کمک ترکمن‌های مسلمان موفق

شد بر سیحون مسلط گردد و

سلسله سلجوقیان را تشکیل دهد.

در قرن ۴ هجری مقدسی تاریخ

نویس عرب اولین فردی بود که از

طايفه یی به نام ترکمن یاد کرد و

ساختمان پارلمان ترکمنستان

برین نکته تأکید داشت که ترکمن‌ها اولین ترک‌های مسلمان بوده و به همین دلیل به عنوان (ترک‌ایمان) از آن‌ها یاد شده است.

بر اساس کتاب جوامع التواریخ سلسله نسبی ترکمن چنین تنظیم می‌گردد.
بافث بن نوح-دیب یا قوی-قراخان-اوغوز خان «جد اصلی ترکمن‌ها اورخان کرخان می‌باشد.
ترکمنستان محل سکونت اقوام مختلف آسیای مرکزی بوده است؛ ولی اکثریت جمعیت آن را
ترکمن‌ها تشکیل می‌دهند و قبیله‌های ذیل در آن سکونت دارند:

۱- عالی ایلی

۲- اتا

۳- چاودار

۴- امرای (یمره لی).

۵- ارساری

۶- گوکلان

۷- ساکار (ساقار).

۸- سایور

۹- ناریق

۱۰- تکه اریموت.

ازینکه اکثر ترکمن‌ها در طول تاریخ از طریق مالداری زنده گی نموده‌اند؛ بنا برین بسیاری از آن‌ها در نقاط دهاتی که امکان تداوم این گونه فعالیت‌های اقتصادی میسر بود مسکن گزین شدند.

تهاجم مغول‌ها و شکست حکومت خوارزمشاهیان باعث از هم گسیخته گی شدید اوضاع شد و شهر‌های آباد آسیای مرکزی تماماً ویران و به دست مغولان افتاد. سرزمین مذکور به دو قسمت شمال در اختیار مغول و خان‌های ازبک و جنوب در اختیار ایلخانان قرار گرفت.

بعد از شکست شیک خان از بک از قرن ۱۵-۱۷ م. این سرزمین به تصرف صفوی ها درآمد. در سال های ۱۸۵۰-۱۸۷۳ میلادی تحریکات سیاسی روسیه منطقه پهناور ترکستان را به حکومت های بخارا، خیوه، فرغانه، خوقند و قازان تقسیم کرد. روس ها در یک حرکت زنجیره بی به ترتیب، بخارا ۱۸۶۸، خیوه ۱۸۷۳، فرغانه ۱۸۷۹ و بالاخره در سال ۱۸۸۱ جنرال اسکوبلوف روسی با حمله به اخال و تصرف قلعه گوک تپه توانست بر ترکمن ها غلبه حاصل نموده و ترکمنستان را اشغال نماید. بخش غربی ترکمنستان داوطلبانه جزء روسیه شدند. بعد از انقلاب ۱۹۱۷ میلادی در روسیه، ترکمنستان جز از جمهوری ترکمنستان شوروی گردید.

بعد از استقلال، اقتصاد ترکمنستان همانند دیگر جمهوری های تازه استقلال یافته آسیای میانه مبتنی بر مالکیت دولتی بود. طبق آمار منتشر شده ۹۵ درصد از کل محصولات کشور توسط واحد های دولتی تولید می شد. بانکها، بیمه، تجارت خارجی و فروشگاه های بزرگ همه دولتی بودند. این سیستم اقتصادی متصرکر دولتی به علت عدم داشتن روحیه ابتکار، کم کاری، بوروکراسی فلچ کننده و فقدان تکنالوژی، چهار مشکلات جدی بود و جهت رفع مشکلات فوق دولت به دو اقدام ذیل دست زد:

۱. قطع رشته های وابسته گی به مسکو و دیگر کشور های عضو کامنولت.
۲. پایه گذاری یک اقتصاد ملی به منظور استفاده مستقل از منابع طبیعی و تأمین نیاز های مهم داخلی جهت برآورده شدن مأمول فوق یک استراتیژی ملی چند مرحله بی را مطرح نمودند. ترکمنستان با داشتن ۲,۷ تریلیون متر مکعب ذخایر گاز بعد از فدراسیون روسیه به عنوان بزرگترین کشور دارای ذخایر گازی در بین کشورهای مشترک المنافع شناخته شده است. در حدود ۴۸ درصد مردم ترکمنستان در امور زراعت و مالداری اشتغال داشته ۸۰ درصد سرزمین های این کشور به فقدان منابع آبی مواجه می باشند. مالداری در ترکمنستان توسعه نسبتاً مناسبی داشته است. گوسفند قره قل با پشم و پوست بسیار مرغوب مهمترین حیوان برای تربیه است.

یکی دیگر از صنایع ترکمنستان قالین بافی می باشد که در بین زنان ترکمن رواج داشته و قالین های ترکمنی شهرت بین المللی دارد.

ترکمنستان در آسیای مرکزی به لحاظ شرایط خاص جغرافیایی از موقعیت استراتیژیک مناسب برخوردار است.

• این کشور دارای منابع عظیم زیرزمینی و به خصوص نفت و گاز می باشد، همین موضوع توجه دولت های منطقه را به ترکمنستان جلب نموده است.

• ترکمنستان دارای پتانسیل (بالقوه) انتقال گاز به اروپا و تعداد از کشور های دیگر می باشد و به عنوان یکی از تأمین کننده های انرژی اروپا به حساب می رود.

• ترکمنستان به عنوان یکی از کشور های ساحلی بحیره کسپین، دارای ذخایر بزرگ انرژی بوده و از ارزش اقتصادی خاصی برخوردار است.

ترکمنستان در طی ۶۰ سال حاکمیت نظام اتحاد شوروی سابق همچون سایر جمهوری های آسیای مرکزی، مرحله از نظر تحولات تاریخی منجمد را سپری نموده است. تنها نکته قابل ذکر در این دوران اعمار کanal قره قوم میباشد.

با بالا گرفتن بحران در اتحاد شوروی سابق، حزب کمونیست ترکمنستان منحل گردید و حزب دیموکراتیک ترکمنستان در ۲۶ اکتوبر ۱۹۹۱ ایجاد شد که رهبری آن را نیازاف بر عهده داشت. در ۲۷ اکتوبر سال مذکور ترکمنستان رسماً استقلال خویش را اعلام نموده و به حیث یک کشور مستقل به رسمیت شناخته شد. یک سال بعد قانون اساسی جدید این کشور از طرف پارلمان تصویب شد، که بر اساس مواد آن به صلاحیت های رئیس جمهور افروزد شد. ترکمنستان بعد از استقلال عضویت سازمان ملل متحد، سازمان همکاری اقتصادی کشور های مستقل مشترک المنافع، بانک توسعه آسیایی، بانک توسعه اسلامی، سازمان کنفرانس اسلامی، سازمان بین المللی کار و ده ها سازمان بین المللی دیگر را کسب نموده است.

فعالیت داخل صنف

شاگردان در صنف به سه گروپ جداگانه تقسیم شوند. گروپ اول راجع به موقعیت ترکمنستان، گروپ دوم در مورد استقرار ترک تبارها و گروپ سوم در رابطه به ریشه نژادی ترکمنها از همدیگر سؤال نمایند.

سؤالات

۱. قبایل مشهور ترکمنها را نام بگیرید.
۲. روسها در کدام سال ترکمنستان را اشغال نمودند؟
۳. ترکمنستان بعد از استقلال چگونه استراتیژی را مطرح نمود؟
۴. بزرگترین قلم صادراتی ترکمنستان را چه تشکیل می‌دهد؟

فعالیت‌های بیرون صنف

شاگردان نقشه ترکمنستان را ترسیم نموده، در روی آن مراکز صنعتی، فرهنگی، پایتخت و همسایه‌گان آن را نشانی نمایند.

فصل دوم

رویداد های مهم جهان در قرن بیستم

اهداف فصل دوم

- ۱- آشنایی شاگردان با بعضی از رویدادهای مهم جهان در قرن بیستم.
- ۲- شاگردان جنگ جهانی اول و علل آن را تحلیل کرده بتوانند.
- ۳- شاگردان جنگ جهانی دوم و علل آن را تحلیل کرده بتوانند.
- ۴- شاگردان ضرورت تشکیل سازمان ملل متحد را درک کرده بتوانند.
- ۵- شاگردان بتوانند عوامل فروپاشی اتحاد شوروی سابق را تحلیل و تفسیر نمایند.
- ۶- شاگردان بتوانند از نقشه‌ها و اطلس‌ها استفاده نمایند.

جنگ جهانی اول و علل آن

درین درس شاگردان با علل و عوامل جنگ جهانی اول و پیامدهای ناگوار آن آشنایی حاصل می نمایند.

غرب در اوایل قرن بیستم با سلطه نظامی و اقتصادی بر جهان دست یافت. در این قرن سربازان و مقامات اروپایی بر هند، جنوب شرق آسیا و قسمت‌های بیشتر افريقا حکومت می کردند. ماموران سیاست خارجی و تجاری دول غربی، امور اقتصادی و سیاسی چین، ایران و امپراتوری عثمانی را در دست داشتند. در نیم کره غربی، ایالات متحده امریکا که در جمع قدرت‌های غربی نو مطرح شده بود، به قدرت بزرگ جهانی تبدیل می شد.

تحول اوضاع و احوال جهان به گونه‌یی بود که وقوع جنگ عمومی را محتمل می ساخت و این اوضاع و احوال سرانجام به جنگ جهانی اول انجامید. نخست رقابت اقتصادی بر سر بازارها آغاز شد و اتحاد اروپا، کشورها را برضد یکدیگر متحد ساخت، و در گروپ‌های قومی احساسات ملی گرایانه با نیرومندی رشد کرد.

کشورهای صنعتی اروپا بر سر نفوذ و مستعمره ساختن کشورهای دیگر با هم رقابت داشتند.

انگلستان تا سال ۱۸۷۰م. کشور صنعتی پیشگام در سراسر جهان بود، سپس آلمان پا به عرصه صنعت نهاد و به سرعت صنعتی شد و شبکه حمل و نقل و ارتباطات جدید را ایجاد نمود. تجار آلمانی رقابت موفقیت آمیزی را با تجار انگلیسی در شرق آسیا، خاور میانه و امریکای لاتین آغاز کردند.

رقابت بر سر قدرت بین المللی به مسابقه تسلیحاتی دریایی نیز مبدل گردید. کشور های بزرگ مانند ایالات متحده امریکا و ژاپان، برای محافظت از مسیر های کشتی رانی خود، نیرو های دریایی شان را تقویت کردند.

انگلستان ساختن کشتی ها و توب های دریایی غول پیکر را در ۱۸۸۴م. آغاز کرد. آلمان که رقیب اصلی انگلستان در عرصه اقتصادی بود، به زودی از آن کشور تقليد کرد.

رشد سریع نیروی دریایی جرمنی در اوایل قرن بیستم تهدیدی برای نیروی دریایی انگلستان بود. انگلیس سعی کرد برای پایان دادن به مسابقه تسلیحاتی دریایی، با آلمان به توافقی دست یابد. زمانی که این کوشش ناکام ماند، انگلستان نیز به جستجوی متحدان برخاست.

فرانسه و انگلستان موافقتنامه میان کشور های خویش در ۱۹۰۴م. امضا کردند. انگلستان در ۱۹۰۷م. با روسیه نیز متحد شد و اتحاد این کشورها به اتفاق سه گانه (مثلث) تبدیل گردید.

قدرت های بزرگ اروپا در آن زمان در دو نظام اتحادی بر ضد یکدیگر صفت بودند، و هر دو نظام خود را مسلح می ساختند. تهدید جنگ جهانی بیشتر شد، بدگمانی و بی اعتمادی، سیاست خارجی صلح آمیز را پیش دشوار ساخت. قبل از وقوع جنگ جهانی اول و لیعهد اتریش در سارایو مرکز بوسنی به قتل رسید.

آلمن مصمم بود که تنها از متحد بزرگش اتریش پشتیبانی کند. متحد دیگر ایتالیا بود. روسیه بر عکس تصمیم گرفت به صربستان، کمک کند. ارتض روس نخستین ارتضی بود که برای

جنگ آمده شد. حکومت آلمان از روس ها خواست تا دست از بسیج قوا بردارد؛ زیرا از آن بینناک بود که روسیه و فرانسه هردو و همزمان به خاکش حمله کنند. روسیه درخواست آلمان را رد کرد و در اول آگوست ۱۹۱۶ آلمان به روسیه و بعداً به فرانسه اعلام جنگ داد. آلمان ها بی طرفی بلژیک را در ۱۳ آگوست ۱۹۱۴ نقض و به آن کشور حمله کردند، روز بعد انگلستان به آلمان و اتریش اعلام جنگ داد. در ظرف یک هفته پس از تصمیم اتریش برای حمله به صربستان، کشور های دو اتحاد بزرگ وارد جنگ شدند.

جنگ جهانی اول در آگوست ۱۹۱۴ آغاز گردید و کشور های عضو هردو اتحاد امیدوار بودند که به سرعت پیروز شوند، البته همه آنها به اشتباه محاسبه می کردند. روسها به سرعت بسیج شدند. فرانسه حمله آلمان را از طریق بلژیک پیش بینی نمی کرد. ایتالیا از جنگیدن در جبهه متحد آلمانیها و اتریشیها سر باز زد. اتریش، بیشتر به لحاظ دست پاچگی، نتوانست حتی بر صربستان کوچک پیروز شود.

امريکا سنت جدایی از امور اروپا را حفظ کرد و بی طرفی خود را اعلام داشت. جبهه های شرقی و غربی دو میدان اصلی جنگ بود جبهه غربی از مرز سویس و در خاک فرانسه تا بحیره شمال ادامه داشت. جبهه شرقی به خاک لهستان و روسیه کشیده شده بود در ۱۹۱۶م. جبهه شرقی در بالکان باز شد.

متفقین در سال ۱۹۱۵م. کوشیدند برای شکست دادن امپراتوری عثمانی، جای پایی در آبنای دردانیل ایجاد کنند، هزاران تن از نیرو های متفق، که بسیاری از آنان جوانان استرالیایی بودند، در دامنه کوهستان های که ترکان عثمانی، با توپ و سلاح دست داشته از آنها دفاع می کردند، جان خود را از دست دادند. اتباع عرب امپراتوری عثمانی در سال ۱۹۱۶ بر ضد حاکمان ترک شان قیام کردند. این قیام به رهبری ملک فیصل، از خاندان اصیل هاشمی از عربستان به فلسطین و سوریه کشیده شد. فرانسه و انگلستان هردو نیاز های سورشیان عرب را

تامین کردند. و به این ترتیب امپراتوری عثمانی با پیشروی جنگ فرو پاشید و باسقوط خلافت عثمانی مسلمانان سمبول وحدت سیاسی خود را از دست دادند.

آلمنی ها در فبروری ۱۹۱۶ با مشکل اقتصادی رو برو شدند. مرکز و فرماندهی ارتش آلمان برای بیرون رفتن از بن بست، تصمیم گرفت به شهر وردن در فرانسه حمله کند. البته انتظار نداشتند که در جبهه نیرو های متفق پیروزی بزرگ به دست آورد؛ بلکه امیدوار بودند تا نیرو های فرانسوی را در جریان دفاع از شهر به تدریج از بین ببرند.

مدافعان، برای برداشتن فشار از آوردن نیروی مرکب از انگلیسها و فرانسوی ها تشکیل دادند و حمله سنگین را در امتداد دریای سوم (Somme) منطقه است در شمال شرق فرانسه مشرف به بحیره مانش، و دریای خورد سوم در این منطقه است که به بحیره مانش میریزد) آغاز کردند. در نخستین روز نبرد سوم (Somme)، انگلیسها حدود ۶۰۰۰۰ نفر تلفات دادند. در ۲۴ ساعت اول، در هر دقیقه ۱۵ انگلیسی کشته و ۳۰ تن مجروح شدند.

انگلیس ها در جریان نبرد سوم (Somme) وسایل جنگی تازه دیگر را وارد کردند. نبرد شهر وردن تا دسامبر ادامه یافت آلمانی ها درین نبرد ۳۳۰۰۰۰ و فرانسوی ها ۳۵۰۰۰۰ تلفات دادند. تلفات در جبهه ایتالیا در حدود ۳۰۰۰۰۰ بالغ شد. در جبهه شرقی شاید حدود ۲،۱ میلیون تن در نبرد کشته شدند. نبرد سوم (Somme) بیش از یک میلیون مجروح بر جای گذاشت.

در ۷ می ۱۹۱۵ م. یک زیردریایی آلمانی به کشتی اقیانوس پیمای لوسي تانیا که در دریای ایرلند در حال حرکت بود، حمله برد. این کشتی به سرعت غرق شد و ۱۲۰۰ تن تلفات جانی داشت بیش از ۱۰۰ تن از غرق شده گان اتباع ایالات متحده امریکا بودند. لوسي تانیا به مقصد انگلستان مخفیانه سلاح و مهمات حمل میکرد.

غرق شدن لوسي تانیا، ایالات متحده و آلمان را به میدان جنگ کشانید ۱۰ ماه بعد تنشها افزایش یافت. در ۲۴ مارچ ۱۹۱۶ آلمانی ها کشتی فرانسوی ساکن در بحیره مانش را غرق کردند و بار

دیگر اتباع امریکا کشته شدند.

جنگ جهانی اول نخستین نبرد هوایی تاریخ بود در مراحل نخستین جنگ اکثر کشور های در گیر برای شناسایی موقعیت واحد های دشمن از هوای پیماها استفاده کردند. ایالات متحده امریکا و متفقانش با نظام مراقبت دریایی به حمله های آلمان پاسخ دادند. تعدادی از کشتی ها به منظور مراقبت همراه یکدیگر حرکت می کردند.

در مارچ ۱۹۱۸ در مدت ۱۸ روز پس از امضای معاهده برست لیتوفسک، انتقال نیرو های آلمانی از جبهه روسیه به جبهه غرب امکان پذیر شد. آلمانی ها حمله وحشت باری را در جبهه غربی آغاز کردند و با بمباران سنگین آتش توپخانه و بم های گازی یورش آوردند و واحد های انگلیسی، فرانسوی، بلژیکی را به سمت دریا عقب راندند.

بلغارستان در سپتامبر ۱۹۱۸ م. با درخواست آتش بس موقت موافقت کرد. امپراتوری عثمانی در پایان اکتوبر تسلیم شد در سوم نوامبر ۱۹۱۸ م. اتریش و مجارستان توافق آتش بس را امضا کردند که به منزله پایان یافتن مداخله آن ها در جنگ بود.

در صبح ۱۱ نوامبر ۱۹۱۸ م. آتش بس عمومی به اجرا درآمد و غرش توپها در جبهه غربی خاموش شد. پس از چهار سال سرانجام جنگ جهانی اول به پایان رسید.

بر اساس آمار رسمی جنگ جهانی اول ۹،۱ میلیون سرباز نیرو های زمینی و بحری در جنگ کشته شدند و یا از جراحت و بیماری جان باختند و بیش از ۲۱ میلیون تن نظامی مجرروح شدند. ۷،۴ میلیون تن اسیر یا مفقودالاثر گردیدند. این ارقام شامل غیر نظامیان نمی گردد.

پیامد های اقتصادی جنگ

در اثر جنگ جهانی بیشتر نواحی شمال شرقی فرانسه، لهستان(پولند)، صربستان و شمال شرق ایتالیا به ویرانه تبدیل شد. تنها در فرانسه حدود ۴۸۰۰ کیلومتر مربع زمین های جنگلی سوزانده شده، و حدود ۱۲۸۰۰ کیلومتر مربع زمین های زراعتی نابود گردید. زراعت میکانیزه در

اطراف وردن تا یک نسل پس از جنگ ناممکن بود، به خاطری که پارچه های فلز روی اراضی را پر کرده بود. خسارات مادی، مردم نواحی روستایی و شهری، هردو را با مشکل اقتصادی روبرو ساخت. زراعین بیشتر از یک میلیون رأس مواشی و حیوانات را از دست دادند. در شهر ها زیادتر از ۶۰۰۰۰ ساختمان ویران و یا آسیب دید. پل ها، راه های بزرگ، تونل ها، راه های آهن، خطوط تلگراف و تیلفون از بین رفت.

جنگ جهانی اول پر مصرف ترین و ویرانگر ترین جنگ تاریخ بشریت به حساب می رود. این جنگ امپراتوری روسیه، آلمان، اتریش، مجارستان و ترکیه عثمانی را متلاشی کرد. سلسله های رومانوف هونسلورن و هاپسبورگ از قدرت ساقط شدند. بیشتر نقشه اروپا و جنوب غربی آسیا از نو کشیده شد و امپراتوری فرانسوی در میان فاتحان تقسیم گردید.

جنگ، فرانسه و روسیه را ویران کرد و آلمان، بلژیک و انگلستان را نیز متضرر ساخت. ایالات متحده امریکا به انزوا بازگشت. قحطی بیماری و تلفات زیاد را به بار آورد و امپراتوری های قدیم اروپا از هم گسیخت. و بالاخره صلح پس از چهار سال جنگ طولانی فرا رسید.

فعالیت داخل صنف

شاگردان در صنف به دو گروپ جداگانه تقسیم شوند. گروپ اول راجع به علل جنگ جهانی اول و گروپ دوم در مورد رقابت کشور های اروپایی باهم مباحثه نمایند.

سؤالات

۱. جنگ جهانی اول در کدام سال به وقوع پیوست؟
۲. در دو اتحاد جداگانه، کدام کشور ها عضویت داشتند؟
۳. بیشترین تلفات را درین جنگ کدام کشور ها متحمل شدند؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان در مورد عواقب و پیامد های بعد از جنگ از روی منابع و مأخذ مطالبی تهیه و در صنف ارائه نمایند.

جنگ جهانی دوم

درین درس راجع به بحران سال های قبل از جنگ، عوامل جنگ و پیامدهای آن آشنا می شوید.

بحران و رکود اقتصادی بین سال های ۱۹۲۹ - ۱۹۳۳ م. در آلمان با قوت خاص گسترش یافت و این بحران سه سال دوام نمود، صنایع ۴۰ درصد کاهش یافت. تعداد بیکاران به ۷,۵ میلیون نفر رسید، مزد واقعی ۲۵ - ۴۰ درصد تنزیل یافت. زراعت دستخوش حوادث شده تعدادی از بانک ها ورشکست گردید، بحران اقتصادی، ساختار سیاسی جمهوری ویمار را متزلزل ساخت و زمینه را برای ظهور هیتلر در صحنه سیاسی فراهم کرد.

ادولف هتلر در سال ۱۸۸۹ م. در اتریش به دنیا آمد، پس از جنگ جهانی اول حزب نازی را تشکیل و در اوایل ۱۹۲۰ م. رهبری آن را به دست گرفت که ملی گرایی، افراط گرایی، نژاد گرایی و یهود ستیزی اصول حزب نازی بود. هتلر در جنگ عمومی اول چند بار مجروح شد. یکی از شعار های نازی ها این بود: (امروز آلمان، فردا جهان) هتلر معتقد بود که هر کسی بر اروپای مرکزی مسلط شود، می تواند بر سراسر قاره اروپا و جهان تسلط یابد.

فرمانروایان سلطه طلب اروپا تهدیدی علیه صلح بودند. در اتحاد شوروی، استالین می خواست قدرتش را گسترش دهد، موسولینی در اروپا استقرار دوباره امپراتوری روم باستان را در سر

می پرورانید.

در ۱۹۳۶ میلادی جامعه ملل به کلی بی اعتبار شده بود. هتلر و موسولینی در اکتوبر همان سال محور روم- برلین را تشکیل داده و آن را «پیمان پولادین» نامیدند. پس از مدت کوتاهی جاپان و ایتالیا پیمان ضد کمترن را امضا کردند، پیمانی که هدف آن جلوگیری از گسترش کمونیزم بود.

امپراتوری جاپان در تابستان ۱۹۳۷م. به شمال چین یورش برد. جامعه ملل بار دیگر نتوانست صلح را برقرار سازد. هتلر در ۱۹۳۸م. اتریش را ضمیمه آلمان کرد، سپس خواستار الحاق سودت و مناطق آلمانی که بر اساس پیمان وارسا جزو چکوسلواکیا شده بود، دوباره به آلمان یکجا ساخت. هتلر و موسولینی در ماه دسامبر با نخست وزیران انگلستان و فرانسه در مونیخ دیدار کردند.

ارتش آلمان در اول دسامبر ۱۹۳۹م. به لهستان (پولند) هجوم برد. و اردوی لهستان به سرعت درهم شکست. انگلستان و فرانسه در ظرف ۲۴ ساعت به آلمان اعلام جنگ دادند دیگر جنگ دوم جهانی آغاز شده بود. پیش از آنکه جنگ در اروپا آغاز شود، موسولینی دیکتاتور ایتالیا ایتالیا را فتح کرد. در شمال افریقا بر سر تسلط بر مصر و کanal سویز جنگ درگرفت. طرف برنده که بر کanal سویز مسلط می شد، از این طریق می توانست کشتی های جنگی را مستقیماً به جبهه آسیا بفرستند. کشوری که بر شمال افریقا مسلط می گردید به مناطق نفت خیز خاور میانه نیز دسترسی حاصل می نمود.

نیرو های متفقین پیشروی نازی ها را در العلیین مصر متوقف ساختند و در سال ۱۹۴۲م. به ضد حمله دست زدند و ۹۰۰۰ سرباز آلمانی را به اسارت گرفتند.

جنگ جهانی دوم در اروپا آغاز شد، آلمانی ها کاملاً برای جنگ آمادگی داشتند و وسائل جنگی ایشان جدید بود، و واحد های نظامی آنان به خوبی آموزش دیده بودند. در دسامبر ۱۹۳۹م. تعداد ۵۳ لشکر (فرقه) آلمانی به لهستان یورش بردنده و ارتش بزرگ لهستان را در طرف چهار هفته به شکل بد درهم کوییدند. در این میان شوروی ها، بر اساس توافق محظوظه با آلمان، لهستان شرقی را گرفتند.

فرانسه پس از جنگ اول، مرزش را با آلمان تقویت کرده بود و برای جلوگیری از یورش

دیگری از جانب شرق، خطی از استحکامات به طول ۳۲۰ کیلومتر ساخت. این استحکامات بر اساس نام سیاستمداری که نقشه آن را کشید، خط مازینو نامیده شد. بیشتر این استحکامات زیر زمین ساخته شده بود.

آلمن به لهستان حمله کرد، نیرو های فرانسوی در خط مازینو مستقر شدند و انگلیس ها از بحیره مانش گذشتند و در شمال فرانسه استقرار یافتند. نیرو های دریایی انگلیس بندر های آلمانی را محاصره کردند.

در جریان جنگ، سوروی ها در شرق، دولت های لاتویا، استونیا و لیتوانیا را در حوزه بالتیک وادار به اتحاد کردند. واحد های سوروی همچنین اردوی فلانند را شکست دادند، و مرز های قدیمی روسیه را باز گرفتند.

در نهم اپریل ۱۹۴۰. نیرو های آلمانی از زمین و هوای دنمارک و ناروی حمله کردند. دنمارکی ها اردو نداشتند و فوراً تسلیم شدند. ناروژیها سعی کردند بجنگند؛ اما در ظرف سه هفته شکست خوردن.

در دهم می ۱۹۴۰. نازی ها به بلژیک و هلند حمله کردند، آلمانی ها از نیرو های دریایی، پیاده، تانک، طیارات بمب افگن و قوای کماندو استفاده می کردند و در اطراف خط مازینو متصرف شدند.

آلمنی ها در جون همین سال نیرو های شان را در جبهه غرب متصرف نمودند و بعداً از طریق دشت های شمال به فرانسه حمله کردند. از خط مازینو گذشتند و در مدت کمتر از شش هفته به پاریس رسیدند.

فرانسه در ۲۲ جون ۱۹۴۰. در برابر آلمان تسلیم شد. مارشال هانری پتن، قهرمان سالخورده جنگ جهانی اول، حکومت تازه بی را تشکیل داد و با آلمان قرار داد آتش بس امضا کرد. بر اساس شرایط تسلیمی، ارتش فرانسه خلع سلاح شد. آلمان شمال فرانسه، از جمله پاریس را اشغال نمود. دولت پتن برای اداره فرانسه اشغال نشده در جنوب کشور، به ویشی انتقال یافت. در انگلستان رهبری مردم را صدراعظم جدید به نام وینستون چرچیل به عهده گرفت، انگلیسها مصمم بودند جنگ را ادامه دهند.

دامنه جنگ به شبه جزیره بالکان نیز کشیده شد. موسولینی در خزان ۱۹۴۰م. به یونان حمله کرد. در پایان سال مذکور، مجارستان و رومانی به نیرو های محور پیوستند. در اوایل سال

بعد، بلغارستان نیز با فاشیستها متحد شد، در بهار ۱۹۴۱م. نازی‌ها به یوگوسلاوی حمله برداشتند و بر یونان کاملاً مسلط شدند. در افریقا، ارتش ایتالیا در سومالی و مصر با انگلیس‌ها جنگید. تا بهار ۱۹۴۱م. سراسر شمال افریقا به صحنه جنگ کشیده شد.

نبرد با انگلستان به درازا کشید، هیتلر شکیایی خود را نسبت به جبهه غربی از دست داد و توجه خود را به شرق معطوف نمود و کمونیزم را دشمن واقعی تلقی کرد، نامبرده معتقد بود که پیروزی بر اتحاد شوروی گام دیگری به سوی تسلط بر جهان است. در ۲۲ جولای آلمانی‌ها عملیات جنگی علیه روسها را آغاز کردند. واحد‌های آلمانی به اتحاد شوروی، ۳۲۰۰ کیلومتر از بحیره بالتیک تا بحیره سیاه، یورش برداشتند. آلمان‌ها به شرق لهستان و سرزمین‌های بالتیک و بعداً به روسیه مرکزی و اوکراین هجوم برداشتند. در سپتامبر ۱۹۴۱م. محاصره لیننگراد آغاز گردید و صد روز به درازا کشید. نازی‌ها در ماه اکتوبر اوکراین را تصرف و وارد کریمه شدند. در نوامبر ۱۹۴۱م. نیرو‌های آلمانی و خطوط تدارکاتی آن بی‌اندازه گسترش یافت و نشانه‌های شروع فرسوده گی در ماشین جنگی بزرگ آلمان دیده شد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروپ تقسیم شوند گروپ اول راجع به علل جنگ جهانی دوم و گروپ دوم راجع به نقش ادولف هتلر در این جنگ مباحثه نموده و نتیجه را در صنف ارائه نمایند

سؤالات

۱. جنگ جهانی دوم در کدام سال واقع گردید؟
۲. کشور‌های محور شامل کدام ممالک می‌گردید؟
۳. آلمان بالای روسیه شوروی در کدام سال حمله نمود؟

فعالیت‌های بیرون صنف

شاگردان از روی منابع و مآخذ و به کمک استادان خویش راجع به شکست کشورهای محور معلومات حاصل کرده و آنرا در صنف ارائه نمایند.

حمله جاپان به هندوچین

در این درس با حمله جاپان به جزایر هند و چین، شکست قوای محور و پیامدهای جنگ دوم جهانی آشنا می‌گردید.

در حالی که اردوی هتلر در سراسر اروپا نفوذ می‌کرد. جاپانی‌ها به فتوحات شان در شرق ادامه می‌دادند و می‌خواستند بر ناحیه وسیعی در شرق مسلط شوند و از زمین و منابع شان استفاده کنند. جاپان در ۱۹۳۲م. بر منچوریا مسلط شد. در ۱۹۳۷م. واحد‌های جاپانی و چینی نزدیک پیکن زد و خورد کردند. اردوی جاپان شهر مذکور را گرفت و سپس به سوی جنوب حرکت کرد و جاپانی‌ها تا سال ۱۹۳۹م. تقریباً یک چهارم چین را اشغال کردند؛ اما چینی‌ها تن به تسليمه ندادند و پایتخت را به یانگ تسه منتقل ساخته و به جنگ پراگنده پرداختند.

جاپان در سال ۱۹۳۹م. جزیره هانیان و بعضی جزایر کوچک نزدیک ساحل هندوچین را تصرف کرد. این پیروزی مسیر تدارکاتی انگلستان را از هانکانگ تا سنگاپور به خطر انداخت. تهاجمات مذکور، ایالات متحده امریکا را نگران ساخت. ایالات متحده امریکا در اوایل ۱۹۴۱م. همه روابط تجاری خود را با جاپان قطع نموده و دارایی این کشور را در امریکا ضبط نمود. در دسامبر همین سال جاپانی‌ها به پایگاه‌های امریکایی در جزایر هاوایی و فیلیپین و نیز پایگاه‌های انگلیس در هانکانگ و مالایا حمله برداشتند. جاپانی‌ها طیارات و کشتی‌های جنگی

ایالات متحده امریکا را در اقیانوس آرام که در پرل هاربر لنگر انداخته بود بمباران کرد. پیلوتان جاپانی ۱۸ کشتی جنگی و ۱۸۰ فروند طیارات امریکایی را منفجر کرده و در حدود ۳۵۰۰ تن را کشتند.

جاپان از حمله های دسامبر ۱۹۴۱م. در اقیانوس آرام امتیاز بسیار بزرگی به دست آورد و تا اوایل ۱۹۴۲م. به سوی هدف خویش که تسلط بر قسمت های شرق آسیا بود، پیش می رفت. ارتشدامپراتوری جاپان در جنگ های برمایش رفت و گورم، جزیره ویک، و جزایر فیلیپین را تصرف نمود. هانگ کانگ، سنگاپور، جزایر هند شرقی نیز سقوط کرد. نیرو های جاپانی حمله بی را به هند برگانی، تدارک می دید. در استرالیا، زیلاند جدید و جزیره های هاوایی نیز پیشروی کردند. و چنین به نظر می رسید که هتلر و موسولینی پیروزی را به دست آوردن. بالمقابل نیرو های محور به رهبری چرچیل صدراعظم انگلیس، استالین رهبر شوروی و روزولت رئیس جمهور امریکا برای مقابله با تهاجم، باهم پیوستند. انزوا جویی ایالات متحده امریکا پس از حمله به پرل هاربر پایان یافت. نیرو های هاوایی و دریایی امریکایی و استرالیایی در می ۱۹۴۲م. پیشروی جاپانی ها را در اقیانوس آرام متوقف ساختند. ایالات متحده امریکا یک ماه بعد کشتی بزرگ جاپانی را که برای حمله به جزیره میدوی به سمت شرق در حرکت بود متوقف کرد. جاپان و ایالات متحده سه روز در هوا و دریا در شمال جزیره میدوی جنگیدند که سرانجام ایالات متحده امریکا پیروز شد.

الف- شکست قوای محور

در نوامبر ۱۹۴۲م. حملات شدید قوای شوروی، آلمانی ها را وادار به عقب نشینی کرد و آن ها را به محاصره درآورد. هتلر به واحد هایش دستور داد به جنگ ادامه بدهند؛ اما در ژوئن ۱۹۴۳ واحد های آلمانی تسليم شدند.

در تابستان ۱۹۴۳م. نیرو های انگلیسی و امریکایی، سیسیل را تصرف کردند. در آخرین ماه های همین سال متفقین آهسته آهسته به سمت شمال پیشروی می کردند. در اقیانوس آرام جاپانی ها را نیز جزیره به جزیره عقب راندند.

روزولت، چرچل و استالین در نوامبر ۱۹۴۳م. در تهران دیدار کردند. آنها در باره نقشه بی صحبت کردند که به عملیات ارباب معروف است، و آن عبارت از حمله متفقین به فرانسه بود.

نیرو های متفقین بر اساس این نقشه باید از بحیره مانش می گذشتند و در سواحل نرماندی پیاده می شدند.

بیش از ۱۷۵۰۰ سرباز و تجهیزات فراوان در این حمله به کار گرفته شد. در طرف ۱۰۰ روز پس از پیاده شدن نیرو ها در نرماندی، در حدود ۲ میلیون سرباز وارد فرانسه شد و در ۲۵ آگوست ۱۹۴۴م. پاریس را آزاد ساختند.

قوای شوروی در جون ۱۹۴۴م. ستونی، لیتوانی، رومانی و بلغارستان را گرفتند و نیرو های انگلیسی آلمان ها را از خاک یونان بیرون راندند.

روزولت چرچل و استالین در فبروری ۱۹۴۵م. در ایتالیا، در استراحتگاهی در کنار بحیره سیاه دیدار کردند. رهبران همچنین سعی کردند در باره چگونه گی حل و فصل امور در اروپا پس از جنگ توافق کنند. آنها نقشه تقسیم آلمان را به مناطق اشغالی کشیدند، برای هر یک از نیرو های عمدۀ متفقین به اضافه فرانسه یک منطقه را مشخص کردند. کشور های اروپایی که از سلطه نازی آزاد شدند، باید حکومت های شان را انتخاب می کردند. روزولت موافقت کرد که اتحاد شوروی به سازمان ملل متحد بیوندد و امتیازات این کشور را در اروپای شرقی تضمین کند.

در اوایل ماه می ۱۹۴۵م. پس از نبرد خونین در جاده های شهر برلین، این شهر در برابر روس ها سقوط کرد و زنده گی هتلر در پناهگاهی زیر زمینی اش به پایان رسید. جنگ با چاپان هنوز جریان داشت. روزولت در اپریل ۱۹۴۵م. ناگهان در گذشت و هری تروممن که به ریاست جمهوری امریکا رسید از طرح سری منها تن آگاه شد. گروهی از دانشمندان و مهندسان زیر پوشش این نام مشغول ساختن نخستین سلاح اتمی بودند. متفقین در ۲۶ جولای به حکومت چاپان اولتیماتوم دادند و از آن کشور خواستند تسليم شود، حکومت چاپان التیماتوم را نپذیرفت.

در ۲۶ آگوست ۱۹۴۵م بمب افگن دور پرواز امریکایی بر فراز شهر هیروشیما، در چاپان، بمب اتمی انداخت، این بمب بیش از ۶۰ درصد شهر را ویران کرد و علاوه بر آن ۱۵۰۰۰ تن را کشته؛ اما باز هم چاپان تسليم نشد و در ۹ آگوست ۱۹۴۵م. طیاره B-۲۹ بر فراز ناگاساکی بمب اتمی دیگر انداخت و نزدیک به ۴۰۰۰۰ تن از مردم بی دفاع به صورت وحشیانه کشته شد. حدود ۷۰۰۰۰ به شکل بسیار وحشت ناک سوخته بودند.

جاپان در دوم سپتامبر ۱۹۴۵ م. تسلیم شد. خبر تسلیمی جاپان به سراسر جهان رسید. جمیعت های عظیم در همه شهر های بزرگ کشورهای متفقین به جشن و شادی پرداختند. در هفته های بعد روس ها منچوریا را اشغال کردند. نیرو های جاپانی در اندونزیا و مالایا تسلیم انگلستان شدند. نیروهای ایالات متحده امریکا، جاپان را اشغال و چین را آزاد کردند و به این ترتیب ویرانگرترین جنگ در تاریخ بشریت بالاخره به پایان رسید.

ب- نتایج جنگ جهانی دوم

جنگ جهانی دوم خسارات جانی و مالی فراوان به جا گذاشت. در این جنگ در حدود ۴۰-۵۰ میلیون تن کشته شدند. ایالات متحده امریکا ۳۰۰۰۰۰۰ تن از نیرو های مسلح را از دست داد. مصارف جنگی بالغ بر یک تریلیون دالر گردید. ۲۳۰ میلیارد دالر را کشور های محور خرج نمودند. ایالات متحده امریکا در حدود ۳۱۷ تا ۳۴۱ میلیارد دالر مصرف نمود. شهر های بزرگ چون وارسا، لندن، برلین خسارات سنگین دیدند، هیروشیما و ناگاساکی تقریباً نابود شدند. مردم سراسر اروپا و آسیا خانه ها، مزارع و همچنان شغل های خویش را از دست دادند، کلیساها، کارخانه ها، جاده ها، راه های آهن و تأسیسات بندری بر اثر بمباری و آتش توپخانه ها ویران شدند. اقتصاد اکثر کشور های جهان از مسیر اصلی رشد و اکتشاف منحرف گردیدند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروپ تقسیم شوند. گروپ اول راجع به نقش رهبرانی چون رزولت، چرچل و استالین در شکست کشورهای محور و گروپ دوم در مورد پیامد های جنگ با هم مباحثه نمایند.

سؤالات

۱. ایالات متحده امریکا چرا و روی کدام علت در جنگ دوم جهانی شرکت نمود؟
۲. جاپان چرا در جنگ دوم جهانی تسلیم امریکا گردید؟

فعالیت های بیرون صنف

شاگردان نقشه اروپا را ترسیم نموده و در روی آن کشور های محور و متفقین را نشان دهند.

تشکیل سازمان ملل متحد

در این درس راجع به ضرورت سازمان ملل متحد و زمینه های ایجاد و تأسیس آن معلومات حاصل می نمایید.

بعد از الغای جامعه ملل در جریان سال ۱۹۴۵م. نماینده گان کشور های متفق برای تصمیم گیری در باره موقعیت جهان پس از جنگ، دیدار کردند. آنها توافق نمودند یک سازمان جهانی تأسیس شود که همه خود را به صلح و همکاری میان کشور ها متعهد بدانند و هم متفقین در باره سرنوشت کشور های که نیروی محور را تشکیل داده بودند تصمیم بگیرند.

متفقین سازمان ملل متحد را تشکیل دادند، نماینده گان ۵۰ کشور متفق از اپریل تا جون ۱۹۴۵م. در سانفرانسیسکو دیدار کردند. آن ها بر سر منشوری برای سازمان جهانی به توافق رسیدند. این منشور در ۱۹ فصل و ۱۱۱ ماده تدوین گردید و اساسنامه دیوان بین المللی محکمة لاهه به عنوان جزو لاینفک آن به تصویب رسید. و این ۵۰ کشور اشتراک کننده به ملل متحد پیوستند. کشور های عضو برای حفظ صلح و پیشبرد حقوق برابر و حق حاکمیت ملتها بین خود موافقت کردند، و همکاری بین المللی را نیز تضمین نمودند.

سازمان ملل متحد، دارای شورای بزرگ می باشد. شورای عمومی از نماینده گان همه کشور های عضو تشکیل می یابد، البته قدرت واقعی در دست شورای امنیت است. ایالات متحده

امریکا، انگلستان، فرانسه، روسیه و چین در این شورا چوکی دائمی دارند. شش کشور دیگر به شکل دورانی انتخاب می‌شوند.

رأی شورای امنیت بر اساس رأی اکثریت است. در صورت تصویب قطعنامه، رأی پنج کشور عضو دائمی باید جزء آرای اکثریت باشد، به این ترتیب، هریک از پنج کشور بزرگ حق ویتو کردن هر یک از تصمیمات شورا را دارد. شورای اقتصادی و اجتماعی، محکمه بین المللی و سرمنشی ساختار اصلی سازمان ملل متعدد را تشکیل می‌دهند. متفقین گذشته از سازمان ملل متعدد، برای اداره فوری و ضروری وضعیت جنگ، اکشاف و توسعه در آینده، سازمان‌های متعدد بین المللی را ایجاد نمودند که فعالیت‌های جداگانه را در کشور‌های مختلف جهان انجام می‌دهند.

پیدایش سازمان ملل متعدد را می‌توان مرهون اقدامات متعددی دانست که هر یک به نحوی از آنها در شکل گیری این سازمان مؤثر بوده‌اند. از جمله این اقدامات، با رعایت ترتیب زمانی می‌توان به صدور اعلامیه متعددین، منشور اطلانتیک، اعلامیه ملل متعدد، کنفرانس‌های مسکو و تهران، کنفرانس‌های دامبارتن، اوکس و بالتا و سرانجام کنفرانس سانفرانسیسکو اشاره نمود.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروپ جداگانه تقسیم شوند. گروپ اول در مورد سازمان‌های بین المللی و گروپ دوم در باره اهداف این سازمان‌ها باهم مباحثه نموده و نتیجه آن را در صنف ارائه نمایند.

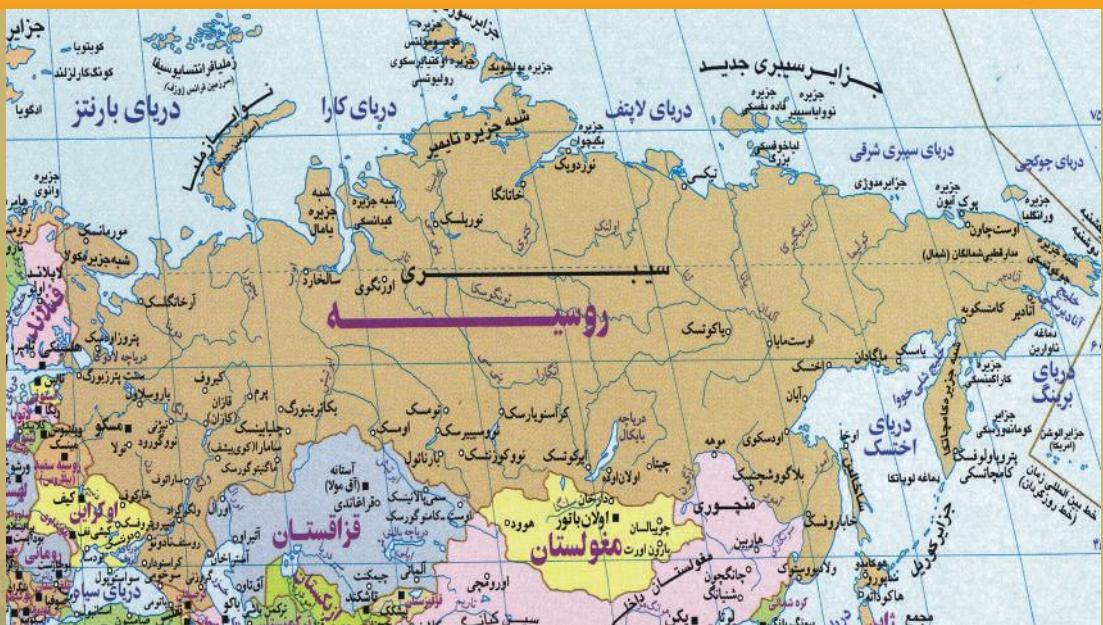
سؤالات

- ۱- سازمان ملل متعدد چگونه تشکیل گردید؟
- ۲- چند کشور اعضای شورای امنیت دائمی سازمان ملل متعدد را تشکیل می‌دهد؟
- ۳- سازمان ملل متعدد در کدام سال تأسیس شد؟

فعالیت‌های بیرون صنف

شاگردان لست ۳۰ کشوری را که عضویت سازمان ملل متعدد باشند ترتیب و در صنف ارائه نمایند.

فروپاشی اتحاد شوروی

دراین درس با عوامل داخلی و خارجی ایکه باعث فروپاشی تحداد شوروی گردید آشنا می شوید.

الف: عوامل داخلي

نظام مارکسیستی و لینینیستی در اتحاد شوروی از سال ۱۹۱۷ تا ۱۹۹۱ م. برای تحقق سوسیالیزم باوجود تلاش‌های زیادی که انجام داد؛ اما از هم پاشید و بر اساس نظریاتی که توسط طرفداران مارکسیزم ارائه می‌گردید، استوار بود؛ ولی نظام سیاسی، اقتصادی و اجتماعی اتحاد شوروی نتوانست نیازمندی‌های مردم روسیه را برآورده سازد. از نظریات مارکسیستی با روش انقلابی روس و تداوم فرهنگ سیاسی ترکیبی به وجود آمد که با یکدیگر هیچ نوع هماهنگی نداشت، گرچه کشور روسیه را به یک ابرقدرت تبدیل نمود؛ ولی نسبت ناسازگاری با خصوصیات فطری انسانها سرانجام به اضمحلال روبرو گردید.

نظام سیاسی مقتدر در اتحاد شوروی که حزب کمونیست را به عنوان نماینده طبقه کارگر براین کشور حاکم ساخت و با وجود کنترول شدید و به کار بردن ایزار گوناگون سرکوبی و اختناق

بالاخره در مقابل امواج اعتراضات مردم که سالیان طولانی را تحت سلطه حکومت مرکزی سپری نموده بودند، تاب مقاومت نیاورد و دگرگونی های وسیع اجتماعی، مخصوصاً در ساختار اجتماع و طبقه بندی و روش های کهن فردی که توسط حزب کمونیست در این کشور اعمال می گردید، تحولات دهه ۱۹۸۰ م. را تسريع بخشد و بالاخره دروازه زندان ملیتها باز گردید.

نظام حاکم بر اتحاد شوروی که تحت تأثیر نظریات رهبری کمونیزم و مخصوصاً لینین و استالین

ریگن و گورباچوف

شکل گرفت، خود از عوامل فروپاشی بود. نظام کنترول اداری و آمرانه اقتصاد، که کاملاً بر هر چیز اداره مسلط بود، فرصت هرگونه ابتکار و منافع فردی را در سطوح پایین و متوسط از بین می برد و خصوصیات فطرت انسانی را نمی پذیرفت. با وجود دست آوردهای صنعتی اتحاد شوروی نیازمندی های عادی روزمره مردم را برآورده نتوانست و منابع اقتصادی و قوای انسانی را که در اختیار داشت از آن در بخش نظامی و جنگی استفاده نمود.

فشار های امریکایی ها و ترس از بیگانه گان که در داخل جامعه روسی ریشه داشت برای پرده

پوشی از نارسایی های داخلی به شکل افراط آمیز مورد توجه قرار داده میشد.

نظام فدرالی ادعا می کرد که حقوق کامل ملیتها و اقوام رعایت گردیده است؛ ولی در عمل چنین نبود. تبعیض مذکور نا آرامی و نارضایتی ها را در بین ملیتها به بار آورد، هر چند گورباچف در استراتیژی جدید خود کوشش نمود تا اصلاحات را به وجود آورد؛ اما موفق نگردید تا اینکه

زمینه های فروپاشی نظام به تدریج آماده شد. بالاخره در پایان سال ۱۹۹۱م. نظام سیاسی، اقتصادی و اجتماعی شوروی که مدت هفتاد و چهار سال با وجود کوشش های زیاد موفق به تطبیق و تداوم سوسیالیزم نگردید، از هم پاشید.

ب- عوامل خارجی

جنگ سرد بعد از ختم جنگ جهانی دوم شروع گردید؛ زیرا درین مدت کدام جنگ بزرگ و یا جنگ بین المللی رخ نداد و ابر قدرت ها در این مدت به تبلیغات علیه یکدیگر پرداخته و مسابقات تسليحاتی شروع گردید. هر یک کوشش مینمودند تا سلاح تخریب کننده تولید نمایند. دول غربی که در رأس آن اصلاح متحده امریکا علیه انتشار کمونیزم به تبلیغات گسترده پرداخته نظام کمونیستی را در اتحاد شوروی تخریب مینمود.

رقابت ها و همچشمی های کیهانی هم یکی از عوامل فروپاشی اتحاد شوروی محسوب می گردید؛ زیرا برای ساختن و پرتاب هر سفینه میلیاردها دالر امریکایی به مصرف میرسید. و برای اتحاد شوروی ساختن و پرتاب هر قمر مصنوعی خیلی گران تمام میشد.

اشغال افغانستان در ۱۹۷۸م. توسط اتحاد شوروی صورت گرفت. اتحاد شوروی تصور نمی کرد که این جنگ آنقدر طولانی گردد و به چنین مقاومت از طرف مردم غیور افغانستان رو برو گردد. افغانستان بعد از اشغال روس توسط دول غربی و اسلامی کمک میشد و اتحاد شوروی در این جنگ مصارف زیاد را متحمل گردید که اقتصاد ضعیف آنرا ضعیف تر ساخت.

تلفات جانی و مالی در فروپاشی اتحاد شوروی نیز یکی از عوامل عمدۀ بوده؛ زیرا تلفات جوانان و معیوب شدن آنها باعث خشم و تفر مردم از نظام گردیده و خواستار خروج قوای خویش از افغانستان گردیدند، بالاخره اتحاد شوروی در جنگ افغانستان شکست خورد و

قوای خود را در ماه فبروری ۱۹۸۹م. از افغانستان خارج ساخت.

زمینه ها و عوامل داخلی و خارجی چنان بستر مساعد و مناسب را برای فروپاشی اتحاد شوروی مهیا گردانید که با وجود تمام تلاش ها و مساعی نظام حاکم نتوانست جلو آن را بگیرد و سرانجام بعد از حاکمیت طولانی حزب کمونیست بر جمهوریت های پاتزده گانه، بالاخره متلاشی گردیده. نظام سوسیالیستی پایان یافته و اکثر جمهوریت های شامل در اتحاد شوروی استقلال سیاسی خویش را اعلام نمودند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروپ تقسیم شوند. گروپ اول راجع به ماهیت نظام سوسیالیستی، گروپ دوم در مورد عوامل داخلی فروپاشی نظام سوسیالیستی شوروی باهم مباحثه نموده و نتیجه آن را در صنف ارائه نمایند.

سؤالات

۱. انقلاب اکتبر روسیه در کدام سال به وقوع پیوست؟
۲. نظام سوسیالیستی شوروی در کدام سال فرو پاشید؟
۳. در دهه ۱۹۸۰م. کدام تحولات در اتحاد شوروی اتفاق افتاد؟
۴. نظام شوروی چند سال دوام نمود و شامل چند جمهوریت فدرالی بود؟
۵. جهاد ملت مسلمان و سلحشور افغانستان در سقوط و فروپاشی اتحاد شوروی و کمونیزم بین المللی چه نقشی را ایفا نمود؟

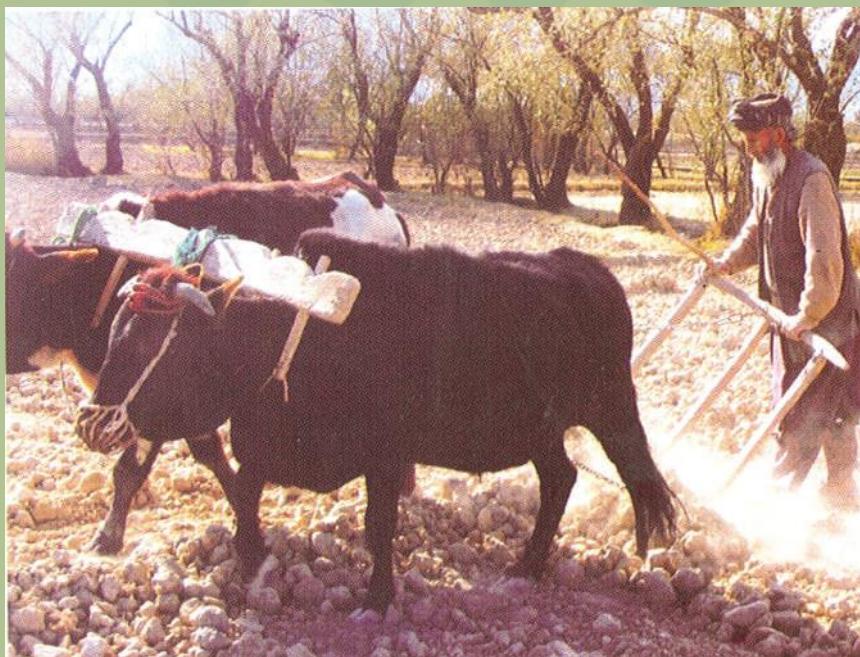
فعالیت های بیرون صنف

شاگردان راجع به عوامل خارجی فروپاشی اتحاد شوروی از اولیاء، بزرگان و شخصیت های فرهنگی معلومات حاصل و بعداً در صنف ارائه نمایند.

بخش جغرافیه

فصل اول: زراعت و مالداری

درس اول: اهمیت زراعت و شیوه های زراعتی

شیوه عنونی زراعت و قلبه کردن زمین

درباره اهمیت حیاتی و اقتصادی زراعت چه میدانید؟

زراعت، عبارت از آماده ساختن زمین برای بذر و پاشیدن تخم حبوبات، سبزیجات و مواد اولیه نباتی می باشد که با توافق اقلیم، آب و خاک مساعد، توسط وسایل عنونی و یا تکنالوژی معاصر به طور آبی و یا للمی صورت می گیرد و در فصل های مختلف سال، از زمین حاصل می گیرند که برای رفع احتیاجات اولیه یی بشر به کار برده میشود.

زراعت، یک بخش عمده و اساسی اقتصاد ملی کشور مابوده و بعضی از محصولات آن، مثل: میوه ها، زعفران و سبزیها منبع بزرگ صادرات و عایدات را تشکیل میدهد.

از نظر تاریخی، مواد خوراکی و محصولات زراعتی از زمان قدیم مورد استفاده انسان ها قرار گرفته است.

زراعت و مالداری شغل اکثریت مردم کشور ما را تشکیل میدهد. حاصلات زراعتی نه تنها در رفع احتیاجات اولیه انسانها اهمیت دارد؛ بلکه در انکشاف صنایع خفیفه و مواد غذایی و تقویة اقتصاد مورد استفاده قرار میگیرد. از فروش بعضی حاصلات زراعتی، عاید پولی غرض رفع ضروریات معیشتی انسانها بدست می آید.

در کشور زراعتی ما افغانستان اقسام غله ها و حبوبات، اقسام میوه ها، بباتات صنعتی و روغنی، اقسام سبزیها ، علوفه (شبدر و رشقه) بعضی بباتات طبی؛ مثل زعفران وغیره کشت می شود.

عواملی که بر نوعیت و تولیدات زراعت تاثیر دارد عبارتند از: عوامل فزیکی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی. نوعیت خاک، شکل زمین، نوعیت اقلیم و منابع آبی، بر کمیت و کیفیت مواد زراعتی به طور مستقیم تاثیر دارد.

برفباری های زمستانی و بارانهای بهاری در مرطوب نگهداشتن طبقات خاکی دامنه های مناطق مرتفع و هموار باعث رشد و نموی ریشه و ساقه بباتات خصوصاً گندم میگردد. در کشور ما شیوه زراعت از زمانهای قدیم تا اکنون به شکل عنعنی ، قلبه توسط حیوانات و کار پر زحمت دهقان، توسط دستهای قوى دهاقین صورت میگیرد. حاصلات کم و ناچیز آن مصارف نفوس روز افزون کشور ما را کفایت نکرده بلکه سالانه مقدار زیاد غله از خارج وارد وطن ما می گردد.

شیوه قدیمی یا عنعنی:

این شیوه زراعت افغانستان به طور کل زراعت سنتی بوده و هدف عمدۀ از فعالیت های زراعتی دهاقین، رفع نیازمندی های مصرفی آنها بوده که متکی بر زحمت دهاقین و استفاده از حیوانات با افزار ابتدایی می باشد.

چون تأمین خانواده ها با مواد خوراکی از نیازمندیهای اولیه در زراعت عنعنی است در حدود ۶۰ الی ۸۰ فيصد زمین و نیروی کار به تولید غله ها تخصیص داده شده است.

در زراعت عنعنی زمین، نیروی کار، وسایل زراعتی و تخم بذری به شکل ابتدایی وجود داشته و از طرف دهاقین فراهم می شود.

دها قین، یک مقدار محصولات تولید شده خود را به بازار عرضه می کنند تا از عاید پول آن ضروریات خود را خریداری کنند.

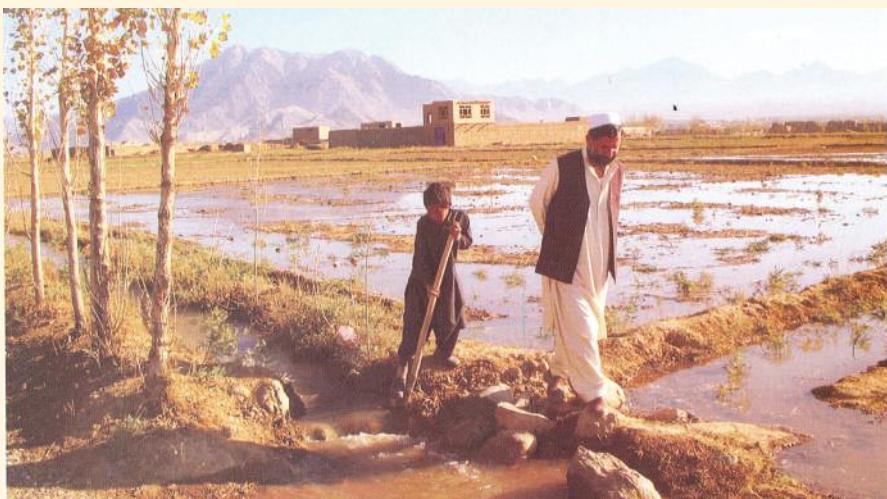
شیوه عصری و پیشرفته زراعت

در ایجاد شرایط و تسهیلات کار، برای تغییر زراعت عنعنوی به شیوه عصری و پیشرفته امکانات زیر می تواند نقش اساسی را داشته باشند: خطوط مواسقاتی، وسایل حمل و نقل، برق، سیستم آبیاری، تسهیلات مارکیتی، ارتباطات، تخم های اصلاح شده بذری، کود، ادویه ضد آفات و امراض نباتی، ماشین آلات زراعتی، خدمات تحقیق، ترویج و حفاظت نباتات و غیره.

مشخصه دیگر زراعت عصری، زرع متکاف است که از زمین کم حاصل بیشتر بدست می آورند.

در شیوه زراعت عصری ماشین آلات زراعتی سهولت در کارها، بهتر ساختن وضع آبیاری و فراوانی در تولیدات را به عمل می آورد.

احداث بند و انهار، حفر چاه های عمیق و تحت کشت آوردن اراضی وسیع بایر، باعث تولیدات زیاد و خود کفا شدن کشور می گردد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان در چهار گروپ تنظیم شوند و بعد از بحث به جواب مختصر سؤال خود پردازنند و نماینده هر گروپ نتیجه فعالیت خود را در صنف بیان کند.

گروپ اول، راجع به انواع نباتات زراعتی و فواید حیاتی آن، گروپ دوم راجع به اهمیت اقتصادی زراعت در کشور ما بحث کنند.

گروپ سوم، هدف عمدۀ در شیوه زراعت عنعنی چیست؟

گروپ چهارم، هدف عمدۀ در شیوه زراعت عصری و پیشرفته چیست؟

سؤال‌ها

۱- زراعت چه گونه فعالیت است؟ تعریف نمایید.

۲- زراعت چه اهمیت اقتصادی دارد؟ توضیح نمایید.

۳- گندم به چند نوع زرع میگردد؟

سوالات را به دقت بخوانید در مقابل جواب درست آن حرف (ص) و در مقابل

جواب غلط آن حرف (غ) بنویسید.

۱- در شیوه زراعت عنعنی تولیدات و حاصلات زراعت فراوان می شود () () .

۲- در شیوه زراعت عصری و ماشینی، تولیدات و حاصلات، کم و ناچیز میباشد () () () .

۳- شرایط اقلیمی در تولیدات زراعت نیز تاثیر دارد () () .

فعالیت خارج از صنف

شاگردان بعد از مشوره با اعضای فامیل خود؛ جواب سؤال زیر را مختصرًا بنویسند و در درس آینده در صنف بیان کنند.

زراعت ماشینی چطور جای زراعت عنعنی بی را در کشور ما خواهد گرفت؟

تولیدات مهم زراعی

جمع آوری و چیدن محصولات پنبه در یک مزرعه.

- شرایط طبیعی کشور ما به کشت کدام انواع از نباتات زراعی مساعد است؟

افغانستان که دارای مناطق مختلف اقلیمی است، زمینه زرع و تولید انواع مختلف نباتات در آن مساعد می باشد؛ از جمله تولیدات زراعی افغانستان حبوبات (گندم، برنج، جواری، وجو) در ساحات مختلف زراعی کشور زرع و حائز اهمیت میباشد که در حدود ۸۳ فیصد اراضی آبیاری شده زراعی و تقریباً تمام اراضی للمی را دربر می گیرد. سایر مواد زراعی؛ چون: میوه جات، سبزیها و نباتات صنعتی؛ مانند: پنبه و لبلبو به شمول علوفه حیوانی وغیره ۴۳۰ هزار هکتار از اراضی آبیاری شده زراعی را اشغال نموده اند.

- در تولیدات زراعی کشور ما از همه مهمتر و اولتر موادی که احتیاج غذایی مردم را رفع می کند حاصلات گندم است که غذای اساسی مردم کشور ما را تشکیل میدهد.

گندم به طور عموم در اقلیم های مساعد و عرض البلد های متوسط جغرافیایی میروید که از این لحاظ سرزمین افغانستان مساعد ترین شرایط طبیعی کشت و زرع گندم را دارد. گندم در ارتفاعات مختلف افغانستان از ۳۳۰۰ تا ۳۰۰ متر ارتفاع قابل زرع و کشت میباشد، در حدود ۵۰ تا ۶۰ فیصد اراضی افغانستان برای زرع گندم مناسب است در حالیکه اراضی تحت زرع غله جات ۹۰ فیصد را دربر میگیرد.

نظر به تحقیقات «اویلوف» عالم روسی، مناطق شمال افغانستان مرکز اولیه زرع گندم نرم

در برابع اعظم آسیا میباشد و با داشتن ۵۷ نوع مختلف آن در تمام جهان مقام اول را دارد. زرع این نوع گندم در فصل خزان در مزارع آبی صورت میگیرد.

قسمت اعظم گندم تولید شده در افغانستان از مزارع آبی به دست میاید و مقدار حاصلات آن به مقایسه گندم للمی بیشتر میباشد.

قسمت اعظم دو ثلث گندم تولید شده در مراکز تولیدی به مصرف میرسد و یک ثلث آن، همه ساله در بازارهای داخلی به فروش میرسد.

منطقه بزرگ و وسیع زرع گندم للمی در شمال مملکت واقع بوده حالانکه مناطق گندم آبی را نواحی جنوبی، جنوب غربی و مرکزی افغانستان تشکیل میدهد.

- برنج بعد از گندم از جمله غله جات عمده کشور محسوب میگردد و مهمترین ماده غذایی مردم ما را تشکیل میدهد.

برنج معمولاً در مناطقی زرع میگردد که آب و هوای گرم و آب فراوان داشته باشد.
(برنج در افغانستان در مناطق کم ارتفاع، گرم و دارای آب فراوان زرع میگردد و دو نوع

عمده آن (برنج باریک و برنج لک) شهرت زیاد دارد.

قیمت، مقدار تولید و اندازه مصرف برنج باریک به مقایسه برنج لک زیاد است. برنج باریک در ولایات شرقی (لغمان، کنرونگهار) و در ولایات شمال (بلغان، کندز و تخار) به پیمانه وسیع زرع میگردد و تولیدات آن حائز اهمیت است.

برنج لک، معمولاً در ولایات میدان وردگ، لوگر، بغلان و تخار کشت و زرع میگردد.

* جواری نیز در مناطق گرم و مرطوب زرع میشود. تولیدات آن قبل از اکثر ولایات کشور به مصرف میرسید و غذای تعدادی از مردم را تشکیل میداد؛ اما در این اواخر ساحة زرع و کشت آن محدود و به صفت مواد خوراکی مردم از آن چندان استفاده صورت نمی گیرد.

ساحة زرع جواری معمولاً ولایات پکتیا، پکتیکا، ننگهار، لوگر وغیره میباشد.

- جو نیز یکی از محصولات زراعتی در افغانستان بوده و نسبت به گندم در اقلیم سرد زیادتر مقاومت دارد. جو به صورت عموم برای تغذیه حیوانات به مصرف میرسد.

سایر حبوبات؛ از قبیل: لوپیا، ماش، نخود، باقلی، مشنگ وغیره نیز در بعضی از ساحات کشور ما توسط دهاقین زرع میگردد.

- سبزیها نیز از جمله مواد عمده غذایی افغانستان به شمار میروند. مهمترین انواع سبزیها که در افغانستان زرع میگردد عبارت اند از:

کچالو، پیاز، بادنجان سیاه، بادنجان رومی، زرد ک، شلغم، پالک، کدو، گلپی، مرچ، بامیه، کاهو وغیره.

- میوه ها نیز از جمله تولیدات مهم زراعتی کشور ما بوده و شرایط طبیعی افغانستان برای نمو و رشد اشجار مختلف میوه دار، خیلی مساعد است. علاوه بر رفع کردن ضروریات داخلی به خارج نیز صادر میگردد.

افغانستان از لحاظ داشتن انواع مختلف میوه های برگریز و ستروس شهرت زیاد دارد. تقریباً از تمام میوه های افغانستان هم به صورت تازه؛ مانند: انگور، سیب، خربوزه، تربوز، انار، ناک، بهی وغیره و هم به صورت خشک؛ از قبیل کشمش، بادام، پسته، خسته، جلغوزه، آلویخارا وغیره استفاده میشود که هم در داخل کشور به مصرف میرسد و هم به خارج صادر میگردد.

- نباتات صنعتی؛ مانند: پنبه، لبلو و نیشکر نیز در کشور ما زرع میگردد. افغانستان از مناطق اصلی و اولیه زرع پنبه در جهان به حساب میاید و در مناطقی که هوای نسبتاً گرم و آب زیاد دارد زرع میگردد. کشت آن در صفحات شمال، غرب و شرق کشور امکان پذیر است.

لبلو نیز از جمله نباتات سابقه کشور ماست. قبل از پیشتر در ولايات بغلان و کندز زرع میگردید و بیشتر در فابریکه قند بغلان از آن استفاده به عمل می آید.

نیشکر در ولايات ننگرهار، کنر، لغمان و پکتیا یک ساحة محدود زراعتی را احتوانموده، بیشتر در اطراف شهر جلال آباد زرع میگردد و معمولاً در ساختن گر که یک نوع قند تصوفیه نا شده نسواری رنگ میباشد به مصرف میرسد.

- **نباتات طبی**: در نقاط مختلف کشور ما انواع مختلف نباتات طبی رشد و نمو مینمایند. مردم ما از زمانه های سابق از آن به شکل ابتدایی استفاده می کردند و یک تعداد از این نباتات به خارج نیز صادر میگردد. نباتات طبی که در طبابت یونانی از آن استفاده می شود به خارج صادر میگردد و بعد از صنعتی شدن، دواهای مثمر از آن میسازند که عبارت اند از: زعفران، شیرین بويه، زيره، مو ملايی، اسپند، خاکشیر، گل بابونه، جوانی و بادیان، ترخ، زوف، کاسنی و ده ها نوع ديگر.

- حبوبات روغنی که شامل زغیر، شرشم، کنجد، گل آفتاب پرست وغیره میباشد نیز در جاهای محدود کشور ما زرع میگردد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به چهار گروپ تنظیم گردند؛ گروپ اول در باره کشت گندم و میوه ها، گروپ دوم در باره کشت برنج و جواری، گروپ سوم در باره کشت جو و سبزیها و گروپ چهارم در باره کشت نباتات صنعتی و نباتات طبی بحث کنند و نتیجه بحث خویش را به همصنفان خود ارائه نمایند.

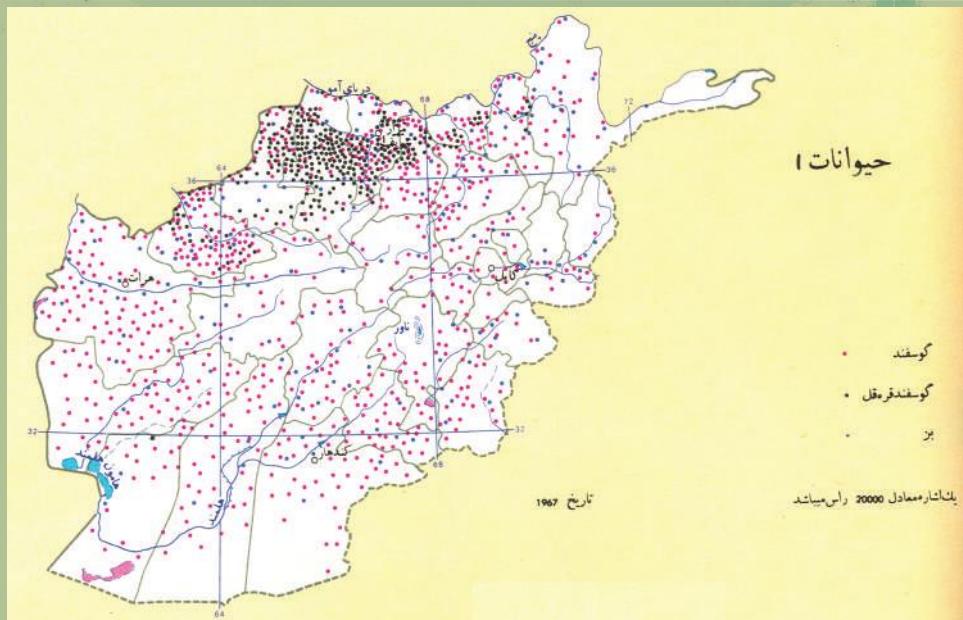
سؤال‌ها

- ۱- کدام نوع نباتات زراعتی در کشور زرع میگردد؟
- ۲- برنج عمدهاً به چند نوع است و در کدام مناطق کشور تحت چه گونه شرایط طبیعی زرع میگردد؟
- ۳- چند نوع از میوه های کشور را میشناسید در مورد اهمیت آن معلومات دهید.
- ۴- نباتات طبی چه مفهوم را افاده میکند و چند نوع آنرا میشناسید نام ببرید.

فعالیت خارج از صنف

در منطقه بودوباش تان کدام نوع از محصولات زراعتی به دست می آید، کشت آن با کدام مشکلات روپرداز است، زراعت منطقه تان چه گونه پیشرفت خواهد کرد تا سبب تقویة اقتصاد زارعین و مملکت ما شود. در این باره نظرتان را در یک صفحه بنویسید و ساعت آینده در صنف بیان نمایید.

مالداری و انواع حیات وحش

تریه و پرورش حیوانات در زنده گی و اقتصاد مردم ما از چه اهمیت برخوردار است؟

مالداری و تربیه حیوانات در افغانستان سابقه زیاد دارد، زمانی که شکار حیوانات کم شده رفت مردم به طرز زنده گی دیگری رو آورده و به تربیه و پرورش حیوانات پرداختند. از آن زمان تا حال قرن ها میگذرد که یک تعداد از مردم به این وضع زنده گی ادامه میدهند. سلسله کوه های دارای نشیب و تپه های خاکی در سراسر کشور ما شرایط تربیه و نگهداری حیوانات و مواشی را به خوبی آماده ساخته و تا حال تعداد زیادی از مردم ما به این طرز زنده گی، مصروف اند.

در حدود ۸۰ فیصد مردم افغانستان در سکتور زراعت مصروف اند و هیچ زارع وجود ندارد که به تربیه مواشی مشغول نباشد، علاوه بر آن یک تعداد زیادی از مردم خاصتاً کوچی ها کاملاً به تربیه مواشی مشغول اند و وسایل معيشت شانرا از همین طریق تأمین میکنند. اهمیت و ارزش مالداری یا پرورش حیوانات از لحاظ کمیت و کیفیت در این است که در انکشاف اقتصاد مردم ما نقش مهم دارد.

علاوه بر آنکه مردم از محصولات حیوانی به حیث منبع مهم مواد غذایی (گوشت و لبنیات)

استفاده مینمایند از حیوانات برای تولید قوه کار، حمل و نقل، تولید پوست، پشم وغیره نیز استفاده میکنند.

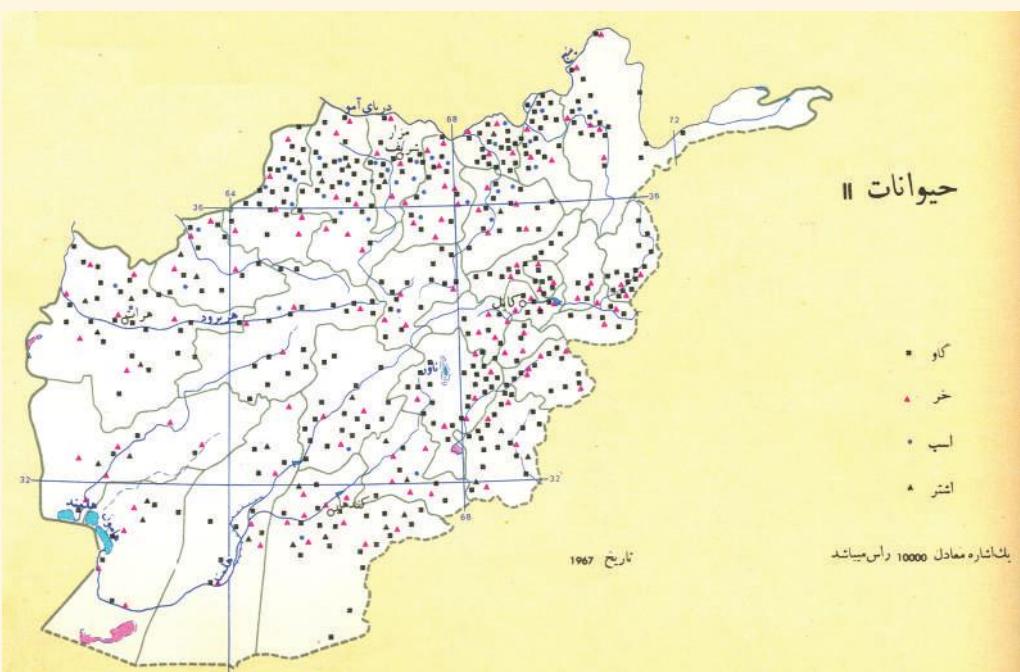
محصولات حیوانی؛ چون: پشم، پوست گاو و گوسفند، پوست قره قل و روده از نظر ارزش معمولاً از ده الی بیست فیصد صادرات کشور را احتوا مینماید.

همچنان صادرات قالین از پشم و پوستین های صنعتی شده از پوست، باز هم یک فیصدی قابل ملاحظه صادرات افغانستان را تشکیل میدهد.

انواع حیوانات اهلی عبارت اند از:

گاو، گوسفند، بز، مرکب، شتر، اسب، قاطر، مرغ خانه گی وغیره از جمله حیوانات اهلی گوسفند قره قل و گوسفند عادی در اقتصاد کشور رول عمده دارد و سهم آن در صادرات محصولات حیوانی بسیار زیاد است.

قسمیکه در (نقشه حیوانات I) می بینید پرورش گوسفند کم و بیش در سرتاسر کشور صورت میگیرد، در حالیکه گوسفند قره قل در صفحات شمال از ولایت بدخشان تا هرات گسترش یافته است. تربیه بز، نیز در سرتاسر کشور رواج دارد.

اگر به نقشه (حیوانات II) توجه نمایید، می بینید که پرورش حیوانات دیگری؛ مانند: گاو، مرکب، اسپ و اشترنیز کم و بیش در تمام ولایات کشور عملی میشود.

حیوانات وحشی

در طبیعت به خصوص در جنگل ها حیوانات مختلف زنده گی میکنند که هر کدام آنها وظایف خاص را دارا میباشند. اهمیت حیوانات وحشی که در جنگلات و چرا گاه ها زیست دارند از نظر جلب سیاحان، شکار، پوست و توازن محیط زیست دارای ارزش فراوان است. تاثیرات فعالیت انسان ها بالای حیات و موجودیت این حیوانات بیشتر بوده و عموماً تحت تهدید شکار یا مداخله در پناه گاه شان قرار دارند که از طریق چرش حیوانات اهلی، جمع آوری و درو فرش نباتی برای علوفه و تسخین و قطع غیر عادلانه جنگلات صورت میگیرد. ساختمان طبیعی افغانستان که قسمت بیشتر آنرا، کوه ها اشغال نموده است و توسط نشیب ها و دشت های ریگی محاط است، اهمیت جغرافیایی حیوانی آنرا بیشتر ساخته تعداد از تنوع حیات را تشکیل و تقویه نموده است.

نظر به ساختمان اراضی، شرایط اقلیمی و پیداوار غذایی در نقاط مختلف کشور ما زمینه زیست حیوانات و پرنده گان مختلف مساعد گردیده که یک تعداد آن عبارت اند از:

- حیوانات ذوقیاتین و خزندۀ گان؛ مانند: انواع بقه، چلپاسه و مار.

مار که ۲۷ نوع آن در افغانستان ثبت شده هفت نوع آن زهری بوده که پنج نوع آن افعی و دو نوع دیگری آن کبرا میباشد.

- پستانداران که ۱۲۰ نوع آن در افغانستان شناخته شده است؛ اما متأسفانه بسیاری از آنها در حالت از بین رفتن یا فرار قرار دارند که مهمترین آنها عبارت اند از:

- پلنگ که در دره های بلند پامیر و حوزه مرغاب دیده می شود.

- کفتار که در قسمت های مرکزی کشور زنده گی می کند.

- گرگ، روباه سرخ، پشک خورد و پشک کوهی که در تمام قسمت های کشور پراگنده اند.

- خرس ها که در ساحات جنگلی و کوهی زیست دارند.

- همچنان گوسفند مار کوپولو، آهو، بزمار خوار و غیره قابل یاد آوری است که در نقاط مختلف افغانستان زنده گی می کنند.

یک سروی که در کشور ما صورت گرفته در حدود ۳۰۰ نوع پرنده در نقاط مختلف کشور تشخیص شده است که میتوانیم از انواع پرنده گان آبی، دشتی، جنگلی وغیره نام ببریم،

مشهور ترین آنها قاز، مرغابی، طوطی، زاغ، کلنگ، عقاب، غچی، گنجشک و ده‌ها نوع دیگر میباشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به پنج گروپ تنظیم شوند، وظایف ذیل را انجام دهند و نتیجه کار خویش را به همسنفان خود ارائه نمایند.

- در مورد اهمیت مالداری صحبت نمایند.

- کوچی‌ها به کدام منظور و کدام حیوانات را بیشتر نگهداری میکنند؟

- دهقانها کدام حیوانات را و به کدام هدف نگاه میکنند؟

- حیوانات علف خوار را نام بگیرید؟

- حیوانات گوشتخوار را نام بگیرید؟

سؤال‌ها

۱- مادری در زندگی و اقتصاد مردم کشور ماچه نقش دارد؟

۲- پرورش کدام نوع از حیوانات اهلی در کشور ما معمول است؟

۳- از نیروی کدام حیوانات در کدام موارد استفاده صورت میگیرد؟

۴- محصولاتی که از حیوانات به دست می‌آید کدام‌ها اند؟

۵- زنده‌گی و موجودیت حیوانات وحشی با چه گونه تهدید روبرو اند؟

۶- چند نوع از حیوانات پستاندار، خزنده گان و پرنده گان را که میشناسید نام ببرید؟

فعالیت خارج از صنف

درباره اهمیت و نقش حیوانات وحشی و پرنده گان در طبیعت، تهدیدی که برای آنها متوجه است و اینکه چه گونه از آنها محافظت صورت گیرد یک مقاله بنویسید.

درس چهارم تجارت و اهمیت آن

تجارت عبارتست از خرید و فروش امتعه و یا تبادله کالا های مورد ضرورت بین دو شخص و یا دو کمپنی یا بین دو مملکت.

انسان ها از زمانه های قدیم به این طرف به تبادله اشیای اضافی در منطقه خود و بعداً در اطراف و ماحول منطقه وسیس به نقاط دورتر مبادرت می ورزند.

اشیا و خدمات، زمانی مورد تبادله و داد و ستد قرار میگیرد که شرایط ذیل فراهم گردد:

- ۱- تولیدات اضافی اشیا صورت گیرد.
 - ۲- تخصص در حرفه معینه وجود داشته باشد.
 - ۳- تقسیم وظایف و کار صورت گیرد.
 - ۴- اختلاف در نوعیت تولید دو ناحیه وجود داشته باشد.
 - ۵- موانع سیاسی، کلتوری، و گمر کی نباشد.
 - ۶- وسائل و راه های بهتر نقلیه و ارتباط میان دو ناحیه موجود باشد.
 - ۷- تقاضا و تمایلات زیاد مردم دو ناحیه به اجناس و اموال مورد ضرورت شان باشد.
- به صورت عموم، شرایط فوق در همه جا کم و بیش زمینه تجارت را مساعد میسازد. همچنان اساس و عامل عمدۀ به وجود آمدن تجارت خارجی را تقسیمات غیر متوازن منابع طبیعی و چگونگی استعداد مردم، در مورد استفاده از تехنیک، برای انکشاف آنها تشکیل میدهد، به عباره دیگر مردم به تجارت میپردازند از جهت آنکه میخواهند موادی را که خود تولید کرده نمی توانند و یا اشیای را که به قیمت کمتر از تولیدات داخلی در مناطق دیگر به دست آورده میتوانند، خریداری نمایند. در افغانستان (خراسان و آریانای قدیم) از زمانه های سابق، نظر به موقعیت جغرافیایی آن، در این منطقه که در مسیر راه تجارتی مدنیت های آن

زمان قرار داشت، یعنی به طرف شرق آن تمدن های هند و چین و به طرف غرب آن تمدن های فارس، یونان و روم موقعیت داشت، تبادله اموال به مقدار خیلی زیاد صورت میگرفت و مردم این ممالک در بین خود به تجارت و دادوستد میپرداختند.

قبل از آنکه راه های بحری کشف شود، حمل و نقل اموال تجاری توسط کاروان ها در خشکه صورت میگرفت. تجارت و تبادله اموال در آن زمان توسط کاروان ها بین شرق و غرب، یعنی از کشور چین تا کرانه های شرقی بحیره مدیترانه صورت میگرفت و افغانستان به حیث یک منطقه پر ارزش ترانزیتی در تجارت همان زمان دارای اهمیت خاص بود. بعدها این راه به راه ابریشم مسما گردید؛ زیرا حمل و نقل اموال پر ارزش آنوقت؛ مانند: ابریشم، پارچه های ابریشمی، ادویه وغیره صورت میگرفت.

تجارت در حال حاضر نیز برای مردم افغانستان از اهمیت خاص برخوردار است.

افغانستان میتواند از موقعیت خاص جغرافیایی خود بین همسایه ها به حیث یک چهار راه حد اکثر استفاده کرده و در عرصه از دیاد عواید ملی، اشتغال و ارتباطات قدم های مؤثری را بردارد. زیرا افغانستان ظرفیت انتقال هزاران تن اموال تجاری و مخصوصاً اموال ترانزیتی را از شاهراه های کشور دارد.

قابل تذکر است که فعلاً بیلانس تجارت خارجی افغانستان کاملاً نامتوازن است و حجم واردات نظر به صادرات به مراتب بیشتر است که تولیدات داخلی کم و اقتصاد بسیار ضعیف را نشان میدهد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان، دو نفری باهم کار کنند. نخست متن و تصاویر درس را به دقت مطالعه نمایند و در مورد نقاط مهم درس باهم بحث کنند، بعدها نظریات خویش را در باره تجارت و اهمیت آن به همصنفان شان ارائه نمایند.

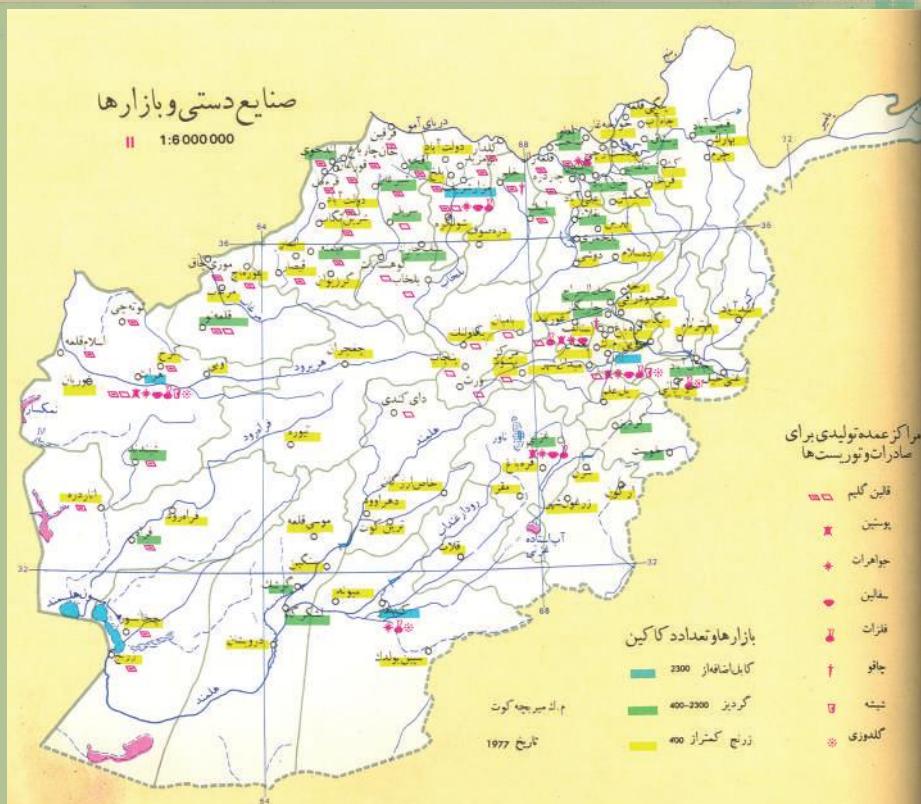
سؤال‌ها

- ۱- چرا مردم به تجارت رو میاورند؟
- ۲- تجارت در تقویة اقتصاد ما چه نقش دارد؟
- ۳- افغانستان در منطقه از چگونه موقعیت ترانزیتی برخوردار است، توضیح نمایید؟

فعالیت خارج از صنف

درباره تجارت افغانستان، یک کتاب، مجله و یا روزنامه که درباره تجارت معلومات داشته باشد، مطالعه نموده، در درس بعدی آنرا به معلم تان نشان دهید و درباره نکات مهم آن بحث نمایید.

تجارت داخلی و خارجی (صادرات و واردات)

کدام عوامل بر پیشرفت و عقبمانی تجارت در افغانستان تاثیر دارند؟

امروز تجارت در داخل افغانستان به پیمانه وسیع صورت میگیرد که علت آن از دیاد نفوس، بلند رفتن نسبی سطح زنده گی و تقاضای روز افزون مردم به وسائل و مواد غذایی، صنعتی و خدماتی میباشد.

محصولات زراعی، معمولاً از دهات و قصبات کشور به مارکیت ها و بازارهای دور و نزدیک ارسال میگردد و محصولات صنعتی هم در داخل شهر ها و هم در قرا و قصبات به فروش میرسد.

افغانستان که مناطق مختلف اقلیمی دارد، زمینه را برای زرع و تولید انواع مختلف نباتات مساعد میسازد. دهاقین و زمین داران علاوه بر رفع نیازمندیهای خودشان، محصولات اضافی زراعی خود را به بازار عرضه نموده و به فروش میرسانند؛ به طور مثال: برنج در مناطقی که آب و هوای گرم و آب فراوان دارد؛ مانند: ولایات شرقی، ننگرهار، لغمان،

کنراها و همچنان در مناطق شمال؛ چون: کندز، بغلان و تخار بیشتر زرع و تولید می شود که طبعاً محصولات مازاد (زیاده) آن در داخل کشور به مناطقی که در آنجا زرع و تولید برنج و جود ندارد به فروش میرسد. مثال دیگری آن قالین است که تولیدات بیشتر آن معمولاً در صفحات شمال کشور صورت میگیرد و نه تنها در بازارهای داخل کشور به فروش میرسد؛ بلکه یکی از اقلام صادراتی کشور نیز به حساب میاید.

بعضی از محصولات زراعتی بعد از پروسس و صنعتی شدن در بازارهای داخل کشور به فروش میرسند. قابل تذکر است که به اثر جنگ های سه دهه اخیر به تجارت نیز صدمه وارد گردید که در نتیجه آن افغان ها بیشتر از پیش متکی به اموال و اجناس وارداتی گردیدند؛ اما خوشبختانه در این اواخر کار احیا و بازسازی یک تعداد از موسسات دولتی صورت گرفته، بعضی از آنها به سکتور خصوصی واگذار شده و فعال گردیده اند؛ همچنان احیا و بازسازی سرک ها و راه های موافقانه نیز صورت گرفته، سیاست و قوانین جدید تجارتی به میان آمده که سبب رونق بیشتر تجارت داخلی خواهد شد.

تجارت خارجی

افغانستان با داشتن موقعیت خاص خود در برابع اعظم آسیا از زمانه های قدیم به حیث یک مرکز مهم تجارتی و ترانزیتی به حساب می آید. تولیدات خاص زراعتی، صنعتی و معدنی آن از زمانه های قدیم به بازارهای جهان عرضه میشود.

	مواد ساخت		لبسه، قالین و بوت
	ماشین آلات		چرم
	آلات ترانسپورتی		مواد غذائی
	مواد کیمیاوی		

تجارت خارجی افغانستان، قبل از سه حوزه صورت می گرفت که عبارت بود از:

- حوزه تجارت بارتری: تبادله جنس در مقابل جنس به نام بارتر یاد می گردد، این نوع تجارت به صورت تبادله اموال بین افغانستان و ممالک سابق سویالیستی؛ مانند: اتحاد شوروی سابق، پولند، چکوسلواکیا، چین، بلغاریا وغیره صورت می گرفت.
- حوزه آزاد (با کشورهای اروپای غربی، ایالات متحده امریکا و چین صورت می گرفت).

- حوزه نیم قاره هند (تجارت افغانستان با نیم قاره هند سابقه تاریخی دارد که به مرور زمان توسعه یافته است).

بعد از سقوط اتحاد شوروی سابق و از بین رفتن رژیم های سیاسی در اروپای شرقی و همچنان سیاست نوین خارجی، اقتصادی و تجاری افغانستان، سبب تغییرات در سیستم تجارت خارجی شد؛ اکنون دولت افغانستان به اساس قوانین جدید تجاری، زمینه ایجاد بانک های خصوصی و جلب سرمایه گذاری را برای سرمایه گذاران و تجار داخلی و خارجی مساعد ساخته است و تجارت نیز با ممالک همجوار و کشور های پیشترفته در حالت توسعه میباشد.

مهمترین مواد صادراتی افغانستان عبارت از: میوه ها و مواد خام میباشد؛ مانند: میوه های خشک و تازه، پخته محلوج و محصولات حیوانی؛ مانند: پشم و پت، پوست و پوست قره قل روده و محصولات صنعتی؛ مانند: قالین، گلیم وغیره، محصولات صنایع دستی و همچنان سنگ های قیمتی می باشد.

حجم و انواع اموال وارداتی افغانستان نظر به صادرات بسیار زیاد است که ضعیف بودن اقتصاد افغانستان را نشان میدهد. اموالی که از خارج به داخل افغانستان وارد میگردند عبارت اند از : ماشین آلات ووسایط ترانسپورتی، مواد نفتی و روغنیات، مواد کیمیاوی، مواد خوراکی؛ مانند: گندم، شکر، چای، روغن نباتی، و منسوجات، لباس، ادویه وغیره که زیادتر آن اموال استهلاکی میباشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان در گروپ های دو نفری فعالیت ذیل را انجام دهنند و نتیجه آنرا به همصنفان خود ارائه نمایند.

نقشه صنایع دستی و بازارها را مطالعه نموده، سؤال های زیر را جواب دهند:

- ۱- مناطق که به رنگ های آبی، سبز و زرد نشان داده شده، چه مفهوم را افاده میکند.
- ۲- نام چهار شهر را بنویسید که در آن بیش از ۲۳۰۰ دوکان فعالیت دارند.
- ۳- نام های چند مرکز مهم و عمده تولیدی برای صادرات و توریست ها را بنویسید.

سؤال ها

- ۱- هدف از تجارت بارتری چه میباشد؟
- ۲- واردات افغانستان را کدام اقلام تشکیل میدهد؟
- ۳- صادرات افغانستان را کدام اقلام تشکیل میدهد؟

فعالیت خارج از صنف

نام چند قلم اموال و اجنس را که از خارج وارد می شود و شما عملاً از آن استفاده میکنید بنویسید و همچنان بگویید که ساخت کدام ممالک می باشد.

صنایع (اهمیت و انواع صنایع)

صنعت قالین بافی در افغانستان

آیا میدانید که فعالیت صنعتی، ارزش و کیفیت مواد را بالا میرد؟

صنعت یک فعالیت تولیدی است که توسط دست و یا ماشین صورت میگیرد و هدف آن ساختن اموال و اشیا از مواد خام یا مواد اولیه است که از زمین به دست میایدو ضروریات جوامع بشری را رفع مینماید.

فعالیت صنعتی عبارت از عملیه تغییر شکل مواد از یک حالت به حالت دیگر است به غرض افزایش کیفیت و ارزش آنها صورت میگیرد که در تاریخ بشر سابقه طولانی دارد.

انقلاب صنعتی که در نیمة دوم قرن هجده در اروپا آغاز یافت در نهایت امر، جامعه بشری را به صورت کل تغییر داد و طرز زنده گی مردم را به کلی دگرگون ساخت.

تغییر شکل مواد اولیه یا مواد خام؛ مانند: مواد معدنی، زراعی وغیره تا مرحله پخته شدن و نهایی شدن مراحل مختلف صنعتی را طی مینماید.

به طور مثال: اگر شما به اجناس و محصولاتی که از مغازه خریداری میکنید توجه کنید، دیده میشود جنسی که خریداری شده به آسانی به دست نیامده؛ بلکه مراحل مختلف صنعتی را طی نموده تا که قابل فروش در مغازه گردیده است.

ما میتوانیم غرض روش ساختن موضوع یک کتابیکه در کتاب فروشی به فروش میرسد مثال یاوریم. کتاب که به فروش میرسد کار آن از شاندن و غرس نمودن نهال و بُته ها آغاز میگردد. وقتیکه نهال ها خوب رشد کردن و درختان کلان شدنند، قطع شده آن به فابریکه انتقال میگردد و در فابریکه بعد از عملیه های مختلف از آن کاغذ میسازند؛ زمانیکه کاغذ به دست آمد، باز آنرا به مطبوعه میرند. نویسنده یا مؤلف که یک کتاب را برای چاپ آماده ساخته است و آنرا برای چاپ به مطبوعه میفرستد، در مطبوعه، متن قبل طراحی و دیزاین شده آن کتاب را در کاغذ چاپ نموده بعد از صحافت به شکل کتاب تهیه شده و غرض فروش به کتاب فروشی ارسال میگردد.

اگر توجه شود، تمام محصولات صنعتی شده، مراحل مختلف کاری را طی نموده قابل

استفاده میشوند.

- اهمیت صنایع به خصوص صنایع ماشینی در این است که در وقت کم مواد زیاد را تغییر شکل داده، کیفیت و ارزش آنرا بالا میرید.

مردم ما از زمانه های قدیم به صنایع دستی در دستگاه های کوچک مصروف بودند مفروشات و وسایل ضروری را میساختند که مثال خوب آن صنایع قالین بافی، نمد بافی، گلیم بافی وغیره میباشد.

کشور ما با داشتن معادن زیاد و متنوع، محصولات گوناگون زراعتی و نیروی کافی کاری میتواند زمینه خوب را برای ایجاد صنایع و رشد آن مساعد سازد؛ اگر حکومت بتواند پالیسی خوب اقتصادی را برای حمایت از صنایع ملی در پیش گیرد، شرایط لازم را برای ایجاد فابریکه ها و کارخانه ها مساعد سازد، بخش زیادی از اموال و اجناس ضروری در وطن تولید و عایدات ملی، بیشتر خواهد شد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروپ تنظیم شوند، با استفاده از متن، تصاویر و مثال های درس، فعالیت های زیر را انجام دهند و نتیجه کار خویش را به همصنفان خویش ارائه نمایند.

گروپ اول: درباره لباس شان بحث نموده که چگونه تهیه شده و کدام مراحل صنعتی را طی کرده است.

گروپ دوم: درباره میز و چوکی صنف شان بحث نموده مراحل صنعتی و تهیه شدن آنرا توضیح نمایند.

گروپ سوم: در مورد ساختمان تعمیر مکتب خویش بحث نمایند که از چگونه مواد صنعتی تهیه گردیده و مواد آن کدام مراحل صنعتی را طی نموده است.

سؤال‌ها

- ۱- صنعت چیست، توضیح نمایید؟
- ۲- درباره اهمیت صنایع معلومات دهید؟

فعالیت خارج از صنف

در خانه خالی های جدول، نام های اجناس (اموال) صنعتی و نام های مواد خام یا اولیه را در کتابچه های تان بنویسید.

اجناس صنعتی شده	مواد خام یا اولیه
	پنبه
قالین	نیشکر
نان	چوب
بوت	
روغن	
	آهن
	پنیر

الف- صنایع دستی

مردم افغانستان از زمانه های بسیار قدیم برای رفع نیازمندی های فامیلی در داخل و برای تجارت خارجی به ساختن اشیای مورد ضرورت خود با دستگاه های خود ساخته مشغول بودند و ضروریات خویش را رفع میکردند.

صنعتکاران روستایی ما با وسایل ابتدایی دست داشته خویش به تولیدات صنایع دستی اقدام میورزند و عموماً از منابع ذیل کار میگیرند:

۱- منابع حیوانی؛ مانند: پشم، موی، پت و ماده افزار شده کرم پیله که ابریشم نامیده می شود.

۲- منابع نباتی؛ چون: پنبه، کتان و سُند.

۳- منابع معدنی، مانند: آهن، مس، طلا و نقره و حتی از گل عادی.

- محصولات صنعتی دستی که از پشم حیوانی به دست میاید مهمترین آن قالین، نمد، گلیم، برک، کرک، قاقمه و غیره میباشد.

صنعت قالین بافی یکی از مهمترین صنعت دستی بوده و قالین یکی از عمدۀ ترین اقلام صادراتی افغانستان میباشد که بیشتر در ولایات شمال، شمال غرب و غرب تولید میشود.

- محصولات صنعتی دستی که از الیاف پنبه ساخته میشود عبارت اند از:
کرباس، کشمیره، پتو، لنگی، گلیم، شترنجی وغیره. قبلاً در هر منطقه افغانستان پنبه زرع میشد و روستاییان در آنجا به ساختن تکه های پنبه یی میپرداختند.
- آهنگران، مسگران و زرگران از فلزات اشیای کار آمد؛ مانند: بیل، تبر، تیشه، چاقو، کارد و ظروف مسی؛ مانند: دیگ وغیره و همچنان زیورات را از طلا، نقره و سنگ های قیمتی چون لاجورد، یاقوت وغیره میسازند.

ب- صنایع ماشینی: صنایع جدید ماشین و فابریکه های عصری بار اول در زمان امیر شیرعلی خان در سال ۱۸۸۷ م. و بعداً به صورت نسبتاً انکشاف یافته تر آن در زمان امیر عبدالرحمن خان در سال های اخیر قرن ۱۹ در کشور ما اساس گذاشته شد. اولین فابریکه عصری را به نام ماشین خانه کابل تأسیس کرد که اسلحه سرد و گرم به شمول توپ، تفنگ و مهمات حربی را تولید میکرد.

صنایع ماشینی بعداً تایک اندازه رشد و انکشاف کرد، در سال ۱۳۶۵ هـ. ش. به تعداد ۳۹۱ مؤسسه فعال صنعتی در کشور وجود داشت که از آن جمله ۲۷۴ آن مربوط سکتور خصوصی و متباقی ۱۱۷ مؤسسه دیگر آن مربوط به سکتور دولتی و مختلط بودند. چون در ایجاد و انکشاف صنایع ماشینی نیروی محرکه یا انرژی از ضروریات مهم به شمار میاید از همین سبب در مناطقی که برق و نفوس زیاد وجود دارد؛ مانند: شهرهای کابل، قندهار، هرات، مزارشریف، کندز و جلال آباد دستگاه های صنعتی آن تمرکز یافته است.

در اثر جنگ هایی ۳۰ سال اخیر در وطن ما اکثریت تأسیسات صنعتی کشور ما متضرر شده و صدمه بزرگ دیدند که احیای مجدد و باز سازی آن جریان دارد و یک تعداد از سرمایه گذاران داخلی و خارجی در تأسیس مؤسسات صنعتی جدید نیز سهم گرفتند.

جدول مشخصات مؤسسات صنایع ماشینی

معلومات اضافی

شماره	صنایع تولیدی ماشینی	نوع تولید	ظرفیت تولیدی	ظرفیت تولید فعال	شخصیت حقوقی فعلی
۱	نساجی بکرامی	پارچه های نخی	۱۶ میلیون متر	غیر فعال	دولتی
۲	نساجی نخی کندhar	//	// ۴۰	//	تصدی
۳	نساجی پشمی کندhar	پارچه ابریشمی	یک میلیون متر	//	//
۴	نساجی نخی هرات	پارچه نخی	۱۲,۵ میلیون متر	//	دولتی
۵	نساجی بلخ	//	۲۲ میلیون متر	۳۰ تن نخ تجاری در سال	تصدی
۶	نساجی گلبهار	//	۵۰ میلیون متر	غیر فعال	شرکت سهامی
۷	نساجی کابل	//	یک میلیون متر	//	//
۸	نساجی پلخمری	//	۲۴ میلیون متر	%۵۰ فعال	//
۹	کود برق مزار	کود یوریا	۱۰۵ هزار تن در سال	۱۰۰ تن در ۲۴ ساعت	تصدی
۱۰	سمنت غوری اول	سمنت	۱۲۰۰۰۰ تن در سال	۴۰۰ تن در شبانه روز	خصوصی
۱۱	سمنت غوری دوم	//	۳۱۰۰۰۰ تن در سال	۱۰۳۳ تن در شبانه روز	//
۱۲	سمنت هرات	//	۲۱۰۰۰۰ تن در سال	۷۰۰ تن در شبانه روز	دولتی
۱۳	نخ بافی کابل	نخ	۵۵۰ تن در سال	غیر فعال	خصوصی
۱۴	بافت کابل	تکه سندي	۱,۸۳ میلیون متر در سال	غیر فعال	خصوصی
۱۵	سپین زر کندز	پخته محلوج و روغن	۱۱۰۰۰۰ تن در سال	قسمًاً فعال به اجاره	تصدی دولتی
۱۶	جن و پرس بلخ	//	۴۰۰۰۰ تن پخته دانه دار	//	//
۱۷	تصدی بست	//	۲۵۰۰۰ تن در سال	۸۵۰۰ تن در سال	تصدی
۱۸	شرکت پخته وصابون هرات	پخته محلوج، روغن	۱۰۸۰۰ تن در سال	قسمًاً فعال	//
۱۹	سیلوی مرکز	نان باب و آرد	۱۴۲ هزار تن ذخیره ۵۰ هزار تن آرد	قسمًاً خصوصی اجاره	//

شماره	ماشینی تولیدی صنایع	نوع تولید	ظرفیت تولیدی	ظرفیت تولید فعلى	حقوقی فعلی
۲۰	سیلوی پلخمری	نان و مواد خوراکی	۴۰ هزار تن نان	فعال	تصدی
۲۱	سیلوی کندهار	دخیره گندم	۲۰ هزار تن ذخیره	غیر فعال	//
۲۲	سیلوی بلخ	نان باب و آرد	۶۰ تن آرد در ۲۴ ساعت	فعال	تصدی دولتی
۲۳	سیلوی هرات	ذخیره گندم	//	//	// //
۲۴	پرزوه شکر بغلان	شکر	۲۰ هزار تن شکر در سال	//	دولتی
۲۵	حجاری و نجاری هلمند	سنگ مرمر و موبيل و فرنیچر	۱۰ هزار تن در سال	بازسازی شده	شرکت مختلط

فعالیت داخل صنف

جدول زیر را با استفاده از مثال داده شده، متن و تصاویر درس را با کلمات مناسب در کتابچه های تان خانه پری نمایید.

منابع حیوانی	مواد صنعتی شده	منابع معدنی	منابع صنعتی شده	مواد صنعتی شده	منابع معدنی
کرک (از پت زیر، موی شتر و گوسفتند ساخته شده)	پتو، جراب، دستکش، لبیو	دیگ، افتاده لگن	مس	قند	افتابه

سؤال‌ها

- ۱- به نظر شما کدام نوع از تولیدات صنایع دستی، اهمیت زیاد دارد، چرا؟
- ۲- به نظر شما تاکنون کدام عوامل مانع رشد صنایع ماشینی در کشور شده است؟
- ۳- آهنگران، مسگران و زرگران کشور از کدام منابع چه گونه کارگرفته و کدام اشیا را از آن میسازند؟
- ۴- صنایع ماشینی زیادتر در کدام مناطق تمرکز یافته و چرا؟

فعالیت خارج از صنف

- جدول مشخصات موسسات صنایع ماشینی را مطالعه نموده، سوال‌های زیر را جواب دهید و نتیجه کار تان را در درس بعدی به همصنfan تان ارائه نمایید.
- ۱- در کشور ما چند فابریکه نساجی وجود دارد؟ کدام آنها فعال و کدام آنها غیر فعال میباشند؟ توضیح دهید.
 - ۲- چند فابریکه مواد غذایی در وطن ما وجود دارد و کدام آنها بیشترین تولیدات را دارد؟
 - ۳- به نظر شما کدام فابریکه در محل زیست تان وجود دارد که نام آن در این جدول دیده نمیشود؟

بانک‌ها و عملکرد آن

بانک چه است و چگونه فعالیت‌ها را انجام میدهد؟

بانک، عبارت از یک اداره اقتصادی، مالی و حقوقی است که با سهم دولت و یا اشخاص با یک پشتوانه قابل اعتبار و سرمایه معین به وجود می‌آید، از مردم عامه و ارگان‌های دولتی پول اخذ می‌کند، حفاظت می‌کند، مفاد میدهد و آنرا به دوران می‌اندازد. پول را قرضه میدهد و یا گفته میتوانیم که بانک عبارت از واحد اقتصادی است که به طور مرتب اعتبار می‌گیرد و اعتبار می‌دهد.

همچنان دیده می‌شود که قوانین تجارتی و بانکی کشور‌ها بعضی از فعالیت‌های بانک‌ها را مجاز دانسته و بعضی را غیر مجاز؛ یعنی یک سلسله محدودیت‌ها در مقابل فعالیت

بانک‌ها از سوی حکومت‌ها وضع گردیده است؛ بنابر این گفته میتوانیم که: بانک، عبارت از موسسه است که به صورت شرکت سهامی ایجاد گردیده و مطابق قانون تجارتی و بانکی هر کشور به فعالیت خود ادامه میدهد.

بانک‌ها نظر به عملیات و نحوه فعالیت آنها انواع خیلی زیاد دارند؛ عده از دانشمندان،

بانک ها را به سه کتگوری تقسیم کرده اند:

- بانک مرکزی

- بانک های تجاری

- بانک های شخصی

- بانک مرکزی

در تمام کشورها، حرکت دهنده و سازمان دهنده اصلی فعالیت های بانکی بوده که غالباً به

صفت بانک دولتی، تبارز میکند و به گونه انتفاعی به فعالیت های خود ادامه میدهد.

بانک مرکزی را اکثرآ به نام مادر بانک ها یاد میکنند؛ همچنان بعضی ها آنرا به نام بانک

بانک ها نیز یاد میکنند؛ زیرا یکی از وظایفی که این بانک دارد نظارت و کنترول سایر

بانک ها را به عهده دارد.

بانک مرکزی در افغانستان به نام (د افغانستان بانک) برای بار اول در حمل سال

۱۳۱۸ هـ. ش. به سرمایه ابتدایی ۱۲۰ میلیون افغانی تأسیس شد. به صورت عموم بانک

مرکزی دارای وظایف ذیل میباشد:

- نشر بانکنوت ها

- کنترول اسعار

- نظارت از سایر بانکها

- حفظ ارزش پول داخلی یا ملی در مقابل اسعار خارجی

- رهنماei سمت دادن اقتصاد به سوی هدف مطلوب ارتقای سطح اقتصادی و پولی در

برابر سایر اسعار خارجی و امثال آن.

- بانک های تجاری -

بانک های تجاری در اکثر کشور ها وظيفة داد و ستد پولی را داشته عملیات کوتاه مدت و امانات را انجام میدهند.

در اوایل بانکداری زمانی که بانک های تجاری تازه به میان آمد، تمامی وظایفی را که بانک های دیگر انجام میدادند، بانک های تجاری نیز به انجام آن می کوشیدند؛ به این ترتیب این بانک ها در امور صنعت، زراعت، ساختمان و اعطای اعتبار و سرمایه گذاری ها اقدام میکردند؛ ولی بعد از به میان آمدن بانک های تخصصی؛ از قبیل: بانک زراعتی وغیره ساحة فعالیت این بانک ها محدود گردید.

بانک های تخصصی

این بانک ها؛ مانند بانک های تجاری به عملیات عادی نمی پردازد؛ بلکه کاملاً در عرصه های تخصص؛ مانند: صنعت، زراعت وغیره فعالیت نموده و امور بانکی را در این عرصه ها پیش می برند که مثال خوب آن بانک های صنعتی، بانک های زراعتی و بانک های رهنی میباشد.

در این اواخر، قانون بانکداری جدید بانکهای خصوصی در افغانستان نافذ گردیده و یک تعداد بانک های غیر دولتی یا خصوصی نیز تأسیس شده است که معمولاً در ساحة تجاری فعالیت دارند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان در گروپ ها تنظیم شوند و با استفاده از متن و تصاویر درس، فعالیت های ذیل را انجام دهند و نتیجه کار شان را توسط نماینده هر گروپ به همصنفان ارائه نمایند.

- گروپ اول در مورد بانک و فعالیت های آن بحث نمایند.
- گروپ دوم و ظایف بانک مرکزی را مشخص سازند.
- گروپ سوم وظایف و مثال های بانک های تجاری و تخصصی را توضیح نمایند.

سؤال ها

۱- د افغانستان بانک چگونه بانک است، چه وقت تاسیس گردید و کدام فعالیت ها را انجام میدهد؟

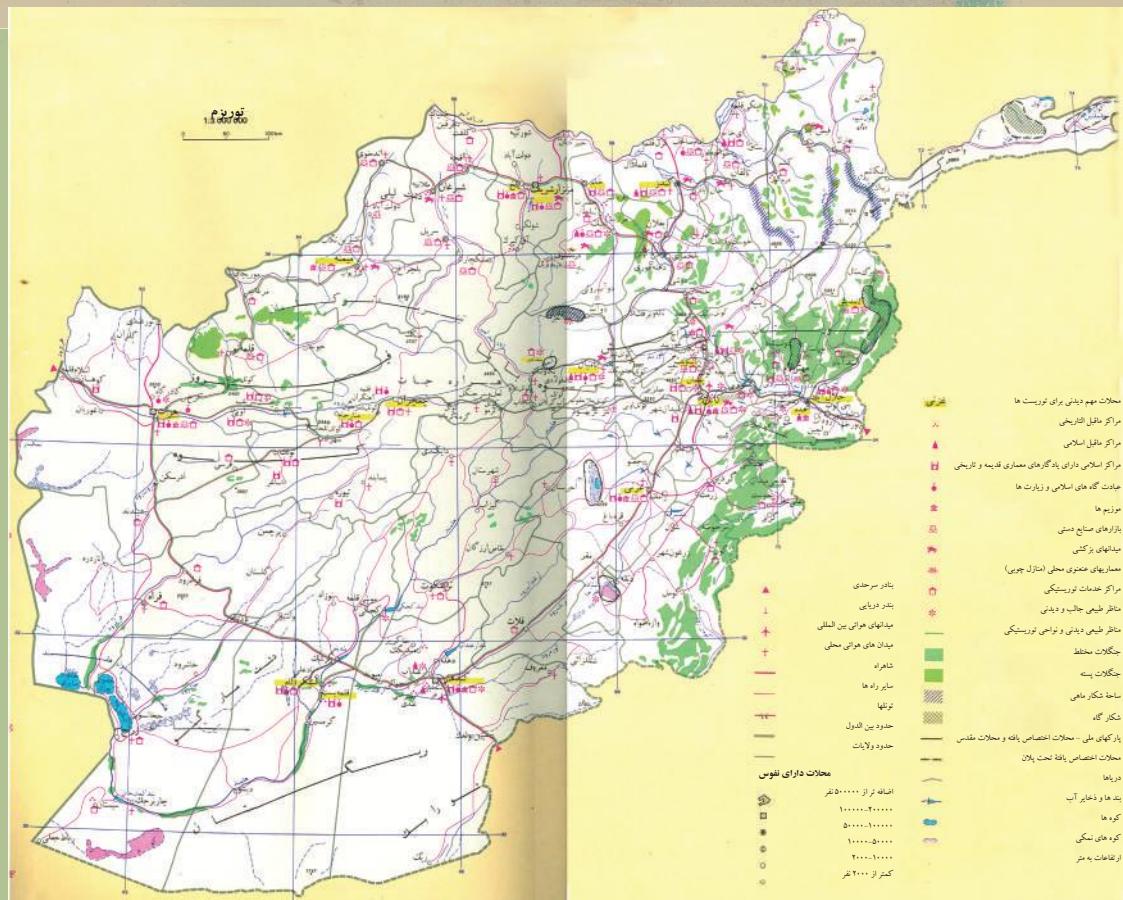
۲- به صورت عموم بانک ها را به چند کتگوری تقسیم کرده اند؟

۳- بین بانک مرکزی، تجاری، و شخصی کدام مشابهت ها و تفاوت ها وجود دارد؟ توضیح نمایید.

فعالیت خارج از صنف

اگر والدین و یا اقارب تان در کدام بانک حساب دارند، با آنها صحبت کنید که از چه وقت، با کدام بانک، چگونه معامله دارند، چه منفعت به دست میاورند و از روابط خویش با بانک مربوطه راضی اند یا خیر؟ نتیجه معلومات تان را در درس بعدی به همصنفان خود واضح سازید.

توریزم

توریزم Tourism یا جهانگردی یک نوع سیاحت است به منظور گردش، بازدید آثار تاریخی و فرهنگی، تفریح و بررسی های علمی مناطق مختلف جهان.

توریست یا سیاح شخصی است که هدف او دیدن آثار تاریخی، جغرافیایی، فیزیکی جوامع بشری و آثار بر جسته طبیعی و یا کلتوری یک محل است، که در آن موضوع تجارت، زیارت و سفر عادی از یک محل به محل دیگری شامل نمی باشد.

سفرهای توریستی معمولاً اهداف تفریحی و کاری دارند. یک توریست، شخصی است که به کشورها، شهرها و یا مناطقی که غیر از محیط زیست عادی خود برای مدتی کمتر از یک شبانه روز و بیشتر از یکسال نباشد سفر کند. توریستها معمولاً با کلتور و یا طبیعت یک ساحة توریستی علاقمندی دارند. مردمان ثروتمند از سابق به مناطق دوردست سفر میکردند تا ساختمانهای زیبا و تاریخی را بینند و از غنامندی کلتوری

و طبیعی جهان با خبر شوند؛ از همین جهت است که در این اوآخر توریزم در جهان به یک منبع مهم رشد اقتصادی، تبدیل شده و در بسیاری ممالک و مناطق جهان از منبع مهم عایداتی به حساب می‌اید. امروز بسیاری از کشورها سعی می‌کنند تا امکانات لازم برای رشد و توسعه سیاحت و توریزم در کشور خویش به وجود بیاورند؛ زیرا توریزم یکی از راه‌های عمده کسب عایدات می‌باشد.

افغانستان با داشتن موقعیت خاص جغرافیایی در آسیا؛ با قدمات تاریخی، دارای آبدات تاریخی، طبیعت زیبا، آب و هوای گوارا و ساحات توریستی از سالیان پیش اتصال دهنده محموله های تجاری کاروان های راه ابریشم بوده، رفت و آمد توجه جهان گردان و به خصوص راهبان بودیزم رابه خود جلب و سرزمین اسرار آمیز بامیان را برای عبادت خود انتخاب کردن و مجسمه های بزرگ و مشهور بودا در کناره کوه تراشیده و ساختند.

پیروان مذهب بودیزم و سیاحان دیگر از هر گوش و کنار جهان سرازیر می‌شدند و همین آثار تاریخی و ساحات توریستی کشور بود که توجه توریستان را به خود جلب نمود. دولت افغانستان به منظور فراهم آوری تسهیلات و انجام خدمات توریستی در سال ۱۳۳۷ هـ. ش. موسسه گرخندوی (افغان تور فعلی) را ایجاد نمود و در سال ۱۳۴۴ هـ. ش. عضویت سازمان جهانی توریزم را کسب کرد.

قبل از جنگ های سه دهه اخیر توریزم در افغانستان یکی از منابع عایدات به حساب می‌آمد. آثار باستانی و دیدنی فراوانی؛ چون: مجسمه های بودا و سایر آثار مربوط به بودا در بامیان، آثار شهر قدیمی بلخ، دره خیر، آثار باستانی فراوان در هرات، قندهار، غزنی، ننگرهار و غیره وجود دارد. در سال های جنگ، توریزم در افغانستان نیز متضرر شد و تنها خبرنگاران که تعداد شان اندک بوده به افغانستان رفت و آمد داشتند. در این اوآخر که شرایط امنیتی نسبتاً بهتر شده و اگر در سرتاسر افغانستان صلح و آرامش تامین گردد و دولت تلاش های زیاد را به خاطر توسعه صنعت توریزم به عمل آورد، ضروریات دیگر توریزم؛ مانند: هوتل ها، امکانات حمل و نقل وغیره را فراهم نماید. افغانستان یکبار دیگر به یک مملکت مهم توریستی مبدل خواهد شد.

مناطق توریستی کشور

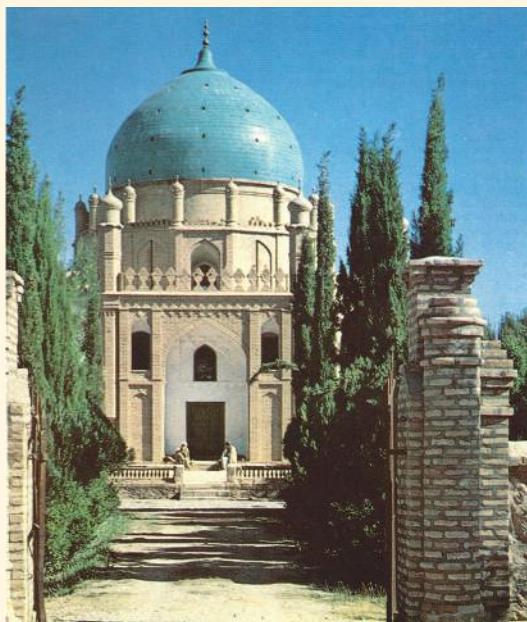
مناطق و ساحات توریستی افغانستان را معمولاً ساحات زیبای طبیعی (آبشارها، سواحل دریاها، جهیل ها، کوه ها وغیره) و همچنان ساحات و آثار کلتوری (موزیم ها، آبدات تاریخی و مذهبی، بازار های صنایع دستی وغیره) تشکیل میدهد. شهرها و مناطق مهم توریستی افغانستان عبارت انداز: بامیان، بلخ، سمنگان، هرات، غور، غزنی، کندهار، کابل، جلال آباد، لشکر گاه وغیره.

در بامیان مغاره های حکاکی شده، مجسمه ها و بند امیر، در ولایت بلخ زیارت روشه

شريف، در هرات مصلالها و منارهای تاریخی، زيارت خواجه عبدالله انصاری، برج عیاران، قلعه اختیارالدین، خواجه غلطان، در ولایت غور منار جام، در غزنی منارهای تاریخی، تپه سردار، بالاحصار و آثار تاریخی و در ننگرهار باع ممله و آثار تاریخی هده وغیره قابل ياد آوري مي باشد. آثار باستانی در بعضی شهرها؛ چون هرات به حدی است که یونسکو آن شهر را به عنوان يكی از شهرهای تحت پوشش خود انتخاب کرده است؛ غزنی بنابر داشتن مزارها و بناهای تاریخی به حیث شهر فرهنگی بین المللی و تورستی شناخته شد.

منار جام نيز مانند ده ها آثار کشور از ارزش خاص تاریخی و کلتوری برخوردار است.

مقبره (میرويس نیکه) در کندهار که ارزش تاریخی و کلتوری برای سیاحان دارد.

باید تذکر داد که افغانستان دارای ساحتات بسیار خوب طبیعی، توریستی و پارکهای تفریحی می باشد که میتوانیم؛ به طور مثال از کوههای پامیر خورد، مناطق طبیعی دیدنی دره نورستان، پارک ها و باغها در شهر کابل، جلال آباد، هرات، کندهار، مزارشريف، تخت استالف، بند قرغه و دره پغمان در کابل وغیره ساحتات طبیعی در ولایات مختلف کشور نام ببریم که در نقشه ساحتات توریستی افغانستان میتوانید آن را مشاهده کنید.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به پنج گروپ تنظیم شوند، هر گروپ نقشه توریزم افغانستان را مطالعه نموده، فعالیت ذیل را انجام دهند و نتیجه کارخویش را در صنف ارائه نمایند.

- گروپ اول: شهرها و محلات مهم توریستی را لست کنند.
- گروپ دوم: نام های مناطقی که در آن عبادت گاه های اسلامی و زیارت ها و جود دارند لست کنند.
- گروپ سوم: بازارهای صنایع دستی را لست کنند.
- گروپ چهارم: ساحت مناطق طبیعی جالب و دیدنی را لست کنند.
- گروپ پنجم: مناطقی که در آنجا مراکز خدمات توریستیکی وجود دارند لست کنند.

سؤال‌ها

- ۱- مناطق مشهور توریستی افغانستان را نام ببرید؟
- ۲- کدام مؤسسه توریستی افغانستان، فعلاً خدمات توریستیکی را انجام می دهد؟
- ۳- چرا در این اواخر تعداد کمی از توریستها به افغانستان می‌ایند؟ به نظر شما در افغانستان به خاطر جلب توریستها کدام فعالیت‌ها باید صورت گیرد.

فعالیت خارج از صنف

با استفاده از متن درس و نقشه توریزم، جدول ذیل را در کتابچه‌های خود خانه پری نمایید.
توریزم در افغانستان

شماره	جادبه‌های طبیعی که توریست ها به آن علاقه دارند	شماره	جادبه‌های کلتوری و مذهبی که توریست‌ها به آن علاقه دارند
۱	بند امیر	۱	موزیم کابل
۲	۲	۲	
۳	۳	۳	
۴	۴	۴	
۵	۵	۵	

تصویر کلکتور یا آب گرم کن آفتابی

راجح به انرژی چه معلومات دارد؟

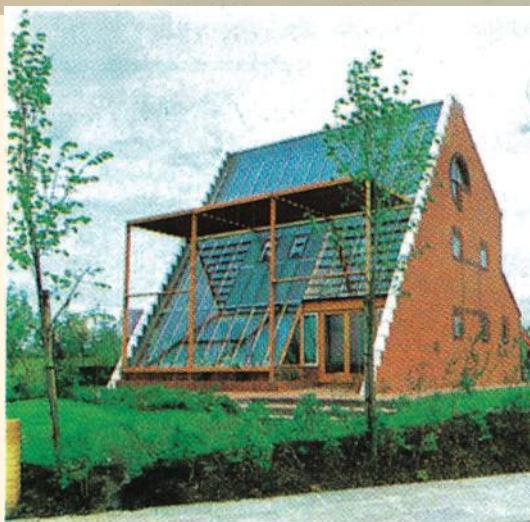
انرژی، عبارت از نیرو و یا قوه است که به اثر آن تحرک در صنایع، ماشین آلات و تولیدات صنعتی به وجود می آید.
در کشور ما افغانستان منابع فراوان انرژی و معادن وجود دارد که هم در سطح زمین و هم در زیر قشر زمین یافت میشود.
صنایع افغانستان در حال حاضر به انرژی ضرورت دارد تا ماشین های خورد و بزرگ را به حرکت در آورد. تجارت، صنعت، حمل و نقل وغیره فعالیت های حیاتی مستقیماً به آن وابستگی دارد.

منابع مهم انرژی عبارت اند از: زغال سنگ، نفت، گاز، آب، باد، آفتاب وغیره.
- زغال سنگ از جمله منابع عمده تولید انرژی در افغانستان بوده مخصوصاً در حال حاضر که منابع دیگر انرژی؛ مانند: نفت و گاز قیمت تر میباشد؛ بنابر این زغال سنگ به حیث یک ماده مولد انرژی نسبتاً ارزان و دارای اهمیت است.

- تحقیقات و مطالعات که در مورد تفحص نفت از سال ۱۳۱۵ هـ. ش. از طرف جیولوژست های افغانی و خارجی صورت گرفته بود معلوم شد که ذخایر نفت در بسیاری از نقاط کشور مانند: ساحات شمالی، غربی و جنوب غربی وجود دارد.

- منبع دیگر تولید انرژی در افغانستان گاز طبیعی است. گاز طبیعی از جمله معادن مهم در افغانستان به شمار رفته و از نظر مصرف آن در داخل و صدور آن به خارج حائز اهمیت است. علاوه از تنویر و گرم کردن منازل در پخت و پز و در بکار انداختن فابریکات صنعتی نیز حائز اهمیت زیاد می باشد.

فلزات بخش دیگری از مواد معدنی است که انسان برای وسایل و آلات فلزی از آن استفاده

تصویر از دستگاه سولر انرژی که توسط آن انرژی آفتاب را ذخیره می‌کند

می‌کند. انکشاف فعالیت‌های اقتصادی، تجاری، تحقیکی وغیره تا حد زیادی با انکشاف و پیشرفت صنایع فلزی مربوط می‌باشد که از جمله فلزات آهن و المونیم ارزش خاص دارد.

- منابع آب در افغانستان باعث تولید انرژی برق می‌گردد؛ از نیروی برق در توزیع منازل، پخت و پز و به کار اندختن ماشین آلات برقی کار گرفته می‌شود. در افغانستان انواع دیگر انرژی نیز وجود دارد که در بعضی جاها از آن استفاده می‌کنند، ممکن است در آینده در سراسر کشور عمومیت پیدا نماید؛ مانند:

دستگاه برق آفتابی (Solar Energy) پمپ‌های آفتابی، پمپ‌های آبیاری، چراغ‌های خورشیدی وغیره. درین اواخر وزارت انرژی و آب در نظر دارد که به مصرف هشت میلیارد دالر بند‌های برق آبی را بالای دریای کوکجه، دریای کنر و سایر دریاهای افغانستان اعمار نماید. موثریت استفاده از انرژی که منابع تجدید پذیر طبیعی دارند؛ مانند: آب، باد و آفتاب در این است که از آلوده شدن محیط زیست جلوگیری می‌نماید و هم از سوخت موادی؛ مانند: چوب، گاز، زغال سنگ و تیل صرفه جویی به عمل می‌آید.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروپ تقسیم شوند؛ گروپ اول در مورد انرژی و گروپ دوم در مورد اهمیت انرژی در زندگی روزمره شان صحبت نموده و نتیجه بحث خود را به دیگران ارائه نمایند.

سؤال‌ها

- ۱- انرژی را تعریف نماید و منابع مهم آنرا نام بگیرید.
- ۲- چرا زغال سنگ از مواد مهم تولید انرژی به شمار می‌رود؟
- ۳- راجع به اهمیت آب در تولید انرژی برق معلومات دهید؟
- ۴- اهمیت انرژی را توضیح نماید؟

فعالیت خارج صنف

شمادر یک شباهه روز گذشته از کدام نوع انرژی استفاده کردید درباره آن که از کدام منبع به دست آمد، در کجا تولید شده و چگونه به دسترس شما قرار گرفته، معلومات تازرا در یک صفحه بنویسید.

اهمیت انرژی و منابع آن (انرژی قابل تجدید و غیر قابل تجدید)

راجع به انرژی چه معلومات دارد؟

مواد معدنی که زنده گی انسان‌ها را تغییر داده و در رشد اقتصادی و اجتماعی جوامع بشری قابل اهمیت است، عبارت از مواد سوخت می‌باشد. نفت، گاز و زغال سنگ یکی از منابع مهم انرژی بوده و از انرژی می‌توانیم برای حرارت، روشنایی و قوه محركه استفاده نماییم از این لحاظ انرژی و منابع آن از اهمیت خوب اقتصادی برخوردار است.

منابع انرژی قابل تجدید و غیر قابل تجدید چه مفهوم را افاده می‌کند؟

در طبیعت دونوع منابع انرژی وجود دارد که عبارت اند از: منابع انرژی قابل تجدید و منابع انرژی غیر قابل تجدید بوده که هر کدام آنرا به تفصیل می‌خوانیم:

منابع انرژی قابل تجدید آن منابعی را گویند که در طبیعت به وفرت پیدا می‌شود، انسان می‌تواند به شکل دوامدار از آن استفاده کند و امکان دسترسی دوباره به آن میسر می‌باشد؛

مانند: آب، باد و آفتاب که دائم در طبیعت وجود دارد و پایان ناپذیر و قابل تجدید اند.

منابع انرژی غیر قابل تجدید آن منابع را گویند که پس از مدتی ذخایر آن به پایان میرسد مانند: ذخایر زغال سنگ، نفت و گاز که انسان نمی‌تواند به شکل دوامدار از آن استفاده کند. انرژی حرارتی که از سوختاندن زغال سنگ، نفت و گاز حاصل می‌شود باعث آلوده گی محیط زیست و سبب گرم شدن زمین می‌گردد. در کشور ما افغانستان از هردو نوع منابع انرژی استفاده می‌شود.

در افغانستان در پهلوی منابع انرژی غیر قابل تجدید (زغال سنگ، نفت و گاز) از منابع انرژی قابل تجدید نیز استفاده صورت می‌گیرد که از آنجمله آب یکی از منابع عمده انرژی قابل تجدید به حساب می‌آید.

دریاهای که دارای نشیب زیاد باشند منبع خوبی برای تولید برق محسوب می‌شوند. با اعمار بندها و نصب توربین‌ها می‌توانیم از آب، انرژی برق را تولید نماییم.

برق آبی که از نیروی آب تولید می‌شود نسبت به زغال سنگ، نفت و گاز اقتصادی می‌باشد.

تصویر دیگ آفتابی

تولید برق آبی نسبتاً ارزان تام می شود؛ زیرا که تولید برق آبی به اساس جریان دائمی آب صورت می گیرد. منابع دیگری تولید برق باد است. که از باد به منظور تولید برق در بعضی مناطق کشور مطا طور امتحانی استفاده به عمل می آید. ممکن است در آینده در سرتاسر کشور توسعه پیدا نماید. منبع دیگر تولید برق، انرژی آفتاب است که از آن جمله کولکتورهای آفتابی (آب گرم کن) چراغ های آفتابی، دیگر های پخت و پز

وغيره که با استفاده از انرژی آفتاب نتیجه مطلوب را بار آورده است. با توسعه کولکتور های آفتابی در کشور هم صرفه جویی در مصرف برق صورت خواهد گرفت وهم از آلوده گی محیط زیست جلو گیری خواهد شد.

در حال حاضر از انرژی آفتاب در بعضی از ولایات کشور استفاده صورت می گیرد و پروسه کار آن جریان دارد.

فعالیت داخلی، صنف

شاگردان به دو گروپ تقسیم شوند؛ گروپ اول در باره منابع انرژی قابل تجدید و گروپ دوم در باره منابع انرژی غیر قابل تجدید مباحثه نموده، نتیجه بحث خود را به دیگران ارائه نمایند.

سؤال‌ها

- ۱- چرا به منابع نفت، گاز و زغال سنگ منابع غیر قابل تجدید می گویند؟

۲- منابع مختلف انرژی را نام بگیرید.

۳- کدام منابع را منابع انرژی غیر قابل تجدید می گویند، جواب غلط را مشخص نمایید.

الف. آب ب. زغال سنگ ج. باد د. آفتاب

۴- انرژی قابل تجدید و غیر قابل تجدید از هم چه فرق دارند، توضیح نمایید.

فعالیت خارج صنف

اگر در جای بودباش تان از کدام منع انرژی قابل تجدید استفاده صورت می‌گیرد؛ درباره آن که انرژی تولید شده مذکور از کدام منع به دست آمده و چگونه تولید می‌شود، معلومات راجمی آوری ویه هصنفان تان ارائه نماید.

برق (حرارتی و آبی)

نمای از فابریکه برق سروبی از برق در افغانستان به چه منظور استفاده می شود؟

از برق به حیث مهم ترین منبع انرژی در تمام فعالیت های صنعتی، اقتصادی، تنویر شهرها و منازل، کارخانه ها و آلات برقی استفاده میشود. از نیمه اول قرن بیست استفاده آن در کشور آغاز گردید و تحول بزرگ را در صنایع و جامعه پدید آورد.

برای اولین بار در افغانستان در زمان سلطنت امیر عبدالرحمن خان دستگاه کوچک برق به کار افتاد که عبارت از یک داینوموی کوچک بود که ظرفیت چهل چراغ برق را داشت و در شهر کابل در سال ۱۲۷۲ هـ. ش. به کار اندخته شد و برای تنویر ارگ از آن استفاده به عمل می آمد. به تعقیب آن در سال های ۱۲۷۵ - ۱۲۷۷ هـ ش چندین دستگاه کوچک برقی دیگر از انرژی بخار یکی پی دیگر به کار اندخته شد. در سال ۱۲۹۰ هـ. ش. یک دستگاه ماشین برق به قوه ۱۹ کیلووات توسط بخار در شهر جلال آباد به کار اندخته شد و بلافخره در سال ۱۲۹۶ هـ. ش. یک دستگاه کوچک تولید برق از بخار به قوه ۱۵ کیلووات در پغمان فعل گردید.

در افغانستان از بندهای برق نیز به منظور تولید برق استفاده می شود.

بند های برق که در کشور اعمار شده از مدت چهل سال بدینسو هیچ گونه انکشاف و پیشرفت در آن صورت نگرفته؛ بنابر این نیازمندی های کشور ما را مرفوع نمی سازد. در حال حاضر که نفوس شهر ها فوق العاده زیاد گردیده نیازمندی روز افزون مردم به انرژی برق نیز بیشتر گردیده است.

مطابق ماستر پلان برق، افغانستان دارای ۲۴۰۰۰ میگاوات ظرفیت برق بوده از جمله برق

فابریکه
برق سرویس

آبی ۲۳۰۰۰ میگاوات، بقیه برق آن حرارتی است که تولید آن از منابع گاز طبیعی، زغال سنگ و نفت در نظر گرفته شده که تولید و انکشاف آن به سرمایه گذاری هنگفت ضرورت دارد. در کشور ما انرژی برق آبی را به واسطه احداث بندهای برق استحصال می نمایند که بعضی از پروژه های بند برق عبارت اند از: برق نخلو، بند برق سرویس، برق ماهیپر، بند برق درونته، بند برق کجکی و برق جبل السراج قابل ذکر میباشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به گروپ های مناسب تقسیم شوند، هر گروپ روی اهمیت برق در حیات روزمره بحث نموده و نتیجه بحث خود را به دیگران ارائه نمایند.

سؤال‌ها

- ۱- اولین دستگاه برق در زمان سلطنت کدام پادشاه و در کجا به کار اندخته شد؟
- ۲- از برق در کدام فعالیت ها استفاده می شود؟
- ۳- افغانستان دارای ظرفیت چقدر میگاوات برق آبی بوده و بقیه برق مورد ضرورت در کشور از کدام منابع به دست خواهند آمد؟

فعالیت خارج صنف

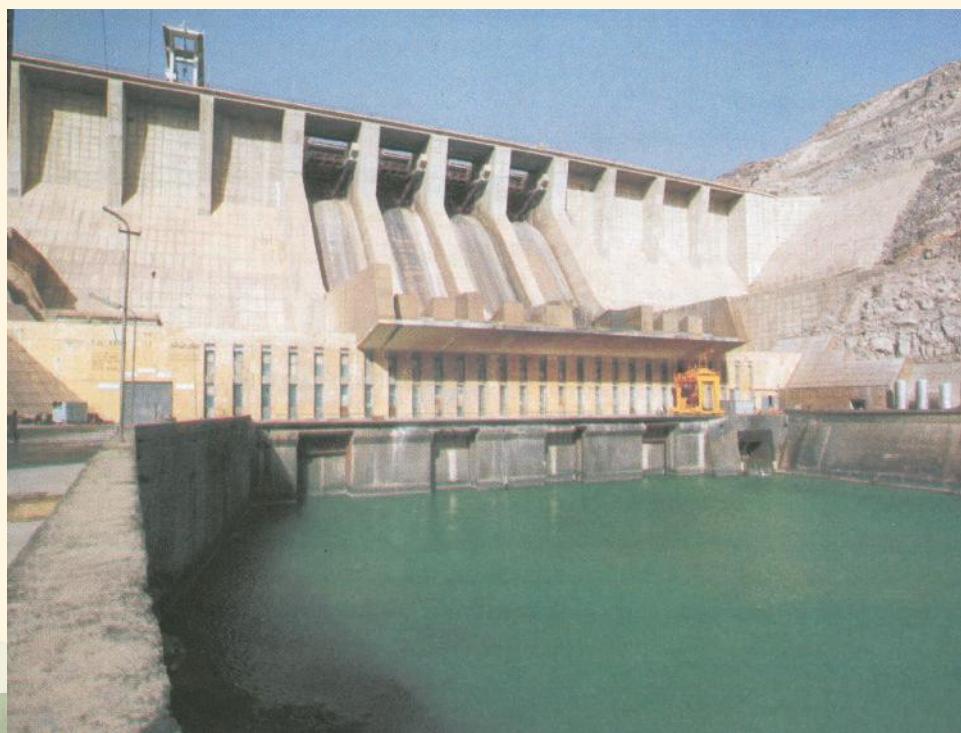
در خانه و مکتب تان برق وجود دارد یا خیر؟
اگر وجود دارد از کدام منبع تولید شده، در باره آن معلومات جمع آوری نموده و در درس بعدی در باره آن صحبت نمایید.

الف- برق آبی

از نیمه اول قرن بیستم، برق به حیث مهم ترین منبع انرژی در دستگاه های صنعتی و سایر فعالیت های بشری مطرح بحث گردید، استحصال و استهلاک آن به سرعت افزایش یافت. بنابر اهمیت روز افرون برق، سروی آبهای جاری افغانستان صورت گرفت و چنین اظهار نظر به عمل آمد که افغانستان، بنابر داشتن نسبیتی های زیاد در مسیر دریاها تقریباً در هر دریا برای اعمار بندهای برق متعدد مساعد بوده و در حقیقت دریاهای افغانستان، اقتصادی ترین منبع تولید برق شناخته شده است.

از روی سرویهای مقدماتی که در قسمت تولید برق در افغانستان صورت گرفته است معلوم می گردد که در حدود ۲،۵ میلیون کیلووات ساعت برق از دریاهای افغانستان استحصال شده می تواند؛ اما فعلاً یک اندازه کم این قوه تحت استفاده قرار دارد. در حال حاضر تولید برق نه تنها از منابع دریایی صورت می گیرد؛ بلکه از منابع حرارتی؛ مانند: زغال سنگ، نفت و گاز نیز برق تولید می شود.

فابریکه تولید برق آبی نغلو

افغانستان دارای دستگاه‌های متعدد برق آبی است که ذیلاً به شرح هر یک آن می‌پردازیم:

۱- دستگاه بند برق نفو

دستگاه مؤلد برق آبی نفو بزرگترین دستگاه تولید برق افغانستان می‌باشد که به فاصله تقریباً ۷۰ کیلومتر در شرق کابل موقعیت دارد. این دستگاه دارای چهار پایه توربین به ظرفیت مجموعی ۱۰۰۰۰ کیلو وات فی ساعت است.

کار ساختمان دستگاه متذکره در سال ۱۳۳۹ هـ. ش. آغاز و در سال ۱۳۴۶ هـ. ش. تکمیل و مورد بهره برداری قرار گرفت.

۲- دستگاه برق آبی سروبی

دستگاه برق آبی سروبی بالای دریای کابل در سروبی به ارتفاع ۱۵۹۶ متر از سطح بحر احداث شده است. این دستگاه دارای دو توربین بوده که ظرفیت هر توربین آن ۱۱۰۰۰ (جمعاً ۲۲۰۰۰) کیلووات فی ساعت می‌باشد.

کار ساختمان آن در سال ۱۳۳۰ هـ. ش. آغاز و در سال ۱۳۳۶ هـ. ش. انجام پذیرفت. دستگاه برق سروبی دو امتیاز مهم دارد، یکی نزدیک بودن به مرکز(کابل) و مراکز صنعتی و دیگر این که مجرای دریای کابل در قسمت تنگی ابریشم واقع گردیده و دارای طول و نشیبی زیاد می‌باشد که با موجودیت این وضع طبیعی می‌تواند در هر چند کیلومتر نشیبی پیدا نماید، یعنی از مجرای تنگ ابریشم در این دستگاه برق، نیز استفاده نهایی به عمل می‌آید. از برق تولید شده سروبی برای تنویر شهر کابل و دیگر مؤسسات صنعتی پایتخت استفاده می‌گردد.

۳- دستگاه برق ماہیپر

دستگاه برق ماہیپر در ۴۰ کیلومتری شرق کابل موقعیت دارد. این دستگاه دارای سه توربین بوده و ظرفیت تولیدی هر توربین آن ۲۲۰۰۰ (جمعاً ۶۶۰۰۰) کیلووات می‌باشد.

کار ساختمان این دستگاه در سال ۱۳۳۱ هـ. ش. آغاز و در سال ۱۳۴۵ هـ. ش. به پایه اکمال رسید و بهره برداری سپرده شد. این دستگاه از جمله دستگاه برق موسمی بوده، در حین وفور آب فعال و هنگام کمی آب متوقف می‌گردد. برق تولید شده آن در شهر کابل به مصرف می‌رسد.

۴- فابریکه بند برق درونته

کار ساختمان این فابریکه در ولايت ننگرهار در ساحه درونته در سال ۱۳۳۹ هـ. ش. آغاز و در سال ۱۳۴۳ هـ. ش. تکمیل و بهره برداری سپرده شد. این دستگاه دارای سه توربین بوده که ظرفیت تولید مجموعی برق آن ۱۲۰۰۰ کیلووات فی ساعت می‌باشد.

از برق تولید شده این دستگاه در روشنایی شهر جلال آباد و مؤسسات صنعتی و هم برای پمپ کردن آبیاری ۳۲۵۰۰ جریب زمین بکار می‌رود.

۵- فابریکه برق جبل السراج

دستگاه برق جبل السراج بالای دریای سالنگ اعمار شده ارتفاع دستگاه با توربین ۳۷ متر بوده مقدار آبی که بالای توربین می ریزد ده متر مکعب فی ثانیه محاسبه شده است.

کار ساختمان دستگاه جبل السراج در سال ۱۲۹۴ هـ. ش. شروع و در سال ۱۲۹۹ هـ. ش. تکمیل شد.
دستگاه فوق دارای سه توربین بوده و ظرفیت مجموعی آن ۱۵۰۰ کیلووات می باشد.

۶- دستگاه برق کجکی

یکی از بزرگترین دستگاه تولیدی برق در ولسوالی کجکی ولايت هلمند بوده و در ۱۵۰ کیلومتری شهر کندهار واقع است. درین منطقه تأسیس بزرگترین دستگاه برق کشور در نظر گرفته شده بود که ظرفیت تولید ۱۲۰۰۰ کیلووات برق را خواهد داشت. کار ساختمان آن در سال ۱۳۳۰ هـ. ش. آغاز و در سال ۱۳۳۲ هـ. ش. خاتمه یافت. دستگاه فعلی برق آبی در کجکی ظرفیت تولیدی ۳۳۰۰۰ کیلووات برق را داشته و برای تنویر شهر کندهار، هلمند، لشکر گاه، گرشک، ولسوالی سنگین، ولسوالی کجکی، موسی قلعه و تأسیسات صنعتی این مناطق استفاده می شود.

۷- بند برق پلخمری

این دستگاه بالای دریای کندز اعمار شده و در سال ۱۳۲۰ هـ. ش. به فعالیت آغاز کرد و ظرفیت نهایی آن به ۴۸۰۰ کیلووات فی ساعت می رسد. در سال ۱۳۳۶ هـ. ش. دو دستگاه بند برق دوم و سوم پلخمری به ظرفیت ۹۰۰۰ کیلووات فی ساعت ذریعه متخصصین اتحاد شوروی سابق سروی شده و در سال ۱۳۴۱ هـ. ش. به کار آغاز کرد.

در حال حاضر توربین های بند برق پلخمری بازسازی شده و مورد بهره برداری قرار دارد.
از برق تولید شده آن برای مصرف فابریکه نساجی بغلان، سیلو، فابریکه ترمیم موتو و برای تنویر شهر در نظر گرفته شده است.

۸- دستگاه برق ازبکستان

کار ساختمان پروژه تمدید شبکه برق ازبکستان در سال ۱۳۸۶ هـ. ش. آغاز گردید و لین برق به شهر کابل و به بعضی ولایات دیگر کشور تمدید یافت که فعالیت های آن را ذیلاً توضیح می نماییم:

(الف): ۱- تمدید لین انتقال دبل سرکت ۲۲۰ کیلووات از سرحد ازبکستان به حیرتان به طول ۵۳ کیلومتر.

۲- تمدید لین انتقال دبل سرکت ۲۲۰ کیلووات از نایب آباد به مزار شریف به طول ۲۳ کیلومتر.

۳- تمدید لین انتقال دبل سرکت ۲۲۰ کیلووات از نایب آباد به پلخمری به طول ۱۶۴ کیلومتر تمدید یافت. و در سال ۱۳۸۷ هـ. ش. تکمیل گردید که ظرفیت ۳۰۰ میگاوات انرژی برق را دارا می باشد.

(ب): ۱- تمدید لین انتقال دبل سرکت ۲۲۰ کیلووات از پلخمری به کابل به طول ۲۰۲ کیلومتر و ساختمان سب سیشن ۲۲۰/۱۱۰ کیلووات در دشت چمنله (سر کوتل خیرخانه) به ظرفیت ۳۲۰ میگاوات امپیر در مجموع در امتداد لین از حیرتان الی کابل به تعداد (۱۳۸۳) پایه کتاره دار فلزی به کار رفته است. در سالنگ ها هم بعضی از پایه ها به ارتفاع ۳۸۰۰ متر از سطح بحر نصب گردیده است که البته تا حدی احتیاج مردم عامه را در شهر کابل و ولایات مجاور تکافو می کند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروپ تقسیم شوند، یک گروپ روی اهمیت برق نفلو و سروبی، گروپ دیگر روی اهمیت بند برق ماهیپر و درونته و گروپ سومی روی اهمیت بند برق جبل السراج و پلخمری مباحثه نموده نتیجه بحث خود را به دیگران ارائه نمایند.

سؤال‌ها

- ۱- بند های مشهور برق کشور را نام ببرید؟
- ۲- از برق تولید شده دستگاه سروبی و ماهیپر در کجا استفاده می شود؟
- ۳- قوه برقی که از دریا های افغانستان تولید آن امکان دارد، چقدر تخمین گردیده است؟

از چهار جواب، صحیح آن را انتخاب نمایید:

- الف- ۱,۸ میلیون کیلووات فی ساعت ب- ۵,۲ میلیون کیلووات فی ساعت
ج- ۳,۵ میلیون کیلووات فی ساعت د- ۱,۵ میلیون کیلووات فی ساعت
۴- لین برق ازبکستان چه وقت تکمیل و ظرفیت آن به چند میگاوات می رسد؟

فعالیت خارج صنف

اگر در منطقه بود باش تان کدام فاکتوریکه برق آبی و یا حرارتی موجود باشد در باره آن که از کدام منبع برای روشن شدن انرژی برق از آن استفاده به عمل می آید، معلومات را جمع آوری و به همصنفان تان ارائه نمایید.

ب. برق حرارتی

یک دستگاه برق حرارتی در شهر کابل

تی

برق حرارتی که معمولاً از سوختاندن زغال سنگ، نفت و گاز حاصل میشود؛ منبع خوبی تولید برق در افغانستان بوده، بعد از برق آبی به درجه دوم مورد استفاده می باشد. اولین فابریکه برق دیزلی در سال ۱۳۵۱ ه.ش. در کابل تأسیس شد. یکسال بعد از آن فابریکه کوچک دیگری دیزلی به ظرفیت ۳۰۰ کیلووات ساعت به منظور توزیر فابریکه پشمینه بافی کندهار تأسیس شد. در سال ۱۳۳۱ ه.ش. دو پایه ماشین تولید برق دیزلی هریک به ظرفیت ۵۰۰ کیلووات در شهر هرات به کار انداخته شد.

قرار راپور سال ۱۳۸۵ ه.ش. وزارت انرژی و آب، ظرفیت دستگاه های برق حرارتی افغانستان، در مجموع به (۴۲,۷) هزار کیلووات فی ساعت می رسید که (۱۲,۵) فیصد تمام ظرفیت دستگاه های برق کشور را تشکیل میداد.

در حال حاضر دستگاه های برق کوچک دیزلی، عمدہ ترین وسیله تولید برق در شهرها و ولایات مانند: مزارشریف، شیرغان، تخار، هرات، غزنی و کابل میباشد که مواد سوخت آنرا تیل و قسمًا گاز تشکیل میدهد.

بزرگترین دستگاه برق حرارتی کشور در ۲۰ کیلومتری غرب شهر مزارشریف موقعیت دارد و در آن از گاز طبیعی که از جوزجان توسط پایپ لاین انتقال می یابد استفاده می شود. این دستگاه در سال ۱۳۴۳ ه.ش. توسط یک انسیتیوت روسی به درخواست وزارت معادن و صنایع آن وقت احداث شد.

ظرفیت دستگاه نامبرده ۳۶ هزار کیلووات در ساعت بوده دارای سه توربین از گاز طبیعی میباشد و امکان ازدیاد آن تا ۴۸ هزار کیلووات نیز موجود است.

دستگاه دیگر برق حرارتی در شرق شهر کابل در منطقه هودخیل موقعیت دارد، ظرفیت آن

۴۳،۶ هزار کیلووات بوده، متأسفانه در اثر جنگ‌ها تخریب گردیده است. ترمیم دستگاه فوق با کمپنی Alston کشور سویزرنند منعقد گردیده که در آن ترمیم توربین سوم و توربین نمبر چهارم آن پیش‌بینی شده است.

ناگفته نباید گذشت که پروژه‌های دیگر برق حرارتی نیز در کشور در نظر گرفته شده که از جمله می‌توان پروژه تولید گاز توربین شبرغان را نام برد که این پروژه قرار است به کمک مالی اداره اکشافی ایالات متحده امریکا به ظرفیت ۱۰۰ - ۱۵۰ میگوات در آینده احداث گردد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به گروپ‌های مناسب تقسیم شوند؛ هر گروپ روی اهمیت و یکی از دستگاه برق حرارتی مباحثه نموده و نتیجه بحث خود را به دیگران ارائه نمایند.

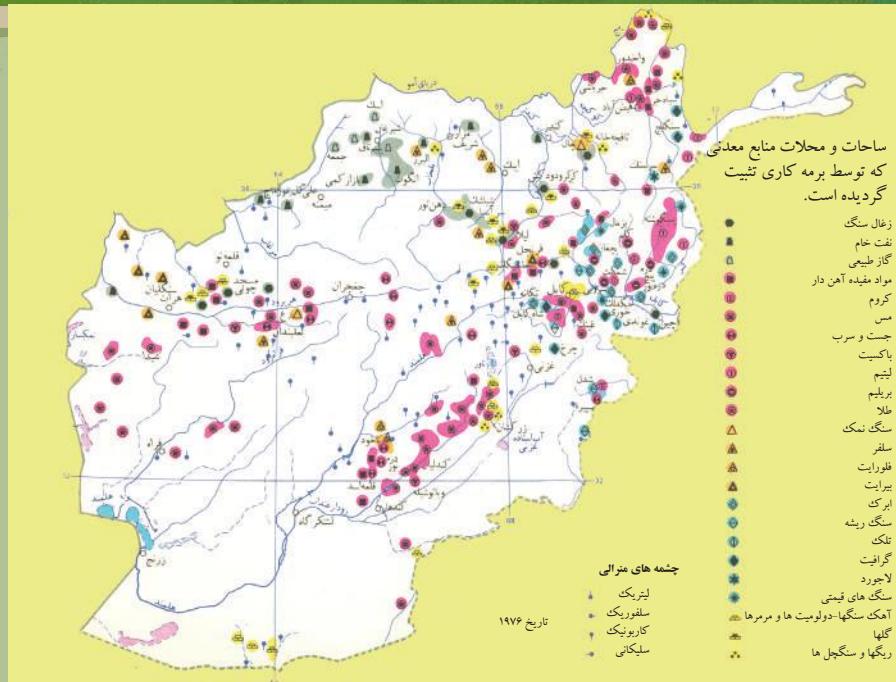
سؤال‌ها

- ۱- بزرگترین دستگاه برق حرارتی افغانستان در کجا موقعیت دارد؟
- ۲- در حال حاضر دستگاه کوچک برق دیزلی افغانستان را نام بگیرید؟
- ۳- اولین کارخانه برق دیزلی در کدام سال و در کجا احداث گردیده است، نام ببرید؟

فعالیت خارج صنف

چرا عوض برق آبی از برق حرارتی کار می‌گیرند مزایای برق حرارتی و آبی را مقایسه نموده معلومات خود را در درس آینده به همسنفان خود ارائه نمایید.

درس پانزدهم زغال سنگ

به نقشه منابع معدنی افغانستان نظر اندازید.

ذخایر زغال سنگ در کدام مناطق افغانستان وجود دارد؟

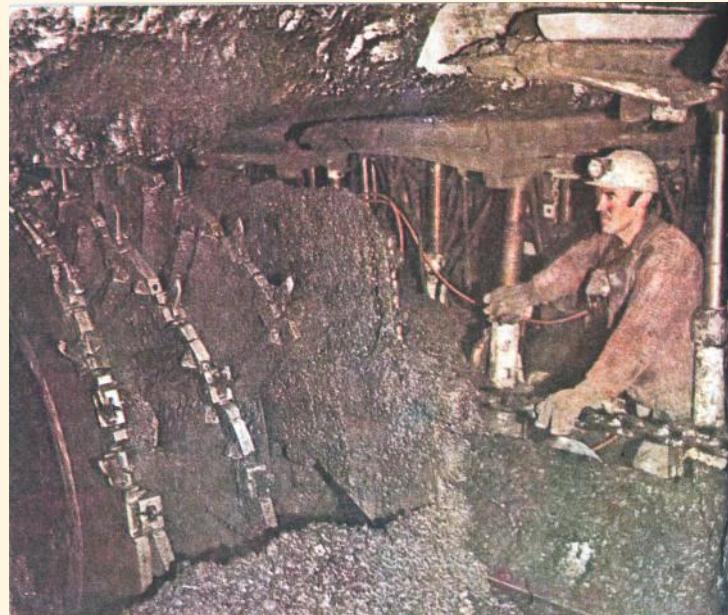
زغال سنگ بقایای متحجره اشجار است که با تحولات دوره های جیولوژیکی تحت رسوبات و طبقات خاک قرار گرفته و با گذشت زمان طولانی به اثر فشار و حرارت زیاد از حالت اصلی تغییر شکل نموده و در نتیجه به زغال سنگ تبدیل شده است.

زغال سنگ از جمله منابع عمده تولید انرژی بوده خاصتاً در حال حاضر که قیمت منابع نفت و گاز روز افزون است؛ بنابر این زغال سنگ به حیث یک ماده مولد انرژی نسبتاً ارزان حائز اهمیت میباشد.

استخراج زغال سنگ از زمان های خیلی سابق در افغانستان معمول بوده است. تحقیقات درباره ذخیره زغال سنگ افغانستان اولین بار در سال ۱۳۲۰ ه.ش. توسط هیأت جیولوژست های هندی در مناطق کهمرد، آشپشته، دره صوف، تاله و برفك صورت گرفت. استفاده از زغال سنگ به پیمانه کوچک از همان زمان به بعد آغاز یافت، در حالیکه بهره برداری از این ذخایر در سال های بعد از جنگ جهانی دوم بیشتر و تولید سالانه آن از ۱۲۰ تا ۱۶۰ هزار تن افزایش یافته است.

صرف نظر از ذخایر نسبتاً کوچک زغال سنگ که در مناطق مختلف کشور وجود

دارد، ذخایر نسبتاً بزرگ زغال سنگ یک ساحة وسیع را در شمال و غرب افغانستان احتوا می نماید که از تخار تا هرات توسعه یافته است و ساحة تخمیناً ۳۵ هزار کیلومتر مربع را در بر می گیرد. مقدار زغال سنگ افغانستان که در آشپشته، کرکر، بنگی (ده میلی جنوب شهرخان آباد)، کرخ و سبزک هرات و دره صوف ثبت گردیده است ۲۰۰ میلیون تن تخمین شده است.

تصویر یک معدن زغال سنگ

ذخایر زغال سنگ افغانستان از کیفیت خوبی برخوردار است و از آن استفاده زیاد صورت گرفته می شود. استخراج زغال سنگ از معادن کشورما، بنابر کوهستانی بودن مناطق مساعد نبودن راه های ترانسپورت استخراج آن به صورت خیلی ابتدایی، بسیار قیمت تمام می شود. با وصف گران بودن قیمت تمام شد، زغال سنگ رول عمده محروقاتی را دارا است.

تولیدات زغال سنگ افغانستان بیشتر از معادن کرکر و آشپشته بوده ۹۰ فیصد را دربر میگیرد؛ از جمله زغال سنگ تولید شده ۷۷ فیصد برای سوخت در دستگاه های صنعتی و متباقی برای تسخین، مورد استفاده قرار می گیرد.

أنواع مختلف زغال سنگ در افغانستان یافت می شود که بعضی مناطق آن را به ترتیب ذیل ذکر می نماییم:

الف-معدن زغال سنگ دره صوف

زغال سنگ دره صوف از لحاظ خصوصیات و تقدم نسبت، به مناطق دیگر افغانستان مقام اول را دارا می باشد و از بزرگترین منبع زغال سنگ در ولایت سمنگان به شمار میرود ذخایر آن به ۷۴ میلیون تن میرسد.

زغال سنگ این ناحیه دارای جنسیت عالی بوده انرژی حرارتی آن زیاد و فیصدی کاربن آن بلند می باشد.

از این معادن طوریکه لازم است استفاده نشده است به دلیل اینکه یکی از مراکز صنعتی دور واقع شده و هم امکانات دسترسی به وسایل حمل و نقل آن نسبتاً محدود می باشد. یک اندازه زغال سنگ این معادن به کابل انتقال داده می شود و متابقی آن به ولایت بلخ منتقل می گردد.

ب-معدن زغال سنگ آشپشه

این معادن در ولایت بغلان به مسافة ۱۱۰ کیلومتری جنوب شهر صنعتی پلخمری در دره سیغان واقع میباشد. با دو آب و میخ زرین ۲۰ کیلومتر فاصله دارد. زغال سنگ این معادن از نظر کمیت و کیفیت حائز اهمیت نمی باشد؛ زیرا از لحاظ ساختمان طبیعی مغلق بوده و در قسمت استخراج آن مشکلات وجود دارد.

ج-معدن زغال سنگ کرکر

معدن کرکر در ده کیلومتری شرق پلخمری و به سمت جنوب شرق این شهر متصل کوه کرکر واقع است. مقدار مجموعی زغال سنگ آن که طبقات آن دو تا سه متر ضخامت دارد به ۱۵ میلیون تن میرسد. جنسیت زغال سنگ آن خوب و قابل استفاده می باشد.

د-معدن زغال سنگ مسجد چوبی سبزک هرات

این معادن در ۱۱۰ کیلومتری شمال شرق ولایت هرات در مجاورت کوتل سبزک در قسمت علیای دریای کرخ موقعیت داشته، جنسیت زغال سنگ این منطقه عالی بوده و از انرژی حرارتی زیاد برخوردار است.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروپ تقسیم شوند؛ یک گروپ درباره تحقیقات و مطالعاتی که در مورد تثبیت مناطق زغال سنگ افغانستان برای اولین بار توسط جیولوجست های هندی صورت گرفته، بحث نموده و گروپ دوم درباره ذخایر موجوده زغال سنگ صحبت نموده و نتیجه بحث خود را به دیگران ارائه نمایند.

سؤال‌ها

- ۱- مناطق تثبیت شده زغال سنگ افغانستان را نام بگیرید.
- ۲- راجع به خصوصیت زغال سنگ آشپشته معلومات دهید.
- ۳- معدن زغال سنگ کر کر از نظر موقعیت جغرافیایی چه اهمیت دارد؟
- ۴- تولیدات بیشتر زغال سنگ که فیصدی بلندتری را در افغانستان دارا می باشد از کدام مناطق به دست می آید جواب صحیح را انتخاب نمایید.
الف. کرکر و آشپشته ب. سبزک هرات ج. دره صوف
د. کرخ هرات

فعالیت خارج صنف

درباره مشکلات و موانع که در استخراج زغال سنگ کشور ما وجود دارد و اینکه این موانع را چگونه رفع کرده می توانیم، یک مقاله مختصر نوشته و به دیگران ارائه نمایید.

نفت و گاز

افتتاح آزمایش و آماده سازی چاه های گازی معادن یتیم تاق و جرقدوق

از نفت و گاز چه استفاده صورت می گیرد؟

نفت و گاز از جمله مواد محروقاتی، مؤلد انرژی و حرارت است؛ در نقاط مختلف کشور ما ذخایر آن وجود دارد که ذیلاً هر کدام آنرا مورد بحث قرار میدهیم:

الف- نفت

نفت، مایع قابل احتراق است که در داخل طبقات رسوی زمین تا عمق ۱۸۰۰ متر پیدا میشود و گاهی در اثر فشار و حرارت داخلی گازی که در بالای نفت است بالا صعود می کند و به سطح زمین می رسد. میلیونها سال قبل از امروز بقایای موجودات حیه و مواد عضوی که در یک منطقه وجود داشت به مرور زمان در زیر طبقات رسوی قرار گرفته و به اثر فشار و حرارت در طول زمان تغییر شکل نموده به نفت تبدیل شده است. برای استخراج نفت، چاه های عمیق حفر می کنند و پایپ لین های ضخیمی را داخل چاه های نفت می نمایند در نتیجه نفت خام فوران کرده و گاهی توسط پمپ به بالا کشیده میشود. نفت خام رنگ سیاه داشته؛ ولی بعد از تصفیه در تصفیه خانه ها رنگ بنفش را به خود گرفته و به آسانی

می سوزد. ذخایر نفت در بسیاری از نقاط کشور ما موجود است که ساحات شمالی، غربی و جنوب غربی را دربر می گیرد و نواحی آن عبارت اند از: قلعه نو، هرات، شرغان، مینه، کندز، تالقان، مزار شریف وغیره و هم چنان در وادی هلمند و کتواز ولایت پکتیکا نیز ذخایر آن پیش بینی شده است.

نفت، موارد استعمال زیادی دارد در تنویر منازل، وسایل حمل و نقل، ماشین آلات صنعتی، صنایع کیمیاوی و صدها مرکبات دیگر؛ چون رابر مصنوعی وغیره استعمال شده و به مصرف میرسد . از مشتقات فرعی آن در تهیه پلاستیک، عطر، صابون، رنگ و حتی در تهیه بعضی مواد خوراکی؛ مثلاً: روغن مارگرین نیز استفاده میشود.

ب- گاز

تشکیل گاز، نیز مانند نفت بوده از بقایای موجودات حیه در نتیجه ترسب مواد عضوی به اثر فشار و حرارت و نرسیدن هوا تغییر شکل نموده به گاز تبدیل شده است.

گاز، از منابع معدنی با ارزش افغانستان بوده، از نظر مصرف آن در داخل و صدور آن به خارج کشور، هم چنان ذخایر نسبتاً بزرگ آن با اهمیت پنداشته میشود، در حالیکه امکانات دریافت گاز در مناطق مختلف کشور موجود است، در حال حاضر ذخایر نسبتاً بزرگ آن در مناطق خواجه گوگردک، یتیم تاق، خواجه بولان و جرقدوق مربوط شهر شرغان دریافت گردیده و اکنون تحت بهره برداری قرار دارد. گاز طبیعی مورد استعمال زیاد دارد، علاوه از اینکه در پخت و پز و گرم کردن منازل به کار میرود، در ساختن مرکبات کیمیاوی نیز از آن استفاده صورت میگیرد و همچنان منبع خوبی برای تولید انرژی برق میباشد که ما چند حوزه آنرا به صورت مختصر از نظر می گذرانیم:

۱- ذخیره گاز خواجه گوگردک

به فاصله ۲۳ کیلومتری شمال غرب شهر شرغان موقعیت دارد، تعداد مجموعی چاه های حفر شده به ۵۲ حلقه میرسد، مجموع ذخایر آن ۴۶,۸ میلیارد متر مکعب گاز و تا کنون ۴۴

مليارد متر مكعب گاز آن استخراج گردیده است.

۲- ذخیره گاز یتیم تاق

اين ذخирه در ۱۸ کيلومتری شرق شهر شيرغان موقعیت داشته؛ ذخایر ثبیت شده آن ۲۰،۸ مiliard متر مكعب می باشد.

۳- ذخیره گاز جرقدوق

اين ذخیره در ۱۵ کيلومتری جنوب غرب شهر شيرغان موقعیت داشته به تعداد ۳۳ حلقه چاه که عمق وسطی آن ۲۲۰۰ متر بوده حفر گردیده است گاز آن از نوع ترش بوده ذخایر مجموعی آن ۲۶ مليارد متر مكعب گاز می باشد که از جمله ۱۵,۳۶۲ مليارد متر مكعب گاز از آن استخراج گردیده است.

۴- ذخیره گاز خواجه بولان

در ۳۰ کيلومتری شرق شهر شيرغان موقعیت داشته، امور برمه کاري آن در سال ۱۳۴۲ هـ.ش. آغاز گردیده است گاز آن از نوع ترش بوده در حدود ۲,۵ مليارد متر مكعب گاز ذخیره دارد. ذخایر عمومی گاز در مناطق فوق الذكر ۱۲۰ مليارد متر مكعب ثبیت شده که از جمله در حدود چهل مليارد متر مكعب آن گاز شيرین و متباقی آن گاز سلفر دار می باشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروپ تقسیم شوند؛ گروپ اول درباره ذخایر نفت افغانستان و گروپ دوم درباره گاز طبیعی مباحثه نموده و نتیجه بحث خود را به دیگران ارائه نمایند.

سؤال‌ها

- ۱- نفت چیست؟
- ۲- راجع به منشأ پیدایش گاز معلومات دهید.
- ۳- موارد استعمال نفت را بیان نمایید.
- ۴- حوزه‌های مهم گاز افغانستان را نام بگیرید.
- ۵- ذخایر نفت در کدام ساحات افغانستان ثبت شده است؟
- ۶- ذخایر عمومی گاز طبیعی در افغانستان به چه پیمانه ثبت شده است:
الف- ۱۳۵ مiliارد متر مکعب
ب- ۱۲۰ مiliارد متر مکعب
ج- ۱۱۰ مiliارد متر مکعب

فعالیت خارج از صنف

از روی نقشه منابع معدنی افغانستان، یک نقشه ترسیم نموده و در آن ساحت نفت و گاز را با علایم مخصوص نشان داده و در درس آینده به همصنfan خود ارائه نمایید.

ذخایر فلزات در کدام مناطق افغانستان وجود دارد؟
اثار مس در سنگ که از عینک لوگر به دست آمده
انسان‌ها از ادوار گذشته با فلزات آشنا بی‌داشته و از آن استفاده نموده اند؛ ولی استفاده از آنها در گذشته‌ها بسیار محدود بوده است. از روی شواهدی که در این زمینه موجود است واضح می‌گردد که اولین فلزی که انسان با آن معرفت حاصل نموده عبارت از مس است و بعدتر آهن بوده است. در کشور ما ذخایر و منابع فلزات وجود دارد که عبارت اند از:
آهن، مس، سرب، کروم، جست و فلزات قیمتی؛ مانند: طلا و نقره که در مورد هر کدام آن به صورت مختصر معلومات میدهیم.

آهن

ذخایر آهن در نواحی و مناطق ذیل وجود دارد:

معدن آهن حاجی گک

معدن حاجی گک که در ۴۵ کیلومتری جنوب شرق بامیان موقعیت دارد و از نظر کیفیت ذخایر آن از معادن بسیار بزرگ و مهم این منطقه به حساب میرود. ذخایر آن به ۱,۸ میلیارد تن بالغ می‌گردد که فیصدی آهن آن ۶۳,۵ فیصد می‌باشد.

ارقام جدید وزارت معادن، ذخایر ثبت شده آن را به ۱۱۰ میلیون تن و ذخایر پیش‌بینی شده آن را ۲۰۷۰ میلیون تن نشان داده اند.

مقدار ذخایر آهن در ناحیه خاکریز قندهار در حدود ۸,۲۳ میلیون تن تخمین شده است.

- معدن آهن غوریان هرات در سال ۱۳۸۸ ه. ش. با یک کمپنی ایرانی عقد قرار داد شده

تا امور اکتشافی آنرا به انجام برساند.

-معدن آهن سیاه دره بدخشان که ذخیره تخمینی آن به ۴۰ تا ۴۵ میلیون تن می رسد علاوه بر

آن معادن دیگر آهن در مناطق پغمان وجود دارد که ذخایر آن به ۱,۳۸ میلیون تن میرسد.

-معدن آهن جبل السراج که اندازه ذخیره آن به ۸ میلیون تن تخمین گردیده فیصدی آهن

آن ۴۵ فیصد میباشد.

مس

در حدود ۱۲ ذخیره معادن مس در ده ولایت افغانستان وجود دارد که ناحیه وسیع بین

پروان، کندهار و فراه را در بر می گیرد که از آن جمله، منطقه بین کجکی، کندهار و مقر

حایز اهمیت میباشد.

-معدن طبقات مس در قسمت های تغر، خورد کابل و حتا کوه های چهلستون دیده میشود.

معدن مس عینک لوگر

در جنوب شرق شهر کابل موقعیت دارد. ذخایر تخمینی آن در حدود ۴ میلیون تن و اندازه

مس در این معدن از ۱,۲ تا ۱,۵ فیصد محاسبه شده است. مقدار ذخایر پیش بینی شده مس

در عینک اضافه تر از ۶ میلیون تن میباشد.

ذخایر معادن مس، در شیدایی هرات، بادغیس، فراه، هلمند، کابل، غزنی، بامیان، غوربند،

اندراپ ولایت بغلان و سرپل نیز قابل اهمیت می باشد.

طلا

طلا در افغانستان در نواحی متفرق در دو طرف هندوکش و جود دارد؛ این ساحة وسیع

از شمال فیض آباد الی کندهار در جنوب غرب کشور توسعه می یابد. معادن مهم طلا در

یفتل بدخشان و مقر غزنی قرار دارد، در ناحیه یفتل چهار رگ احجار کوارتز و طلا و جود

دارد که در هر تن مواد معدنی آن از یک تا ۸۵ گرام طلا موجود می باشد.

-ذخایر دیگر طلا در منطقه زرکشان قلات موقعیت دارد که مقدار طلای آن در هر تن ماده

معدنی ۵، تا ۱۱ گرام میباشد.

هم چنان طلا، یک ساحة وسیع را در مسیر دریای کوکچه و معاونین آن تشکیل میدهد که

مقدار طلای آن در هر متر مکعب ریگ به صورت وسطی ۳۹۴ ملی گرام محاسبه شده است.

نقره

از طلا در ساختن زیورات زینتی و به حیث پشتوانه واحد پولی در بانک‌ها استفاده مینمایند.

ذخایر نقره در نواحی پنجشیر (عمرز تا خواوک)، سیم کوه هرات و منطقه بی بی گوهر، خاکریز کندهار وجود دارد که در قدیم به صورت غیر فنی و ابتدایی از آن استفاده کرده اند، حال از نقره در مسکوکات نقره بی و زیورات کار میگیرند، فلزات؛ مانند: مس، نقره و المونیم قدرت انتقال برق و حرارت را نیز دارا میباشند.

معدن سرب و جست

در افغانستان ذخایر معدن سرب و جست نیز وجود دارد که از آن جمله معدن سرب و جست بی بی گوهر کندهار که ذخایر آن ۲۱۱۰۰ تن جست و ۵۵۰۰ تن سرب محاسبه شده است.

معدن سنگ کروم

علایم موجودیت سنگ کروم در خوست، میدان وردک، محمد آغه و کلنگار لوگر و کندهار قابل ذکر است.

قسمیکه در درس قبلی مطالعه نمودید و تحقیقات جیولوژیکی نشان داده است که در بسیاری از حصص کشور، معادن فلزات وجود دارد؛ این معادن در اقتصاد مملکت حائز اهمیت می باشد. افغانستان از لحاظ داشتن ذخایر فلزی از جمله کشورهای غنی به شمار میرود.

سنگ کرومیت لوگر

طلای که از نورآبہ تخار به دست آمده.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به پنج گروپ تقسیم شوند با استفاده از متن و نقشه معادن افغانستان، فعالیت ذیل را انجام دهند و نتیجه کار خود را در صنف ارائه نمایند:

گروپ اول: مناطق معادن آهن را نام برد و روی نقشه نشان دهند.

گروپ دوم: مناطق معادن طلا را نام برد و روی نقشه نشان دهند.

گروپ سوم: مناطق معادن نقره را نام برد و روی نقشه نشان دهند.

گروپ چهارم: مناطق معادن مس را نام برد و روی نقشه نشان دهند.

گروپ پنجم: مناطق معادن سرب و جست را نام برد و روی نقشه نشان دهند.

سؤال ها

۱- در کشور ما چند نوع فلزات وجود دارد از آن ها نام بگیرید؟

۲- معادن آهن در کدام مناطق افغانستان وجود دارد و مهمترین معدن آن کدام است؟

۳- راجع به مس عینک لوگر معلومات دهید؟

۴- ذخایر سرب و جست در کدام منطقه کشور ما وجود دارد نام ببرید؟

۵- در کشور ما ذخایر نقره در کدام نواحی ثبت شده نام بگیرید؟

۶- طلا نسبت به دیگر فلزات چه برتری دارد؟

فعالیت خارج از صنف

متن درس فلزات و نقشه معادن را مطالعه نمایید و درباره نکات مهم آن در درس بعدی معلومات دهید.

بخش تعلیمات مدنی

فصل اول

در این فصل درس های زیر را می خوانید

• ماقرا به اقتصاد ضرورت داریم؟

• تولید(استحصال ثروت)

• تبادله(مبادله ثروت)

• استهلاک، یعنی چه؟

• عوامل تولید

• زمین یا منابع طبیعی

• کار یا زحمت انسانی

اهداف فصل

از شاگردان توقع می رود که بعد از خواندن این فصل بتوانند؛

• ضرورت به اقتصاد را بدانند.

• اقتصاد را طبقه بندی کرده بتوانند.

• مفاهیم تولید، تبادله و استهلاک را از هم تفکیک کرده بتوانند

• با منابع طبیعی یی که در زمین موجود است، علاقهمندی پیدا کنند.

به خاطر به دست آوردن روزی حلال از طریق کار و زحمت تشویق گردند.

ما چرا به اقتصاد ضرورت داریم؟

زمانی که ما احساس ضرورت می نماییم تصمیم می گیریم که آن را به دست آوریم؛ چون ضروریات انسانها زیاد است و نمی توانند تمام آنها را به دست آورند. پس به نظر شما؛ کدام علم است که بهترین روش استفاده از منابع وامکانات را به ما نشان میدهد تا بتوانیم ضروریات خود را به صورت بهتر به دست آوریم؟

بحث کنید

اقتصاد چیست؟

تصویر خوراکه فروشی

اقتصاد عبارت از بررسی چگونه گی استفاده از منابع کمیاب به منظور تولید کالای با ارزش و توزیع آنها در بین گروپ های مختلف است. علم اقتصاد نوعی مطالعه و بررسی است که با آن میتوان از منابع کمیاب و محدود برای تأمین نیازهای خود حداکثر استفاده را به عمل آورد. به همین سبب گفته می شود که اقتصاد علم توزیع بهتر منابع و علم انتخاب است.

نیازهای انسان خیلی ها زیاد است؛ ولی منابع وامکانات موجود در طبیعت محدود می باشد. ازا بن منابع وامکانات محدود میتوان به روشهای گوناگون استفاده کرد. منابع وامکانات محدود قادر به رفع نیازهای نامحدود و بی اندازه انسان نیستند. به این ترتیب انسان بر سر دو راهی قرار می گیرد و ناگزیر است یکی را انتخاب کند. در اینجا سوال طرح میشود که بهترین روش استفاده از منابع وامکانات کدام است؟

انسان در طول زمان با کار گرفتن از قوای فکری خود، همیشه در صدد یافتن بهترین راه و طریقه بوده است. حاصل این کوشش و تلاش فکری، پدید آمدن (اندیشه اقتصادی) است. با پیشرفت تمدن بشری، اندیشه اقتصادی بشر نیز تکامل یافت و به عنوان علم اقتصاد جز شاخه های معارف بشر قرار گرفت.

علم اقتصادیکی از شاخه های علوم اجتماعی است. اقتصاد از یک طرف رابطه نزدیک با زنده گی و مسایل روزمره مردم دارد و از طرف دیگر با بیان نظریات اقتصادی می تواند نقش وسیعی حتی در بخش های غیر اقتصادی؛ مانند: طراحی پروگرام های تعلیمی و تحقیقاتی داشته باشد. اقتصاد در سیاست نیز با ارائه رهنمود ها برای سیاستمداران تأثیر قابل ملاحظه دارد. همچنان استقرار یک نظام اقتصادی با ثبات از اهداف و در عین حال از مقو مات و ثبات حکومت های موجود در جهان می باشد که به این ارتباط نیز مطالعه علوم اقتصادی و به کار بردن و عمل به آن در بهتر ساختن نظام های مختلف اقتصادی می تواند مفید باشد.

خانواده‌هایی که معاش کم و مصارف زیاد دارند، عاقلانه خواهد بود برای تنظیم و توزیع معاش و دستمزد از نظریه‌های اقتصادی استفاده کنند.

بانگداران، دستگاه‌های صنعتی، خانواده‌ها، حقوق دانان، مهندسان و در بعضی موارد داکتران خلاصه همه و همه جهت اتخاذ بهترین تصامیم در باره امور محولة خویش به مطالعه اصول و کلیات اقتصاد ضرورت دارند.

عده‌یی از اقتصاد دانان به این نظر هستند که: داشتن اطلاعات کلی و اساسی از اقتصاد برای محیط‌های تعلیمی اعم از معلمان، استادان حتی محصلان و شاگردان مکتب جهت استفاده بهتر ضروری است. توضیحات فوق نشان دهنده آنست که اقتصاد پوشش قابل ملاحظه به عمدۀ ترین مسایل زندگی میدهد. این امر خود ضرورت و اهمیت مطالعه علم اقتصاد را می‌رساند.

فعالیت در کدام بخش‌های دیگر زندگی روزمره از نظریات اقتصادی میتوان استفاده نمود؟ در ز مینه چند سطر بنویسید.

بیشتر بدآیند

دستمزد؟ پول یا کالایی که کارفرما به کارمند یا کارگر خود در مقابل کاری که انجام داده می‌پردازد.

خلاصه کنید

- علم اقتصادیکی از شاخه‌های علوم اجتماعی است.
- اقتصاد در سیاست نیز با ارائه رهنمود‌ها برای سیاستمداران تأثیر قابل ملاحظه دارد.
- بخش خصوصی برای استفاده بهتر از منابع خود به نظر یات اقتصاد دانان ضرورت دارد.
- خانواده که معاش و یا دستمزد کم و مصارف زیاد دارد، عاقلانه خواهد بود برای تنظیم و توزیع معاش و دستمزد از نظریه‌های اقتصادی استفاده کند.

سؤالات درس

- ۱- علم اقتصاد مربوط کدام علوم است؟
- ۲- خانواده‌های که معاش و دستمزد کم دارند و مصارف زیاد دارند، اقتصاد خود را چگونه تنظیم نمایند؟
- ۳- آیا علم اقتصاد تنها به حل مسایل اقتصادی می‌پردازد و یا در مسایل غیراقتصادی نیز نقش دارد؟

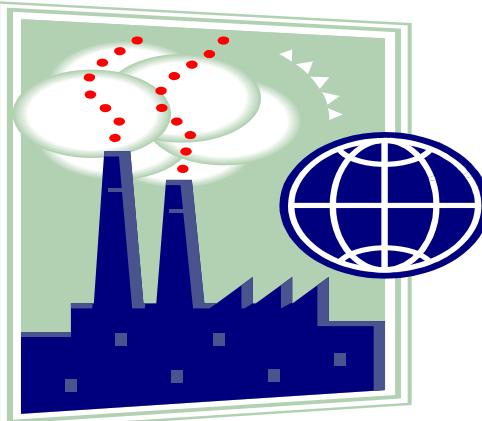
شاگردان به اثر تبع و استفاده از کتاب خانه‌ها در مورد اقتصاد اسلامی مقاله بنویسند.

تولید (استحصال ثروت)

در درس گذشته خواندید که کالا ها و خدماتی که مورد استفاده ما قرار می گیرد از منابع و امکانات که در طبیعت موجود و در دسترس ما قرار گرفته است تهیه میگردد. پس برای اینکه یک کالا آماده فروش و مصرف شود، چه مراحلی را باید طی کند؟

تصویر تراکتور

تصویر فابریکه

بحث نمایید

تولید چیست؟

برای اینکه بتوانیم کالا های مورد ضرورت خود را با استفاده از منابع و امکانات موجود تهیه کنیم، به کار و تلاش ضرورت است و باید با انجام یک سلسله اقدامات، آنها را به کالا های مورد ضرورت خود تبدیل کنیم. خداوند (جَلَّ جَلَالُه) در قرآن کریم می فرماید:

وَأَن لَّيْسَ لِلنَّاسِ إِلَّا مَا سَعَى (النجم: ٣٩).

ترجمه: واينکه نیست انسانا مگر آنچه سعی کرده است.

این سلسله اقدامات که برای تبدیل منابع به کالا های مورد ضرورت صورت می گیرد، به نام تولید یاد می گردد. بنابراین تولید را میتوان چنین تعریف کرد:

تولید عبارت از فعالیت هایی است که در نهایت، منجر به تولید کالا یا خدمات مطلوب می شود.

تولید را میتوان از یک طرف ایجاد فایده و مطلوب بیت برای رفع خواسته ها و ضروریات بشر تلقی کرد و از طرف دیگر، تولید را می توان فعالیت های خواندکه به وسیله آنها (عوامل توولید) (۱) با یکدیگر ترکیب شده و به کالا ها و خدمات تبدیل می گردد.

هر نظام اقتصادی باید قادر به پاسخ سه سؤال اساسی که مربوط به چگونه گی تولید می شود، باشد که آنها عبارت اند از:

الف: کدام کالا ها باید تولید شود؟ یعنی از بین هزاران کالا کدام یک را باید انتخاب و تولید کرد؟ دوم اینکه؛ اندازه تولید هر کدام چه مقدار باشد؟ آیا باید لباس تو لید کرد یا غذا و اگر هردو لزوم به تولید باشد، کدام آن بیشتر و کدام آن کمتر؟

ب: کالا ها چگونه باید تولید شود؟ بعد از اینکه معلوم شد که کدام کالا و به چه مقدار باید تولید شود، این سؤال مطرح میشود که: کالای مذکور را باید با چه روش فنی تولید کرد؟ به طور مثال: آیا برای تولید کالا از برق یا انرژی آبی یا نفتی و یا انرژی اتمی استفاده کرد.

ج: کالا ها باید برای کدام افراد تولید شود؟ بعد از اینکه به سؤال های (الف و ب) جواب گفته شد، این سؤال مطرح می شود که کالا های تولید شده چگونه بین افراد جامعه توزیع گردد. آیا کالا های تولید شده به افراد ثروتمند تعلق گیرد یا به افرادی که دارای عاید کم هستند؟

بدیهی است که هر نظام اقتصادی می کوشد با توجه به معیارهای حاکم در جامعه به این سؤالات جواب داده و به راه حل های مناسب و مطلوب این مسایل دسترسی پیدا کند.

 فعالیت با همکاری همصنfan خود درمورد چگونه گی تولید کالا ها بحث نموده

در زمینه چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

کالا چیست؟ آنچه قابل فروش و یا عرضه و تقاضا است؛ مانند: اموال تجاری، مtau وغیره.

خلاصه کنید (۱)

سؤالات درس

۱- تولیدرا تعریف نمایید.

۲- چطور میتوانیم کالا و خدمات مورد ضرورت خود را با استفاده از منابع و امکانات موجوده تهیه کنیم؟

۳- سه سؤال اساسی که مربوط چگونه گی تولید می شود، نام ببرید.

 کارفانه‌ی

شش نوع کالای را که از منابع و امکانات طبیعت به دست می آید و مورد استفاده انسان ها قرار می گیرد لیست نمایید.

(۱) شاگردان عزیز! از این درس به بعد، به کمک معلم محترم خود مرور بر درس را بنویسید.

مبادله(مبادله) ثروت

در درس گذشته درباره تولید معلومات حاصل نمودیم. در این درس مبادله را میخوانیم.

بحث نمایید

مبادله چیست؟

- یک فرد از کدام طریق و در بدل چه چیز اشیایی را که به آن ضرورت دارد، به دست آورده میتواند؟
- زمانی که پول موجود نبود مبادله چه قسم صورت می‌گرفت؟

تصویر اسعار افغانی

تصویر خوراکه فروشی

مبادله در راستای علم اقتصاد عبارت از داد و گرفت اشیا و خدمات اقتصادی به اشیا یا پول می‌باشد. قبل از ایجاد پول در میان انسانها مبادله جنس به جنس صورت می‌گرفت به طور مثال: فردی که مقدار گندم اضافی داشت و می‌خواست آن را با برنج مبادله کند. باید فردی را پیدا می‌کرد که برنج اضافی داشته باشد، در ضمن حاضر باشد آن را با گندم مبادله کند. یکی از مشکلات این نظام (مبادله جنس به جنس)، پیدا کردن مشتری مناسب بود؛ چون فروشنده تکه که ضرورت به برنج دارد، باید برنج فروشی را پیدا کند که ضرورت به تکه داشته باشد. مشکل دوم نظام جنس به جنس نبودن معیاری برای سنجش ارزش بود؛ زیرا اگر برای مبادله جنس به جنس مشتری مناسب یافت شود؛ باز هم روشن نیست که چند کیلو برنج برابر چند متر تکه باید مورد معامله قرار گیرد. قل از اختراع پول این موضوع روشن نبود؛ اما در حال حاضر، یک متر تکه تبدیل به پول می‌شود و پول آن با برنج مبادله می‌گردد.

مشکل دیگر مبادله جنس به جنس، نبودن معیاری برای ذخیره ارزش بود. در نظام جنس به جنس، خود کالا باید ذخیره می‌شد که مشکلات حفاظت و نگهداری و امکانات تلف شدن کالا موجود بود. این مشکلات باعث شد که بشر در ایجاد یک وسیله دیگر مبادله برآید.

این وسیله عبارت از پول بود که با کمک آن مشکلات مبادله جنس به جنس از بین برداشته شد. پول علاوه بر آن وظایفی دیگری را نیز انجام می دهد که نظام مبادله جنس به جنس از آن عاجز بود. پول در حال حاضر این سه وظیفه اساسی را که در تبادله جنس به جنس امکان پذیر نبود، انجام می دهد که عبارت از: ۱- وسیله پرداخت در مبادله، ۲- وسیله سنجش ارزش، ۳- وسیله پس انداز و حفظ ارزش.

پول در صورت تبادله امروز سهولت های زیاد را فراهم کرده؛ زیرا هر دکاندار یا دهقان زمانی که متعاق خود را می فروشد پول به دست می آورد، ذریعه پول اشیای مورد ضرورت خود را از بازار خریداری می نماید این پول به شکل مسکوکات فلزی یا نوت کاغذی می باشند که همه مردم آن را برای داد و ستد قبول کرده اند.

فعالیت با همکاری همصنفان خود درمورد تبادله جنس با جنس بحث نموده
در زمینه چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

پس انداز چیست؟ بخشی از درآمد قابل تصرف است که در زمان حال مصرف نشده در صندوق های قرض الحسن و سایر صندوق های مالی، یا به صورت پنهان نگهداری می شود.

خلاصه کنید

-
-
-

سوالات درس

- ۱- تبادله را تعریف نمایید.
- ۲- قبل از آنکه پول به میان بیاید تبادله چه قسم صورت می گرفت؟
- ۳- تبادله جنس به جنس چه قسم صورت می گرفت؟

سه وظایف اساسی پول را تحریر نمایید.

استهلاک(صرف ثروت)

در درس گذشته در مورد تبادله معلومات حاصل نمودید در این درس به استهلاک آشنا می شوید.

تصویر اسکواتور که در ساختمان خانه ها و بلند منزل ها از آن استفاده می شود

بحث کنید

استهلاک چیست؟

بخشی از سرمایه های یک کشور از قبیل ما شین آلات، عمارت، سرک ها و راه ها و نظیر آن که در فعالیت های تولیدی از آنها کار گرفته می شوند، به مرور زمان فرسوده می گردند و از بین می روند؛ مقدار سرمایه یی را که صرف اعمار، ترمیم و جاگزین آنها کنیم به نام استهلاک یاد می گردد. یا کاهش ارزش دارایی یا بهای اموال بر اثر کار با گذشت زمان به صورت فرسوده گی یا کهنه گی را استهلاک می گویند؛ به طور مثال: کهنه کردن لباس و یا فرش، میز و چوکی، پر泽ه های موتور، رادیو، تلویزیون، فابریکه ها و ماشین آلات خفیفه و ثقیله و غیره هر کدام اینها برای اینکه کاملاً مصرف شده از بین بود، اوقات مختلف به کار دارد و هم یک شی بعضی اوقات ممکن هم تولیدی باشد هم استهلاکی، یعنی نزد بعضی مردم تولیدی شمرده شود؛ به طور مثال: آهن نزد کسانی که فولاد می سازند شی تولیدی و خود

فولاد که از آن دیگر سامان می سازند، شی استهلاکی می باشد.

مقدار استهلاک بر اساس ارزش کالاهای سرمایه‌ی بی (کارخانه، ماشین آلات و...) که در جریان تولید استفاده می شود، بر آورده می گردد. این برآورد، مبالغی را که باید کنار گذاشته شود تا سرمایه اولیه دست نخورده باقی بماند، تعیین می کند.

همچنین استهلاک بخش از تولید ناخالص ملی سال جاری است که برای جای گزینی سرمایه مادی مصرف شده در جریان تولید به کار گرفته می شود. نام دیگر استهلاک مصرف سرمایه است.

با همکاری همصنfan خود درمورد اشیای استهلاکی و تولیدی بحث

نموده در زمینه چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

تولید ناخالص چیست؟ اگر کل تولید جامعه را بدون مصارف جای گزینی (استهلاک) محاسبه نماییم، آن را تولید ناخالص گویند.

خلاصه کنید

-
-
-

سؤالات درس

۱- استهلاک چیست؟

۲- پنج مثال از مواد استهلاکی را نام بگیرید.

۳- نام دیگر استهلاک چیست؟

نام ۴ نوع اشیای استهلاکی را که شما در خانه از آن استفاده می نمایید در کتابچه های خود بنویسید.

عوامل تولید

در درس گذشته درباره استهلاک معلومات حاصل نمودید. در این درس به عوامل تولید آشنایی حاصل می‌نماید.

بحث نمایید

• عوامل تولید را به چند دسته می‌توان تقسیم کرد؟

برای اینکه بتوانیم کالا و خدمات مورد ضرورت خود را با استفاده از منابع و امکانات موجوده تهیه کنیم، به کاروتلاش ضرورت داریم و باید با انجام یک سلسله اقدامات، آنها را به کالا های مورد ضرورت خود تبدیل کنیم.

آیا می‌دانید عواملی که باعث جریان تولید این کالا ها می‌گردد، چیست؟

تصویر کارگری که مصروف ولدنگ کردن است عواملی را که انسان به کمک آنها کالا برای رفع احتیاجات خود تولید می‌کند، عوامل تولید مینامند. عوامل تولید را به طور کلی میتوان به سه دسته تقسیم کرد:

- ۱- تمام منابع طبیعی؛ مثل: زمین، آب، نیروی که از آن قسمًا اتم ساخته می‌شود، نیروی باد وغیره به طور خلاصه «کل مخلوق طبیعی».

در جریان تولید کالا ها و خدمات از امکانات و منابعی که خداوند(جَلَّ جَلَالُه) در اختیار ما قرار داده است استفاده می‌کنیم. در فعالیت های زراعی از زمین و در فعالیت های صیادی از بحر و در فعالیت های صنعتی نیز مواد اولیه که از معادن استخراج می‌شود استفاده می‌کنیم. همه این عناصر جز منابع طبیعی شناخته می‌شوند. گاه این مجموعه به عنوان زمین معرفی می‌شود اما مفهوم منابع طبیعی را مدنظر دارد.

- ۲- تمام نیرو های انسانی اعم از اکتسابی و یا ارثی، جسمانی و یا روحی، به طور خلاصه تولید و آماده کردن محصولات مورد ضرورت با استفاده از منابع طبیعی، ضرورت به کار و فعالیت انسان دارد، یعنی اگر تا تلاش انسان نباشد، منابع فراوان و با ارزش طبیعت به طور کل قابلیت استفاده خوب را پیدا نمی‌کنند. به همین دلیل، نقش نیروی انسانی در جریان تولید بسیار مهم است.

نیروی انسانی در کته گوری های مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد. در بعضی از فعالیت های تولیدی به کارگر ساده ضرورت است؛ در حالیکه در بعضی فعالیت های دیگر باید از نیروی

انسان تعلیم دیده و ماهر استفاده شود. همچنین، انجام دادن یک سلسله فعالیت‌ها مستلزم تخصص بیشتر و دانش فنی تر لازم است. بنابراین؛ نیروی انسانی را با توجه به تجربیات، مهارت‌ها و درجه تحصیل که دارند میتوان به نیروی انسانی ساده، نیمه ماهر و نیروی انسانی ماهر یا متخصص طبقه‌بندی کرد. نیروی انسانی را عامل کار نیز گویند.

۳- اکثر وسایلی که توسط انسان ساخته و تکمیل شده برای تولید کالا‌های دیگر مورد استفاده قرار می‌گیرند. مانند وسایل و ماشین آلات، به طور خلاصه «سرمایه».

انسان برای به دست آوردن منفعت از منابع طبیعی به وسایل و تجهیزات ضرورت دارد. این تجهیزات و وسایل در واقع حاصل کار گذشته انسان‌ها است.

عامل سرمایه مجموعه امکاناتی است که از کار گذشته انسان حاصل گردیده است و در جریان تولید مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ مانند: ماشین‌آلات.

به این ترتیب، تولید کننده‌گان با تهیه ماشین آلات و ضروریات لازم و نیز اختصاص مبالغی برای خریداری‌های جاری پرداخت معاش کارکنان و غیره، جریان تولید را شکل می‌دهند. به مبالغ و وجوده‌ی که در جریان تولید از آن کار گرفته می‌شود، در اصطلاح «سرمایه مالی» می‌گویند.

بنابراین، منابع طبیعی، نیروی انسانی و سرمایه در مجموع عوامل تولید را تشکیل می‌دهند.

فعالیت سرمایه ملی چیست؟ با همکاری همصنفان در زمینه چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

سرمایه چیست؟ آن بخش از کالا و خدمات است که موجب تولید کالا و خدمات دیگر می‌شود. یا مالی که عواید پولی به دست می‌دهد.

خلاصه کنید

-
-
-

سؤالات درس

- ۱- عوامل تولید چیست؟
- ۲- در جریان تولید کالا و خدمات از کدام منابع استفاده می‌شود؟
- ۳- کدام عامل و نیرو میتواند منابع فراوان و با ارزش طبیعت را قابل استفاده نماید؟

منابع طبیعی را که از آن در تولید استفاده می‌شود تحریر نمایید.

زمین یا منابع طبیعی

در درس گذشته در باره عوامل تولید معلومات حاصل نمودید. در این درس خواهد خواند که زمین نیز یکی از عوامل تولید به شمار میرود.

بحث نمایید

۰ زمین چیست و چه ارزش دارد؟

زمین جایی است که انسان‌ها، حیوانات، پرندۀ‌ها، خزندۀ‌ها در آن زندۀ‌گی می‌کنند، نباتات، درختان و گیاهان گوناگون در آن می‌رویند. آیا گفته می‌توانید که به غیر از اوصاف ذکر شده زمین دارای کدام ارزش‌های خاص و منابع طبیعی مفید است؟

زمین نه تنها جایی است که بر آن سکونت داریم؛ یا به روی آن گشت و گذار می‌کنیم.

تصویر نمای از طبیعت جنگل‌ها

بلکه زمین در اقتصاد نیز ارزش خاصی دارد؛ زیرا تمام منابع طبیعی کار آمد است؛ مانند: معادن نفت و گاز، معادن فلزات و احجار قیمتی و غیره منابع اقتصادی در آن شامل است که همه در زمین جا دارند. بدین سبب است که بعضی اوقات به عوض کلمه زمین منابع طبیعی را استعمال می‌کنند.

اهمیت زمین به طور عموم منحصر به سه چیز است.

الف - به وضع طبیعی و اقلیم آن.

ب - اندازه فعالیت انسانی که بر آن کار می‌کند.

ج - فاصله و چگونه‌گی مواصلات آن از بازارهایی که حاصلات زمین در آن جاها فروخته می‌شوند.

الف - وضع طبیعی و اقلیم آن؛ عبارت است از: حاصل خیزی زمین، ثروت معدنی و نباتی، موقعیت و آب و هوای آن؛ مثلاً در افغانستان زمینهای لوگر و غزنی طبعاً حاصلخیز بوده دارای آب فراوان، آفتاب کافی و هوای خوب است در حالی که زمینهای فراه و چخانسور آب فراوان و هوای مساعد نداشته و ریگستانی بوده باران کم می‌بارد آب باران هم کم دارد. زمینهای کوه‌های و کوهستان برای غرس اشجار و تاک انگور و کشت زراعت گندم خوبتر مساعد است. زمین‌های لغمان، ننگرهار و کنر بسیار حاصلخیز بوده دارای آب فراوان، دریاها و رودخانه‌ها، آفتاب کافی و هوای خوب است، برای کشت زراعت مثلاً گندم، جوار، شالی و غرس اشجار گوناگون مثل: مالته، نارنج، لیمو، شفتالو، آلو، بهی، انگور، انجیر و غیره مساعد است.

ب - فعالیت انسان عبارت از زحمت دهقان برای اصلاح زمین از قبیل: کشت کردن در اوقات مساعد، آب دادن، استعمال انبار(پارو) های طبیعی و کود مصنوعی و اگر زمین جبه زار و چمنزار باشد آب زیاد آن را به ذریعه کنند زابرها خشک کرده تا به زرع نبات آماده گردد و با رعایت تناوب زراعتی، (یعنی در یک زمین همه ساله یک نبات کشت نشود). فرضًا امسال اگر کچالو کشت کرده باشد، سال آینده عوض آن گندم یا کدام نبات دیگر زرع و کشت

کنید. خیشاوه کردن زمین تا گیاه های بیکاره و هرزه آن از زمین برطرف شود (حالا برای از بین بردن گیاه های مضره و هرزه دوا پاشی میکنند). در جاهایی که هوا گرم و خشک است غرس نمودن درختان زیاد در آنجا برای معتمد ساختن هوا کمک میکند.

ج- فاصله و چگونه گی مواصلات زمین از بازار فروش: حاصل خیزی زمین هر قدر زیاد باشد وقتی ارزش و اهمیت خوب خواهد داشت که در موقع مساعد به بازار عرضه گردد و به دسترس خریداران قرار گیرد طوریکه دیده می شود حاصلات زمینهای لوگر و غزنهای نسبت به زمین های اطراف کابل نا وقت تر در مرکز کابل میرسد، همچنین مواصلات و راههای بری، بحری و فضایی از نقطه نظر اقتصاد دارای اهمیت زیاد میباشد.

دو طریقه مشهور زرع زمین

الف- زراعت منبسط که عبارت از کاشتن در زمین های زیاد با مصارف کم تا حاصلات زیادتری از زمین به دست آید، که این طریقه در مالک عقب مانده و کم نفوس و دارای ساحه های زیاد زمین زراعتی مروج است.

ب- زراعت متکائف که عبارت است از: تمرکز دادن قوا و مصارف در کشت کردن همان یک قطعه زمین محدود ذریعه استعمال کودهای مصنوعی و طریقه های علمی و ماشینی جهت تزیید حاصل آن. این طریقه در مالک پر نفوس و مترقی مروج است که از زمین کم حاصل زیاد به دست می آورند. در بعضی ممالک هر دو طریقه رواج دارد.

 با همکاری همسنفان خود در مورد دو طریقه مشهور زرع زمین چند سطر تحریر دارید.

بیشتر بدانید

عوامل و منابع: بعضی از اقتصاد دانان دو اصطلاح عوامل و منابع را مرادف هم به کار می بردند، مقدار موجود منابع یک اقتصاد از عوامل، تعیین کننده مقدار تولید آن جامعه است.

خلاصه کنید

سوالات درس

- ۱- در اقتصاد، زمین چه ارزش دارد؟
- ۲- اوضاع طبیعی و اقلیمی زمین چیست؟ بیان دارید
- ۳- اهمیت زمین به طور عموم منحصر به چند چیز است؟ نام بگیرید.

برای اینکه از زمین محصول خوب و فراوان به دست آوریم باید کدام کارهارا انجام دهیم؟ در این باره چند سطر بنویسید.

کار یا زحمت انسانی

در درس گذشته درباره زمین و منابع طبیعی معلومات حاصل نمودید. در این درس کار یا زحمت انسانی و تقسیم کار را خواهید خواند.

بحث نمایند

تصویر نمای از میکانیزشدن زراعت

• کدام کار را اقتصادی و کدام کار را غیراقتصادی گفته می‌توانیم؟ کار در عوامل تولید ارزش زیاد دارد و کار در اقتصاد عبارت از خدمات جسمی و دماغی کارگران در راستای کار ایشان است که به خاطر تولید ثروت صورت می‌گیرد. از جمله کارهایی که مولد ثروت می‌باشد خدمت دهقان بالای زمین، کار کارگران در فابریکه، ماشین و وسائل کار برای تولید، خوراک و پوشак،

که به واسطه ماشین تولید می‌شود. تولید مواد تعمیراتی، ادویه، نانوا، کارگر حمل و نقل اموال، مامورین بانک، محاسب، معلمی، معماری، نقاشی، حجاری و غیره کارهای اقتصادی بوده؛ ولی کارهای تفریحی؛ مانند: دویدن، آب بازی، خیز زدن و غیره کار اقتصادی شمرده نمی‌شود؛ زیرا ارزش آن را به جنس یا به پول سنجش کرده نمی‌توانیم.

تقسیم کار

تقسیم کار عبارت است از به کار گیری منابع انسانی و غیر انسانی بر حسب تخصص و مهارت در قسمت‌های مختلف تولید، به عبارت دیگر تقسیم کار زمانی صورت می‌گیرد که کارگران مختلف به کارهای مختلف گماشته شوند و بر اساس مهارت‌های آنها با هم محصول مطلوب را تولید کنند اگر کارهای اقتصادی را در جامعه مطالعه کنیم می‌بینیم که در آن کارهای مختلف به اشخاص جداگانه داده شده و وظایف بین مردم جداً جدا تقسیم شده؛ مثلاً در ساختن بوت یکی چرم تهیه کرده، دیگری میخ، برخی تار، بعضی رنگ و دیگر وسائل آنرا آماده می‌سازند. در تقسیم کار از نقطه نظر فرد یا کارگر تخصص در کار است و از نقطه نظر جامعه عبارت از تعاون و همکاری می‌باشد یکی؛ مانند: دهقان است، یکی دوکتور، دیگری معلم، یکی پارچه می‌بافد و دیگری خیاطی می‌کند. در حقیقت تولید کننده گان متخصص پیش خود می‌شوند. تخصص کار بعضاً از روی مناطق نیز صورت می‌گیرد؛ مثلاً مزار شریف در ساختن قاقمه، دولت آباد در پارچه بافی، قندهار در دست دوزی و غزنی در سامان برنجی و پوستین دوزی و استالف در ظروف گلی و بعضی دیگری از ولایات وطن ما به بعضی از چیزهای به خصوص شهرت دارند.

فواید تقسیم کار

تقسیم کار دارای فواید زیر است:

۱- حاصلات زیاد میشود. ۲- حاصلات اصلاح و بهتر میگردد. ۳- مهارت کارگر در رشتۀ معینه زیاد میشود. ۴- کارگران متفق میشوند. ۵- قوه جسمانی کارگر تحت فشار قرار نمیگیرد. ۶- به اثر قابلیت در همان کار معاش او بهتر و افزونتر میشود. ۷- شاگردان خوبتر را در آن رشته تربیه میکند. ۸- مردم بیشتر به کار افییده بیکاری کم میگردد. ۹- ثروت بیشتر به دست میآید. و زنده گی کارکنان رونق مییابد.

قابلیت کار کردن: کار دانی و لیاقت کارگران نظر به چند عامل فرق میکند.

۱- اوضاع اقلیمی و ارضی در دنیا: در مناطق معتدل نسبت به مناطق حاره فعالیت بیشتر بوده، مثلاً: در انگلستان و جرمنی کارگران نسبت به هند زیاد تر فعالیت مینمایند.

۲- تعلیم و تخصص مسلک: در تزیید حاصلات کمک میکند.

۳- اخلاق: در اثر حسن سلوک و روش نیکوی کار فرما حاصلات زیاد و اصلاح میشود.

۴- معیشت زنده گی: خوراک، پوشاش و مسکن کارگران اگر خوب باشد آنها کار خود را بهتر انجام میدهند.

۵- معاش کافی و مناسب داشته باشد که حواسش پریشان نباشد.

۶- اوضاع عمومی و ساعات کار باید منظم باشد و وقت آن بسیار طولانی و تکلیف آور نباشد.

۷- صحتمندی برای کارگر در تولید کمک میکند.

۸- وجود مواد خام که فراوان و ارزان باشد

 فعالیت با همکاری همسفراخ خود فواید کار را در سه سطر بنویسید.

بیشتر بدانید: نیروی کار چیست؟ نیروی کار بخشی از جمعیت است که تمایل به کار و توانایی کار کردن را دارند.

خلاصه کنید

•

•

سوالات درس

۱- کار را از نقطه نظر اقتصادی تعریف نمایید.

۲- چند نمونه از کارهای اقتصادی را نام ببرید

۳- چند مثال از کارهای تفریحی را نام ببرید

پنج مورد از کارهای دستی که در کشور عزیز ما بیشتر شهرت دارد تحریر دارید.

سرمایه

در درس گذشته در مورد کار یا زحمت انسانی معلومات حاصل نمودید در این درس به سرمایه آشنا می‌شوید.

بحث نمایید

به صورت عام مردم به پول و دارایی زیاد سرمایه می‌گویند و شخصی که پول و دارایی زیاد دارد به نام سرمایه دار یا پولدار یاد می‌شود.

آیا این حدس مودم درست است یا خیر؟

آیا ثروت را که جهت پیدا کردن ثروت دیگر استعمال نشود سرمایه گفته می‌توانیم؟ سرمایه عبارت از آن ثروتی است که برای به دست آوردن ثروت زیاد استعمال می‌شود. هرگاه ثروت جهت پیداکردن ثروت دیگر استعمال نشود آن ثروت را سرمایه نمی‌گوییم. آلات و وسایل دهقان، اسباب و ماشین آلات که برای آماده گردانیدن زمین به خاطر زرع و پاشیدن تخم نباتات، درو، جدا کردن دانه از کاه از آن استفاده می‌شود و برای تولید گندم، برنج، جو، جواری، کچالو سبزیها و غیره چیزها که به عوض تخم و دوباره کاشتن، نگهداری می‌گردد. یا موتور، اسپ، شتر که برای تجارت و انتقال اموال از آن کار گرفته می‌شوند و پول که برای تجارت و خرید و فروش از آن کار گرفته، سرمایه گفته می‌شوند. (گرچه بعضی اقتصاد دانان پول را تنها وسیله مبادله و مقیاس ارزش دانسته اسباب و وسایل را سرمایه می‌گویند).

سرمایه عموماً از دو نقطه نظر اهمیت دارد:

۱- از نظر عامل تولید بودن آن و آن را صفت طبیعی سرمایه گویند.

۲- از نظر منبع عایداتی بودن آن بدون زحمتکشی و این را صفت کسبی سرمایه خوانند.

اشکال سرمایه

اشکال عده سرمایه قرار ذیل است.

۱- سرمایه شخصی و سرمایه دولتی

سرمایه شخصی: ملکیت اشخاص و افراد می‌باشد که منسوب به یک شخص معین است. مثل: پول شخصی، زمین شخصی، دکان یا سرای شخصی، اموال شخصی.

سرمایه دولتی: سرمایه است که به دولت تعلق دارد نه به شخص؛ مثل: زمین‌ها و کوه‌های دولتی فابریکه‌های دولتی، جنگل‌ها و معدنیات که متعلق به دولت است.

۲- سرمایه مادی و سرمایه معنوی

سرمایه مادی: سرمایه بی است که مادی و محسوس بوده قسمًاً قبل انتقال می‌باشد؛ مانند: پول نقد، مواد خام و اموال تجاری و دیگر اموال منقولی.

سرمایه معنوی: سرمایه بی است که مادی نبوده و خودش قبل انتقال نباشد؛ مثل: علم، فن و هنر که در سرمایه معنوی فایده آن قبل انتقال می‌باشد.

۳- سرمایه نقدی و سرمایه جنسی

در عرف ما سرمایه نقدی عبارت از پول نقد میباشد. سرمایه جنسی مال، سامان و وسایل تولید را در برمی گیرد.

۴- سرمایه ثابت و سرمایه دورانی: سرمایه ثابت عبارت از سرمایه‌یی است که به شکل دوامدار وجود داشته باشد و به یک مرتبه استعمال مصرف نگردد؛ مثل: ماشین، سامان کار، زمین و امثال آن.

سرمایه دورانی: سرمایه‌یی است که به یک مرتبه استعمال مصرف گردد؛ مثل: حبوبات، غله ها و خسته برای شخم و تخم پاشی. کاغذ تحریر، مواد سوت، پول برای مصارف تولیدی و تجاری. از روی تقسیمات فوق ممکن است که یک سرمایه در یک تقسیم به یک شکل و همان سرمایه در تقسیم دیگر به دیگر شکل جلوه کند؛ مثل: سرمایه جنسی و سرمایه نقدی.

فواید سرمایه: سرمایه در نظام حاضر اقتصادی سه فایده عمده دارد.

۱- سرمایه کاری را که بشر بالای طبیعت (منابع طبیعی) به شکل آلات و ادوات، سامان و اسباب ماشینی و دستگاه می‌کند و تولید را زیاد و آسانتر می‌سازد.

۲- به اشکال متنوع در گدام‌ها و دکان‌ها ذخیره شده و در وقت ضرورت احتیاجات ما را خوبتر تکافو می‌کند.

اگر افراد یک جامعه زنده‌گی بخورو نمیر باشد و پس انداز سرمایوی هم وجود نداشته باشد، هر عضو جامعه مجبور میشود تمام وقت خود را صرف تهیه لوازم ساده روزانه خود نماید.

۳- متشیان را متقاعد می‌سازد که احتمال ضرر را به جرأت قبول کرده به امید و انتظار تقاضا تولید کنند و معطل رسیدن فرمایش مشتریان نشوند و با مواد خام به بازارهای نووبه طریق جدیدی تولید، داخل تجربه و تحقیق گردن.

 فواید سرمایه را در چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید:

پول چیست؟ پول وسیله‌یی است که نقش واسطه مبادله را بازی می‌کند. پول به جز واسطه مبادله، سه وظیفه دیگر دارد: ۱- ذخیره ارزش، ۲- مقیاس اندازه گیری، ارزش‌ها و واحد حساب، ۳- وسیله جهت پرداخت‌های آنی.

خلاصه کنید

سؤالات درس

۱- سرمایه مادی و سرمایه معنوی چیست؟

۲- سرمایه دورانی را تعریف کنید.

۳- سرمایه جنسی و سرمایه نقدی از هم چه تفاوت دارند؟

یک یک مثال سرمایه‌مادی و معنوی، سرمایه شخصی و سرمایه دولتی، سرمایه ثابت و سرمایه دورانی، سرمایه نقدی و سرمایه جنسی را تحریر دارید.

فصل دوم

این فصل شامل درس‌های ذیل می‌باشد:

- تعریف جامعه شناسی
- تقسیم‌بندی جامعه شناسی
- جامعه شناسی از لحاظ هدف
- اجتماع و جامعه
- تعریف روانشناسی
- تاریخچه مختصر روانشناسی
- موضوع روان شناسی
- فواید روان شناسی

اهداف فصل دوم

از شاگردان انتظار می‌رود که با خواندن این فصل به اهداف زیر دست یابند:

- تعریف جامعه شناسی را بدانند.
- هدف جامعه شناسی را بیان کرده بتوانند.
- به زندگی در اجتماع علاقه‌مندی پیدا کنند.
- تعریف روان شناسی را بدانند.
- فواید روان شناسی را تشریح کرده بتوانند.
- تاریخچه مختصر روان شناسی را بیان کرده بتوانند.
- با موضوع روان شناسی علاقه‌مندی پیدا کنند.

تعريف جامعه شناسی

در درس گذشته در مورد سرمایه آگاهی حاصل نمودید در این درس با جامعه شناسی آشنا می‌شویم.

بحث نمایید

۰ جامعه شناسی از کدام کلمه گرفته شده و معنای آن چیست؟

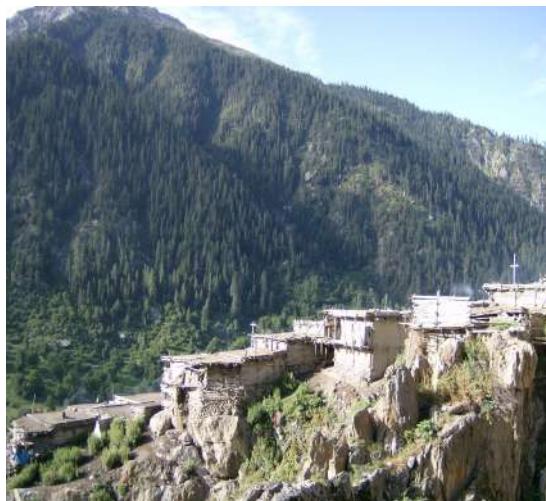
جامعه شناسی از کلمه لاتین Socius (جامعه) و کلمه یونانی logos (شناخت) مشتق گردیده است.

کلمه جامعه شناسی از ابداعات اگوست کنت فیلسوف فرانسوی نیمه اول قرن نوزدهم است. به همین جهت عده اگوست کنت را پایه گذار این علم می‌دانند.

جامعه شناسی یک مرتبه به وجود نیامده، بلکه به تدریج شکل گرفته است و از سالها قبل بینان آن توسط کسانی چون سو福سطایان، سقراط، افلاطون، ارسطو و سنت اگوستین، فارابی، ابن خلدون، توماس ها بز، روسو، مونتسکیو، کندرسه و سنت سیمون به وجود آمده بود که افکار را به سوی مطالعه زنده‌گی اجتماعی هدایت کردند. اگر تعريف ساده از جامعه شناسی ارائه دهیم باید بگوییم. جامعه شناسی علمی است که به طور کلی روابط انسانی یا زنده‌گی اجتماعی انسان‌ها را در جامعه مورد مطالعه قرار می‌دهد و یا علم جامعه است. جامعه شناسی به سؤالات چون، چرا شیوه زنده‌گی یک گروه از گروه دیگر فرق می‌کند؟ چرا بعضی از مردم قوانین اجتماعی را نقض می‌کنند، در حالی که بعضی دیگر از آن‌ها پیروی می‌کنند، چرا بعضی‌ها فقیر و بعضی‌ها غنی‌اند؟ چه چیز مایه همبسته‌گی جوامع شده است؟ چرا یک گروه با گروه دیگر به جنگ می‌پردازد، چرا و چگونه انسانها با یکدیگر روابط دارند؟

جامعه شناسی می‌کوشد تا جواب روشنی به این سؤالات بدهد. جامعه شناسی عبارت از عمل متقابل انسانها است و به بررسی رفتار گروه‌های بشری می‌پردازند.

از طریق بررسی جامعه شناسی، با بسیاری از چیز‌هایی که قبلاً آشنا نبودیم، آشنا می‌شویم. همچنین با آموزش جامعه شناسی از تفاوت‌های رفتار بشر اطلاع بیشتری می‌یابیم و راحت‌تر

تصویر یکی از دهات کشور ما

می‌پذیریم که شیوه‌های زنده‌گی ما همیشه شیوه‌های بهتر نه بوده بلکه با تجهیز به این دانش نوین آماده‌گی بیشتر برای سازگاری با نمونه‌های رفتاری جدید پیدا می‌کیم.

جامعه‌شناسی علمی است که به وسیله آن می‌توان:

اول: جامعه و تمام اعضاء و جریانات درون آنرا با استفاده از روش‌های دقیق و قابل اطمینان شناخت. البته اینجا منظور از اجزا؛ کردار و رفتارهای افراد جامعه و روابط آنها با یکدیگر، اهداف و ضرورت‌های آنها می‌باشد.

دوم: علل رفتارها، ضروریات و ارتباط آنها را با هم به طور منظم «سیستماتیک» به وجود آورد.

سوم: نتایج و عواقب جریانات اجتماعی را تحت شرایط خاص موجود و با در نظر داشت بعضی از تغییرات تا حدودی پیشگویی کرد.

با همکاری همصنفان خود نتیجه که از تعریف جامعه‌شناسی گرفتید در چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

سازمان: مؤسسه که برای انجام دادن کار معینی تأسیس می‌شود.

خلاصه کنید

- ۱- بنیان گزاران علم جامعه‌شناسی کی ها اند؟ از چند تن آنها نام بگیرید.
- ۲- جامعه‌شناسی را تعریف کنید.
- ۳- به وسیله علم جامعه‌شناسی به شناخت چه چیز‌ها دسترسی پیدامی نماییم؟

در مورد علم جامعه‌شناسی چند سطر بنویسید.

تقسیم بندی جامعه

در درس گذشته در مورد تعریف جامعه شناسی آگاهی حاصل نمودید در این درس به تقسیم بندی جامعه شناسی آشنا می‌شوید.

تصویر مقایسوی خانه‌ها و قصرهای مدرن و ساده.

بحث نمایید

• به تصاویر مربوط به درس نگاه کنید، آیا سیر تحول و تغییر در جامعه را در آن می‌بینید؟ در این باره بحث نمایید.

جامعه شناسی را از نظر روش مطالعه، سطح تحلیل و موضوع تحقیق به بخش‌های مختلف تقسیم کرده‌اند:

۱: تقسیم بندی جامعه شناسی از نظر روش مطالعه: این بخش از تقسیم بندی جامعه شناسی، برای اولین بار توسط اگوست کنت بنیان‌گذار این علم صورت گرفت. منظور او از این تقسیم بندی، بررسی و مطالعه جامعه شناسی ساکن و جامعه شناسی متحرک بود.

جامعه شناسی ساکن: جامعه شناسی ساکن به بررسی جامعه انسانی در حالت سکون و ثبات، در یک لحظه معین می‌پردازد. در این بررسی، جامعه به مثابه یک ارگانیزم (مو جود زنده) در نظر گرفته می‌شود. در اینجا، جامعه موجود زنده تلقی می‌شود که اجزای آن؛ مانند: گروه‌ها، طبقات، نهادها، سازمان‌ها و فرهنگ در مقطع خاصی از زمان مورد تحقیق قرار می‌گیرد.

جامعه شناسی متحرک: جامعه شناسی متحرک، تحول، حرکت، تغییرات اجتماعی، عوامل نتایج و آثار آنها را در طول زمان، مورد مطالعه قرار می‌دهد و یکی از جالب ترین مباحث علم الاجتماع (جامعه شناسی) شناخته می‌شود. اکثر جامعه شناسان به آن علاقه مندی نشان می‌دهند و کوشش می‌کنند بر اساس قواعد و اصول مراحل تحول و تغییرات جوامع را بیان نمایند. آنها معتقد اند همان طوریکه کوه‌ها پستی‌ها و بلندی‌ها دارد و قشر زمین تغییر شکل می‌یابد، جوامع نیز در طی قرون هم از نظر کمی و هم از نظر کیفی تغییر می‌یابند و متحول می‌شوند.

بنابر این اگر تغییر و دگرگونی امور اجتماعی و نهادها و غیره در طول زمان مورد مطالعه قرار گیرد یک مطالعه متحرک گفته می‌شود.

۲- تقسیم بندی جامعه شناسی از نظر سطح تحلیل: جامعه شناسی دارای سطوح تحلیلی مختلف است که ما در اینجا به دو سطح - خرد و کلان - اشاره می‌کنیم:

جامعه شناسی خرد: جامعه شناسی خرد به تحلیل شناخت گروه های کوچک؛ مانند: خانواده ها، اتحادیه ها، انجمن ها می پردازد. موضوعات مورد مطالعه این جامعه شناسی گروه های کوچک و روابط متقابل آنها می باشد.

جامعه شناسی کلان: جامعه شناسی کلان به تحلیل نظام های اجتماعی وسیع و کلان؛ مانند: شهرها، سازمان های اجتماعی و تشکیلات اجتماعی می پردازد.

۳- تقسیم بندی جامعه شناسی از نظر تحقیقاتی: جامعه شناسی را میتوان از نظر هدفهای مورد تحقیق به دو قسم نظری و عملی تقسیم کرد:

جامعه شناسی نظری: هدف جامعه شناسی نظری شناسایی پدیده های اجتماعی و کشف علل، آثار و نتایج آنهاست. بدون آنکه فایده آینده آن مدنظر باشد. این علم سعی دارد به اساس دیدگاهی نظری جامعه شناسی موجود، دامنه این دانش بشری را در شناخت رفتار های اجتماعی و جهان پیرامون انسانها گسترش دهد.

جامعه شناسی کاربردی: جامعه شناسی کاربردی بر عکس جامعه شناسی نظری که در جستجوی جواب به کنجدگاوی های وسیع علمی است، به مطالعه مسایل اجتماعی؛ مانند: مهاجرت دهاتیان به شهر ها، مشکلات ترافیکی، جرم، اعتیاد و غیره می پردازد تاره حل های را برای از میان بردن آنها بیابد.

جامعه شناسان کاربردی نتایج به دست آورده از تحقیقات خود را در اختیار پلان گذاران اجتماعی و فعالان اجتماعی قرار می دهندتا بتوانند در حل مسایل اجتماعی از آنها استفاده کنند.

 با همکاری همصنفات خود در مورد جامعه شناسی چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

رفتار: عبارت است از هر نوع پاسخ ارگانیزم (موجود زنده) به محرکهای داخلی و خارجی.

خلاصه کنید

سوالات درس

- ۱- تقسیم بندی جامعه شنا سی برای اولین بار، توسط کی صورت گرفت؟
- ۲- جامعه شناسی ساکن و جامعه شناسی متفرق ک از هم چه تفاوت دارد؟
- ۳- تقسیم بندی جامعه شناسی از نظر سطح تحلیل را نام ببرید.

 کارفانه‌گی

چند مثال از تغییر کیفی و کمی در جامعه را بنویسید.

جامعه شناسی از لحاظ هدف

در درس گذشته در مورد تقسیم بندی جامعه شناسی معلومات حاصل نمودید، در این درس با جامعه شناسی از لحاظ هدف آشنا می‌شوید.

بحث کنید

- جامعه شناسی از لحاظ هدف چند نوع است؟

تصویر یکی از شهر زیبا و پیشرفته

تعیین هدف در جامعه شناسی از اهمیت به خصوص برخوردار است. اهمیت آن به حدی است که در تعریف، تعیین، موضوع، قلمرو حتی جایگاه علمی جامعه شناسی تأثیر می‌گذارد. پس می‌توان گفت که یکی از راههای مهم معرفی جامعه شناسی بیان اهداف آن است. جامعه شناسی از لحاظ هدف مستقیم خود به دو نوع است.

الف - اهداف نظری: که جویای کشف قوانین سازمانها و ارگان‌های اجتماعی است و هدف این رشته، شناسایی «پدیده‌های اجتماعی و کشف علل، آثار و نتایج آن است، بدون آن که فایده آنی آن مورد نظر باشد. این علم سعی دارد بر اساس نظریه‌های جامعه شناسی موجود، دامنه این دانش بشری را در شناخت رفتارهای اجتماعی و دنیای پیرامون انسانها افزایش دهد. جامعه شناسی نظری در روشنی نظریه، به طرح سوالات پرداخته است سپس به کشف روابط معینی بین پدیده‌ها نایل می‌شود. به طور مثال: وقتی جامعه شناسان به بررسی و کارکرد تعلیم و تربیه و نقش آن در رشد و توسعه اقتصادی می‌پردازند یا به بررسی ساخت و کارکرد خانواده و عمل متقابل افراد جامعه یا شیوه انتخاب همسر، همسریابی در جامعه‌های مختلف می‌پردازند و نتایج مطالعات خود را در کتابها عرضه می‌کنند، ما را از نظریه‌های جامعه شناسی مربوط به تعلیم و تربیه، خانواده در سر زمینها و جوامع مختلف آگاه می‌سازند و بر دانش ما افروزه می‌گردد.

ب - اهداف عملی: که تأکید آن به نتیجه‌عینی و عملی نقطه نظرهای جامعه شناسی نظری است که دو جنبه ایده‌الی و کاربردی آن مورد توجه قرار دارد.

۱- ایده‌آلی: ایده‌آل به معنای کمال مطلوب، آرزوی عالی، منتهای آرزو و آرمان است، طرفداران این گروه شامل فلاسفه و متفکرین اجتماعی است، آنها سعی دارند با توجه به مسائل اجتماعی آن زمان نوعی جامعه ایده‌الی «تخیلی» ترسیم نمایند و کلیه مسائل و مشکلات جامعه

مورد نظر با تدابیر و راه حل‌های که آنان ارائه می‌دارند به نحو خوب حل شود. از متفکران این دسته می‌توان از افلاطون، فارابی، توماس مور و... نام برد.

۲- **کاربردی (عملی)**: در این زمینه جامعه شناسان تلاش دارند. با استفاده از معرفت و شناخت علمی حاصل از جامعه شناسان نظری، راه حل‌های عملی در جهت حل مسایل و مشکلات اجتماعی ارائه دهنده. که هر روز بر اهمیت آن افزوده می‌گردد و در فعالیت‌های عملی؛ مانند: اصلاح اجتماعی، انقلاب اجتماعی، جامعه شناسی پرستاری، جامعه شناسی روان‌پرستی و شهری، خدمات اجتماعی و مورد استفاده قرار می‌گیرد.

همچنین مطالعه در باره علل مهاجرت دهاتی‌ها به شهر عوامل مؤثر خطأکاری، جرم، خودکشی، ازدواج، طلاق، اعتیاد و مانند آنها از جمله، موضوعات جامعه شناسی عملی است.

فعالیت با همکاری همصنفان خود در باره اهداف عملی جامعه شناسی چند سطر بنویسید.

ییشتربدانید

پدیده اجتماعی: در جامعه شناسی، به واقعیت اجتماعی که به هر شکل و صورت باشد و صرف با توجه به مسلم بودنش به همه، عینی بودن و تردید ناپذیری اش اطلاق می‌شود.

خلاصه کنید

-
-
-

سؤالات درس

۱- جامعه شناسی از لحاظ هدف مستقیم به چند نوع است؟ بیان دارید.

۲- ایده آل کدام موضوع را افاده می‌کند؟

۳- موضوعات جامعه شناسی عملی را کدام مسایل تشکیل می‌دهد؟

در مورد اهداف نظری جامعه شناسی چند سطر بنویسید.

اجتماع و جامعه

در درس گذشته در مورد جامعه شناسی از لحاظ هدف آگاهی حاصل نمودید در این درس به اجتماع و جامعه آشنا می‌شوید.

تصویر بازار داد و گرفت

بحث نمایند

۰ در تصاویر بالا چی را می

بینید؟ آیا در این تصاویر اجتماع یا جامعه را تفکیک کرده می‌توانید؟

اجتماع چیست؟

اصطلاح اجتماع و جامعه از مباحث اساسی است،

اجتماع به زنده‌گی گروپی که در یک منطقه جغرافیایی مشترک، سکونت نسبتاً با دوام دارند اطلاق می‌شود. یکی از جامعه شناسان، اجتماع را همزیستی صمیمانه، خصوصی و انحصاری تعریف می‌کند.

به طور نمونه میتوان از: اهالی یک قریه یا دهات، همسایه‌گان، گروه دوستان، گروه‌های خویشاوندی و خانواده نام برد. اجتماع وقتی وجود دارد که این سه خصوصیات را داشته باشد:

۱- مجموعه خانواده‌هایی که در یک ساحه جغرافیایی محدود متمرکز شده باشند.

۲- بین ساکنان این اجتماع عمل متقابل زیاد و رویارویی وجود داشته باشد.

۳- افراد آن، خود را عضو این اجتماع احساس کنند و عقیده داشته باشند که متعلق به یکدیگرند و این عقیده تنها مبتنی بر خویشاوندی نسبی نباشد.

متداول ترین وقابل دسترس ترین نمونه آن یک قریه است؛ زیرا:

- در یک ده و قریه مردم دهات و اعضای خانواده‌شان معمولاً نزدیک به هم زنده‌گی می‌کنند.

- حدود و سکونت مشترک آنها کاملاً محدود و برای شان معلوم است.

- افراد قریه همیشه با سایر ساکنان آن در عمل و عمل متقابل اند، هم‌دیگر را می‌شناسند و قریه را متعلق به خود شان میدانند. نام آنرا می‌دانند و عضویت خود را در اجتماع آن قریه تصدیق می‌کنند.

بنابر این «ماهیت اجتماع» احساس همبسته‌گی مشترک و احساس عضویت و تعلق به گروه است.

جامعه چیست؟ جامعه عبارت از جمعیتی است که سر زمینی مشترکی را اشغال کرده، تابع اقتدار سیاسی مشترکی بوده و در یک فرهنگ مشترک نیز سهیم باشند.

جامعه با اجتماع تفاوت دارد. طوریکه گفته شد اجتماع نوعی زنده‌گی است که بر احساس

وابسته‌گی عاطفی، همبسته‌گی مشترک و احساس عضویت و تعلق به گروه است. در مقابل، جامعه نوعی زنده‌گی است که به اساس اراده، خواست و میل فردی با کردار و عمل سنجیده شده و منظم همراه می‌باشد.

یکی از جامعه شناسان در تفاوت جامعه و اجتماع دو ضابطه (قاعده) عمدۀ را به کار می‌برد: اول اینکه در اجتماع افراد به عنوان اشخاص کامل شرکت می‌کنند و می‌توانند همه یا بیشتر مقاصد خود را در داخل گروه برآورده سازند. حال آنکه در جوامع، افراد کاملاً در کارها اشتراک ندارند؛ بلکه در صدد برآوردن هدفهای خاص و معین می‌باشند.

دوم اینکه یک اجتماع در اثر نوعی توافق، احساس یا عاطفة افراد وحدت می‌یابد. واضح است که یک جامعه با توافق فکری افراد آن در مورد منافع ایشان به وحدت می‌رسند.

همچنان جامعه شناس که نظریه فوق را ارائه نموده به این ارتباط، روابط طبیعی و اورگانیک خانواده، ده، شهرک (اجتماع) را با وضعیت تصنیعی و منفرد جامعه نوین و صنعتی شهری (جامعه) مقایسه می‌کند که در آن روابط اصیل و طبیعی بین انسانها از بین رفته و افراد در رقابت باهم تنها برای منافع خود شان تلاش می‌کنند.

 مشخصات اجتماع را با همکاری همصنفان خود در چند سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

ده یا قریه: عبارت از مرکز جمعیت و محل سکونت حداقل ۵۰ یا ۲۵۰ خانوار که در آمد اکثربی افراد آن از طریق زراعت حاصل شود.

خلاصه کنید

-
-
-

سؤالات درس

- ۱- اجتماع را تعریف نمایید
- ۲- جامعه چیست؟
- ۳- اجتماع و جامعه چه تفاوت دارد؟

سه مثال از جامعه و سه مثال از اجتماع را تحریر دارید.

روان‌شناسی

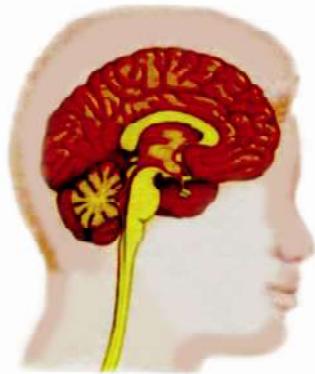
در دروس گذشته در مورد اجتماع و جامعه آشنایی حاصل نمودید در این درس به تعریف روان‌شناسی آشنایی حاصل می‌نمایند.

بحث نمایند

- روان‌شناسی از چند کلمه گرفته شده است؟

- روان‌شناسی چیست؟

تعریف روان‌شناسی

روان‌شناسی یا سایکولوژی از دو کلمه (سایکو) به معنای روان و نفس و لوزی که ریشه این کلمه از لوگوس به معنای اصل و حقیقت گرفته شده و در روشنی این اشتراق گفته می‌توانیم که روان‌شناسی علمی است که در آن حقیقت روان‌شناسی مورد بحث و گفتگو قرار می‌گیرد.

هرگاه روان‌شناسی را تحت الفظ تحلیل نماییم باز هم معنای آن شناخت روح و فهم روان خواهد بود، که در اصطلاحات غربی آن را علم النفس و روحیات می‌نامند.

روان‌شناسی یعنی شناختن روان یا شناخت ذهن. بنابراین روان‌شناس کسی است که روان یا ذهن را مطالعه می‌کند. حتماً می‌پرسید که روان و یا ذهن در کجا قرار دارد؟

آیا می‌توان آن را دید یا لمس کرد؟ مسلمًا خیر. روان و ذهن را مستقیماً نمی‌توان دید و در نتیجه مستقیماً نیز نمی‌توان آن را مطالعه کرد. می‌پرسید. روان‌شسان چه کار می‌کنند؟ ذهن یا روان مستقیماً قابل مطالعه نیست اما از روی جلوه‌ها و از روی عملکرد هایی که دارد قابل مطالعه است؛ مثلاً از روی تعداد داوطلبان در کانکور شمول پوهنتون‌ها، از روی تعداد صفحاتی که یک شاگرد در یک ساعت می‌خواند از طریق مقایسه با دیگران می‌توان گفت که ذهن و روان او چگونه کار می‌کند. اگر این کارها را بهتر از دیگران انجام دهد، خواهیم گفت که توانایی آن را مطالعه می‌کنیم. ما جلوه‌های خارجی ذهن را مطالعه می‌کنیم، به سخن دیگر ما رفتار انسان را مطالعه می‌کنیم. رفتار کلمه بی است که روان‌شناسان برای بیان آنچه مردم انجام می‌دهند به کار می‌برند؛ به طور مثال: خنده‌دن، بازی کردن، دویدن، متلک گفتن (لطیفه، متل و کنایه گفتن)، شوخی کردن، مشق نوشتن، مطالعه کردن، شعر سرودن وغیره.

روان‌شناس نمی‌تواند، هوش، حافظه و شخصیت افراد را مستقیماً اندازه بگیرد. او تنها عمل کرد های افراد را مشاهد می‌کند و بر اساس آن می‌گوید؛ مثلاً با هوش هستند، یا کم هوش، حافظه قوی دارند یا ضعیف، شخصیت خوب دارند و یا بد. جان دیوی و پیروان وی روان

شناسی را علم کردار بشر خوانده است. در این جا به سؤالی بر می‌خوریم که کردار چیست؟ تعریف آسان کردار همانا یک سلسله اقدامات و فعالیت‌هایی است برای رسیدن به هدف، پس به اساس این تعریف حرکات و سکنات ما برای توصل به یک هدف و رسیدن به مقصد و مرام می‌باشد.

پس آن دسته اقدامات و فعالیتهای که برای نیل به هدف صورت نگیرد آن را نمی‌توان کردار و سلوک نامید. زیرا حرکات و سکنات بی‌نظم و بدون هدف را سلوک نمی‌توان گفت.

فعالیت رفتار چیست؟ در زمینه با همصنفان بحث نموده و با مثال واضح سازید.

بیشتر بدآیند

شخصیت چیست؟

مجموعه منسجم و واحد، متشکل از صفات و خصوصیات نسبتاً ثابت و مداوم که بر روی هم یک فرد را از فرد دیگر متمایز می‌کند.

خلاصه کنید

-
-
-

سؤالات درس

- ۱- روان شناسی را تعریف نمایید
- ۲- آیا می‌توان روان را دید یا لمس کرد؟ واضح سازید.
- ۳- روان شناسان کلمه رفتار را برای بیان کدام مطلب به کار می‌برند؟ مثال بیاورید.

کافانه‌گی

سؤالات ذیل را جواب بدھید و فردا در صنف بخوانید فرضًا سه شاگرد به نام‌های ایمل، نذیر و مسعود در یک صنف درس می‌خوانند. در امتحان ایمل اول نمره، نذیر دهم نمره و مسعود هجدهم نمره کامیاب شده‌اند به نظر شما چرا نتایج امتحان آنها با هم تفاوت دارد؟

تاریخچه مختصر روان‌شناسی

در درس گذشته در مورد تعریف روان‌شناسی آگاهی حاصل نمودید در این درس به تاریخچه مختصر روان‌شناسی آشنا می‌شوید.

بحث نمایید

هر علم دارای یک تاریخچه می‌باشد، زیرا مراحل مختلفی را طی می‌کند. علم روان‌شناسی نیز از این امر مستثنی نمی‌باشد. تاریخ روان‌شناسی نشان میدهد که روان‌شناسی به مرور زمان به علم تبدیل گردید. بنابر این:

• آیا روان‌شناسی علمی و روان‌شناسی غیر علمی از هم تقاضوت دارد؟

مطالعه روح و روان، تاریخ بسیار طولانی دارد و حتی میتوان گفت که یکجا با خلق انسان به وجود آمده است. بسیاری از فلاسفه، نویسنده‌گان، دوکتوران قدیم؛ حتی فلسفه‌یونان؛ مانند: افلاطون، ارسطو، توماس هابز، ژان ژاک روسو، هکذا عالم و دانشمند تونسی یعنی ابن خلدون و.... به نوعی در باره رفتار انسان سخن گفته‌اند.

ظهور علم روان‌شناسی را به سال ۱۷۸۹ م نسبت می‌دهند، سالی که ولیم ونت اولین آزمایشگاه روان‌شناسی را در شهر لاپزیک آلمان تأسیس نمود.

در قرن ۱۹ در آلمان فیخر کارهای استاد خود ویر را دنبال می‌کند و سایکو فیزیک را که آنرا نظریه روابط روان و جسم می‌نامند پی ریزی می‌کند. وونت، شاگرد فیخر، همانطور یکه اشاره شد، اولین لابراتوار روان‌شناسی را تأسیس می‌کند و در نتیجه به پدر روان‌شناسی جدید شهرت می‌یابد. در نتیجه کارهای وونت، روان‌شناسی روش توصیفی را ترک کرده و به صورت علم تجربی در می‌آید. در امریکا ولیم جیمز نیز مثل ونت آگاهی یا هوشیاری را تحت بررسی لابراتواری قرار می‌دهد و درباره هیجان‌ها نظریاتی را ارائه می‌دارد. جیمز روان‌شناسی را تقریباً به همه جای امریکا پخش نموده هدف آنرا مشخص می‌کند و موضوعات تحقیقاتی زیادی را؛ مانند: هوش، هیجان، نگرش، زمان عکس العمل وغیره ارائه میدارد.

در فرانسه روان‌شناسی فیزیو لوژیک توسط کارهای بروکا گسترش یافت، شارکو روان‌شناس فرانسوی روش مشاهده‌هیستریک ویماران روانی را به وجود می‌آورد و از جمله شاگردان وی به نام ریبو روان‌شناسی آزمایشی را در فرانسه به وجود آورد و روان‌شناس دیگری فرانسوی وینه به رشد کودک و مطالعه هوش علاقه‌مند می‌گردد.

در اتریش فروید و تحلیل گران دیگر نیز، به علت اصالت کارهایشان، روان‌شناسی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. در روسیه، پاولف فعالیت عصبی و انعکاس را به شیوه خاص مطالعه می‌کند. به این ترتیب، در اوایل قرن بیستم در نتیجه کوشش‌ها، تحقیقات و ارائه نظریات وونت در آلمان، شارکو و ریبو در فرانسه، جیمز، در امریکا، فروید در اتریش و پاولف در روسیه روان‌شناسی غنی شده و شروع به کار می‌کند. در انگلستان رشد روان‌شناسی سیر خاصی را دنبال می‌کند.

اولین روان‌شناس انگلیس را که می‌توان نام برد مک دوگال استاد و یکی از بنیان‌گذاران روان-

شناسی اجتماعی است. او بخشی از زنده‌گی خود را به مطالعه نبوغ، هوش، اندازه‌گیری، تهیه آزمایش، پرسشنامه و وسائل احصایی اختصاص می‌دهد.

در اوایل قرن بیستم روان‌شناسی به خوبی تحول می‌کند، کم خود را از فلسفه جدا می‌سازد. همه دانشمندان روان‌شناسی یکدیگر را شناخته و نوشه‌های یکدیگر را می‌خوانند. آنها در گنگره‌های اشتراک می‌کنند، نظریه‌ها و کشف‌های خود را مبادله می‌کنند.

در قرن بیستم که ارتباط‌ها گسترش می‌یابد و علوم دقیق اهمیت پیدا می‌کند. تحقیقات روان‌شناسی نیز گسترش می‌یابد.

تغییرات که در اثر انقلاب صنعتی، ظهور نازیزم و جنگ جهانی اول در جوامع به میان آمد، دانشمندان و علمارا وادر می‌کند تا انسان را در این دنیا با دید دیگری تعریف کند.

خلاصه اینکه: در آلمان کار‌های وونت موجب می‌شود که روان‌شناسان، در ارتباط با واقعیت تحقیق کنند. بینه، پیازه و دیگران به رشد هوش کودک، یادگیری و رشد شناخت علاقه‌مند می‌شوند. کارهای ویلیم جیمز، جریان شناخت، اندازه‌گیری، یادگیری را تحت بررسی می‌گیرد. هر یک از این تقسیم‌بندی‌های بزرگ، تقسیم‌بندی‌های فرعی و جریان‌های فکری زیادی را به وجود می‌آورد.

 در اوایل قرن بیستم چه تحولی در زمینه روان‌شناسی صورت گرفت؟
در این مورد با همکاری هم‌صنفان خود چند سطر بنویسد.

بیشتر بدانید

روان‌چیست؟ مجموعه قوای ذهنی معطوف به هوش، حافظه و عاطفه که استعداد و کیفیت رفتاری فرد را مشخص می‌کند.

خلاصه کنید

سؤالات درس

- ۱- علم روان‌شناسی در کدام سال و توسط کدام دانشمند به میان آمد؟
- ۲- کدام روان‌شناس، بینان روان‌شناسی اجتماعی را گذشت؟
- ۳- در اثر تغییرات انقلاب صنعتی، ظهور نازیزم و جنگ جهانی اول چی تحولات در علم روان‌شناسی به وجود آمد؟

درس جدید را در خانه با دقت مطالعه نمایید نقاطی را که نمی‌فهمید فردا از معلم محترم تان پرسید.

موضوع روان‌شناسی

در درس گذشته با تاریخچه مختصر روان‌شناسی آگاهی حاصل نمودید در این درس به موضوع علم روان‌شناسی آشنا می‌شوید.

بحث نمایید

علم روان‌شناسی کدام موضوعات را مورد مطالعه قرار می‌دهد؟

موضوع روان‌شناسی مطالعه علمی رفتار، اعمال و جریانات روانی است. یعنی روان‌شناسان کوشش می‌کنند بفهمند که انسان‌ها و در بعضی موارد حیوانات، چگونه رفتار می‌کنند و یا چطور دنیای اطراف خودرا تجربه می‌کنند؛ به عبارت دیگر، روان‌شناسی می‌خواهد بداند که چه جریانات روانی در رفتار و تجربه تأثیر می‌گذارد. البته روان‌شناسی، به طور عموم، برای رسیدن به این تعریف مسیری طولانی را طی کرده است. ولی روان‌شناسی علمی که بیشتر از یک قرن سابقه ندارد، تا حدودی به این تعریف اکتفا کرده است. در این تعریف کلیه حرکات، اعمال و رفتار‌های قابل مشاهده و کلیه اعمال روانی که به صورت مستقیم قابل مشاهده نیستند از قبیل: شادی‌ها، غم، احساس، ادارک، افکار عواطف، محبت، عشق، اراده، حافظه، یادگیری انگیزش، هیجان و شخصیت مدنظر گرفته شده است.

آیا می‌دانید احساس چیست؟

حالت روحی عاطفی است که در نتیجه قرار گرفتن موقعیت خاص در شخص ایجاد شود؛ مانند: احساس ترس، احساس نفرت، احساس خوشبختی، احساس غربت و غیره.

روش‌های علمی که از طریق آن روان‌شناسان سعی می‌کنند برای فهم، پیش‌بینی و کنترول رفتار و جریانات روانی به آن دست می‌یابند:

۱- رفتار و جریانات روانی را توصیف کند

به طور مثال: وقتی روان‌شناسی می‌گوید: انسان قدرت یادگیری و نگهداری مسایل را دارد. رفتار او را صرفاً از جهت یادگیری و نگهداری مواد یادگرفته، توصیف کرده است. ولی در باره این که این یادگیری چطور در ذهن رخ داده که انسان می‌تواند اطلاعاتی را به خاطر بسپارد هیچ گونه بیانی ارائه نمی‌دهد.

۲- رفتار و جریانات روانی را توضیح و بیان می‌کند

روان‌شناس، علاوه بر توصیف یادگیری و چگونه‌گی نگهداری مسایل توسط انسان در صدد بیان رفتار و جریانات روانی از طریق روش‌های علمی نیز هستند.

۳- از طریق بیان صحیح رفتار و جریانات روانی امکان پیش بینی رفتار را فراهم می کند به طور مثال: وقتی علت این را که ما چگونه مطالب را یاد می گیریم و یا به حافظه می سپاریم، واضح ساختیم، می توانیم پیش بینی کنیم که به یادگیری فلان مطلب چه مقدار زمان سعی و تلاش لازم داریم و حتی برای چه مدت می توانیم آن را در حافظه خود، برای استفاده های بهتر نگهداریم.

۴- از طریق بیان صحیح و پیش بینی درست، رفتار را کنترول یا تنظیم کند امروزه انسان با درک مفاهیم روان شناسی و از طریق به کار گیری این رشتہ علمی، قادر به کنترول و تنظیم رفتار خود و سایر انسان ها شده است.

 در مورد رفتار و جریانات روانی بحث نموده در زمینه سه سطر بنویسید.

بیشتر بدانید

ادراک چیست؟ جریانی ذهنی که طی آن، تجربه های حسی معنی دار می شود، ما اشارا از طریق خصوصیات آن، چون: شکل، رنگ، بو، صدا و... می شناسیم. حواس ما اطلاعات گونا گون را از طریق گیرنده های بینایی، شنوایی، بویایی، ذایقه و لامسه دریافت می کند و آن را به سیستم عصبی انتقال می دهد.

خلاصه کنید

سوالات درس

- ۱- موضوع روان شناسی را صرف بیان دارید.
- ۲- پنج حالات روحی را نام بگیرید.
- ۳- احساس چیست؟

در مورد رفتار و جریانات روانی چند سطر تحریر دارید.

فواید روان‌شناسی

در درس گذشته در مورد موضوع روان‌شناسی معلومات حاصل نمودید در این درس به فواید روان‌شناسی آشنا می‌شوید.

بحث نمایید

روان‌شناسی چه کمک به انسانها کرده می‌تواند؟

ممکن است در زنده‌گی روزمره، شما هدف‌های متفاوتی را دنبال کنید. یکی می‌خواهد در آینده دوکتور شود، دیگری می‌خواهد وزیر نالست شود، یکی هم آرزو دارد انجینیر شود. طفلى را که خوب حرف می‌زند یا خوب درس می‌خواند با هوش می‌نامیم، اکثری مردم از ضعف حافظه خود شکایت دارند، یکی با ورزش و هنر علاقه‌مند است و اما فردی دیگری را می‌بینیم که با ورزش هیچ علاقه ندارد.

آیا میدانید کدام علم به ما می‌آموزاند که منشأ این تفاوت‌ها در کجا است؟

آشنازی با علم روان‌شناسی مخصوصاً آشنازی با اصول آموختن (یادگیری)، می‌تواند به شما کمک کند تا هم خود بهتر یاد بگیرید و هم اطراfinan خود را به آموختن خوبتر رهنمایی کنید. می‌دانیم که طفل به تدریج رشد می‌کند و یک‌جا باشد، توانایی‌های بیشتری به دست می‌آورد. برای اینکه طفل بتواند از عهده انجام دادن بعضی کارها برا آید، لازم است از نظر رشد جسمی و ذهنی به حد معینی برسد؛ به طور مثال: طفل باید یک‌ساله باشد تا راه برود، دو ساله باشد تا کلمات معنی دار به زبان بیاورد و پنچ یا شش ساله باشد تا بتواند خواندن و نوشتن را بگیرد. به طور عموم هر کار وقت معینی دارد. همه چیز را دریک وقت به همه کس نمی‌توان یاد داد. بنابر این روان‌شناسی به شما خواهد فهماند که از اطفال سنین مختلف چه انتظار‌های می‌توانید داشته باشید. شما متوجه خواهید شد که همه شاگردان با آن که ممکن است از نظر توانایی‌های ذهنی تفاوت‌های چشمگیری دارند. بنابر این، در تعلیم و تربیت آنها حتماً تفاوت‌های فردی را در نظر گیرند.

یکی از کلمات ورد زبان همه ما کلمه هوش است. طفلي را که خوب حرف می‌زند یا خوب درس می‌خواند با هوش می‌نامیم، متعلم، کارمند و کارگر موفق را با هوش می‌دانیم. هوش را مهم ترین عامل موفقیت در تحصیل، شغل و به طور عموم، در اکثر زمینه‌های زنده‌گی عادی میدانیم. بعضی اوقات هوش را با توارث و زمانی به محیط نسبت می‌دهیم. به کمک روان‌شناسی متوجه خواهید شد، که عدم موفقیت با چه عواملی می‌تواند وابسته باشد. وقتی دلایل و نتایج ارائه شد، شمارا قانع ساخت که محیط و توارث هر دو در تکوینی هوش سهم دارند.

اکثری مردم از ضعف حافظه خود شکایت دارند. تعدادی زیادی از معلمان نیز همین شکایت را دارند. ممکن شما محصلان و یا شاگردانی را بشناسید که در مقابل زحمت زیاد خود نتیجه خوب نمی‌گیرند، یعنی فراموشی بزرگترین مشکل آنها است. شما به کمک روان‌شناسی یاد خواهید گرفت که در کدام وقت و چرا فراموشی دست می‌دهد و راه‌های جلوگیری از فراموشی کدام است؟ چگونه بخوانید مطالب را و چگونه به ذهن بسپارید تا کمتر فراموش

کنید. در زنده‌گی روزمره افرادی زیادی را می‌بینیم که هدف‌های متفاوتی را دنبال می‌کنند. یکی برای کسب قدرت، دیگری پی کسب مال و سومی با ورزش و هنر علاقه‌مند است و اما فردی دیگری را می‌بینیم که با ورزش هیچ علاقه ندارد. با خواندن روان‌شناسی تا اندازه خواهید آموخت که منشأ این تفاوت‌ها در کجا است؟

همه ما همیشه به یک حال نیستیم بعضی اوقات به شدت خوش و گاهی غمگین می‌شویم؛ بعضی اوقات به خشم می‌آییم و زمانی دیگر می‌ترسیم. یعنی حالاتی را در خود می‌بینیم که بسیار شدید و زود گذر است. این حالت را هیجان می‌نامند. هیجان میتواند موجب بسیاری از اختلال‌های روانی گردد. و هم هیجان میتواند سلامت انسان را تضمین کند. روان‌شناسی به ما نشان می‌دهد که هیجان چیست؟ و در سلامتی ما چه نقشی می‌تواند داشته باشد.

خلاصه اینکه روان‌شناسی دارای فواید ذیل است:

مارا قادر به شناخت خود می‌کند؛ راه صحیح و مؤثر یادگیری را به ما می‌آموزاند؛ به ما اجازه می‌دهد که مشکلات خود را حل کنیم؛ درهر کار و شغل، حرفة یی که هستیم کار خود را دقیق و بهتر انجام دهیم؛ در پی بردن به خصوصیات اخلاقی همنوعان و دیگران ما را یاری می‌کند؛ مارا از توانایی ذهنی آگاه می‌کند و ارزش معرفت را روشن می‌سازد.

 فعالیت شاگرد اینکه از نظرسنجی تفاوت نداشته باشند آیا از نظر توانایی ذهنی تفاوت‌های چشم گیر دارند؟ یا خیر در زمینه با همکاری همصنfan خود بحث نموده، نتیجه را یکی از شاگردان بیان دارد.

بیشتر بدانید:

هیجان چیست؟ یعنی واکنش کلی، شدید و کوتاه ارگانیزم به یک موقعیت غیرمنتظره با یک حالت عاطفی خوشایند یا ناخوشایند.

خلاصه کنید

سؤالات درس

- ۱ - آشنایی با علم روان‌شناسی مخصوصاً، آشنایی با اصول آموختن(یادگیری)، در کدام مورد به ما کمک کرده می‌تواند؟
- ۲ - کدام افراد را با هوش می‌گوییم.
- ۳ - آیا علم روان‌شناسی می‌تواند در بعضی از موارد زنده‌گی با ما کمک نماید.

کدام عضو از خانواده شما با هوش است؟ و کدام صفات را دارا است که وی را با هوش می‌گویند؟ در این مورد با کمک والدین، معلومات خوبیش را تحریر نموده در صنف بخوانید.